

TIINA MYLLYMÄKI (TOIM.)

PALLO HALTUUN

KANSAINVÄLISYYSKASVATUS SUOMESSA

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS

KEPA

RAPORTTISARJA, NUMERO 76

ISSN 1236-4797

ISBN 952-200-001-9 (NID.)

ISBN 952-200-002-7 (PDF), OSOITTEESSA WWW.KANSAINVALISYYSKASVATUS.NET/RAPORTTI

KEPAN TOIMINTAA TUETAAN JULKISIN VAROIN ULKOASIAINMINISTERIÖN

KEHITYSYHTEISTYÖOSASTON KANSALAI SJÄRJESTÖMÄÄRÄRAHOISTA.

GRAFIikka: MIA SAVONEN

KIRJAPAINO: ESA PRINT OY

LAHTI 2004

Sisällysluettelo

Tuula Haatainen: Globaali vastuu.....	7
Johdanto	10
1. Kansainvälisyyskasvatus järjestösektorilla.....	12
1.1 Rekisteriin kuuluvien järjestöjen kuvailu	12
1.2 Järjestöt kansainvälisyyskasvattajina	13
1.2.1 Ihmisoikeuskasvatus.....	14
1.2.2 Tasa-arvokasvatus.....	15
1.2.3 Kulttuurikasvatus.....	16
1.2.4 Kehityskasvatus	17
1.2.5 Ympäristökasvatus	17
1.2.6 Viestintäkasvatus.....	18
1.2.7 Rauhankasvatus ja turvallisuuskasvatus.....	20
1.3 Oppia ikä kaikki? Koko elämänsäkaaren jatkuva kansainvälisyyskasvatus	22
1.3.1 Lapsityö	22
1.3.2 Nuorisotyö.....	24
1.3.3 Aikuiskasvatus.....	25
1.3.4 Työ ikääntyvien parissa.....	26
1.4 Verkostoituminen järjestöjen haasteena.....	26
2. Kansainvälisyyskasvatus valtionhallinnossa.....	29
2.1 Poikkihallinnolliset hankkeet	29
2.1.1 Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasmin vastainen ohjelma ETNORA.....	30
2.1.2 Hallituksen kestävä kehityksen ohjelma	30
2.2 Opetushallinto	31
2.2.1 Opetusministeriö.....	31
2.2.2 Unesco-toimikunta	32
2.2.3 Opetushallitus	34
2.3 Ulkoasiainministeriö	36
2.4 Työministeriö.....	41
Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO).....	42
JOIN, SEIS ja Nova Etna -verkosto.....	42
2.5 Ympäristöministeriö.....	43
2.6 Kauppa- ja teollisuusministeriö	44
2.7 Puolustusministeriö.....	45
3. Kansainvälisyyskasvatus kunnissa	47
3.1 Kuntaliitto	48
3.1.1 Monikulttuurisuuden tukeminen.....	48
3.1.2 Kehitysyhteistyö.....	49
Kansainvälisyyskasvatus Hauhon kunnassa yhteistyöohjelman puitteissa	50
3.1.3 Kestävä kehityksen edistäminen	52
Efektia Oy kuntien paikallisagendatyön kehittäjänä	53
Yritysten ja kunnan ympäristöyhteistyö	53

3.2	Kansainvälisyyskasvatus Hämeenlinnan kaupungissa	54
3.2.1	Kaupunkiorganisaation sisäinen kansainvälisyyskasvatus.....	54
	Päivähoito ja esiopetus	54
	Nuorisotyö.....	55
	Maahanmuuttajan palvelupiste.....	56
	Koulutoimi.....	56
	Kulttuuritoimi.....	58
3.2.2	Verkostot kansainvälisyyskasvatustyössä	58
	Suvaitsevaisuuskasvatusta maahanmuuttajien	
	kotouttamisen edistämiseksi	59
	Hämeenlinnan seudun paikallisagendatyö ja	
	ympäristötietoisuuden lisääminen	62
	Oppilaat paikallisina vaikuttajina -hanke demokratia-	
	ja viestintäkasvatuksessa	63
4.	Kirkkojen kansainvälisyyskasvatus.....	65
4.1	Toiminta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallintotasolla	65
4.1.1	Kirkko vaikuttajana	66
4.1.2	Neuvottelukunnat kansainvälisyyskasvatustyössä.....	67
4.1.3	Kirkkohallituksen toiminnallinen osasto	67
	Diakonia- ja yhteiskuntatyö	68
	Perheasioiden toimiala	68
	Kirkon koulutuskeskus	68
	Kasvatus- ja nuorisotyö.....	69
4.1.4	Kirkon ulkoasiain osasto	69
4.1.5	Kirkon tiedotuskeskus.....	70
4.2	Toiminta seurakuntatasolla	71
4.3	Kansainvälisyyskasvatus kirkollisissa järjestöissä	72
4.3.1	Kirkkopalvelut ry	72
4.3.2	Lapsi- ja nuorisojärjestöt	73
4.3.3	Lähetysjärjestöt.....	74
4.4	Suomen ortodoksisen kirkon kansainvälisyyskasvatus	75
5.	Media ja kansainvälisyyskasvatus.....	77
5.1	Sähköinen joukkoviestintä Suomessa	77
5.2	YLEn erityisasema.....	78
5.3	Hyvän jutun kulmakivet.....	79
5.4	Kehitysmääuutisointi laskuvarjojournalismina.....	80
5.5	Monikulttuurisuus ja journalismin haasteet	81
6.	Yritykset ja kansainvälisyyskasvatus.....	83
6.1	Liiketoiminnan eettisyys	84
6.2	Yrityksen sosiaalinen vastuu	85
	English summary: Global Education in Finland	87
	Lähteet.....	91

Globaali vastuu

Ihmisten liikkuvuus lisääntyy jatkuvasti. Samalla kulttuurinen monimuotoisuus sekä kulttuurien ja uskontojen välinen vuoropuhelu ovat nyt ajankohtaisempia kuin koskaan ennen. Teollisuusmaihin kohdistuva maahanmuutto on kääntynyt kasvuun.

Uudet kulttuurit ja pääväestön perinteinen, paikallinen kulttuuri sekoittuvat ja synnyttävät yhdessä myös ilmiöitä, jotka ovat jotakin enemmän kuin mitä pääkulttuuri ja vähemmistökulttuurit erikseen olisivat. Monikulttuurisuus on tullut jäädäkseen. Rajat ylittävä kanssakäyminen, kaupan esteiden poistuminen ja työvoiman entistä vapaampi liikkuminen takaavat kansainvälistymisen jatkumisen. Globalisaatio jatkuu ja eri kulttuureissa kasvaneiden ihmisten vuorovaikutus lisääntyy väijäämättä. Eri kulttuureita, uskontoja ja ideologioita edustavien ihmisten on siis tultava keskenään toimeen jatkossakin. Kulttuurisen monimuotoisuuden voima yhteiskuntien moottorina on viime aikoina tunnustettu aikaisempaa paremmin sekä kansainvälisesti että meillä täällä Suomessa. Kulttuurien vuorovaikutus ei johdu pelkästään lisääntyvästä ihmisten liikkuvuudesta, vaan myös siitä että kulttuurin tuotteet liikkuvat maasta toiseen entistä nopeammin erilaisten tietoverkkojen avulla.

Vuoden 2001 syyskuun tapahtumilla oli huolestuttavia seurauksia. Ihmisten liikku-

vuus ei ole merkittävästi vähentynyt, mutta eri kulttuurien välille on osin tietoisesti ja osin tiedostamatta luotu henkisiä raja-aitoja niin sanotun ”kansallisen turvallisuuden” nimissä. Raja-aidat kumpuavat peloista ja epäluuloista eri kulttuurien välillä. Näitä pelkoja ja ennakkoluuloja käytetään myös äärinationalismin lietsontaan. On syytä suhtautua tilanteeseen hyvin vakavasti. Meidän on tuomittava jyrkästi kaikki yritykset käyttää tilannetta kansojen ja kulttuurien yllyttämiseksi toisiaan vastaan. Meidän on osoitettava vääriksi teorit, jotka väittävät kulttuurien eroavan toisistaan niin paljon että ne eivät voi elää rinnakkain ja tulla toimeen keskenään. Meidän on vahvistettava kulttuurien välistä kasvatusta, koulutusta ja yhteistyötä ja saatettava ne koskemaan yhä useampia ihmisiä erityisesti katutasolla.

Vaikka juuri nyt maahanmuuttoasioita koskevassa keskustelussa kiinnitetään erityistä huomiota siirtolaisvirtojen kontrollointiin ja maahanmuuttajien kotouttamiseen asuinmaansa työelämään ja yhteiskuntaan, keskusteluun on viime aikoina tullut myös uusia elementtejä. Teollisuusmaissa väestön ikääntyminen on nostanut esiin kysymyksen väestörakenteen vinoutuman vaikutusten lievittämisestä aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla. Tulevaisuudessa nimenomaan työperäinen maahanmuutto tulee lisääntymään. Siihen, kuinka hyvissä merkeissä muuttovirroista johtuva yhteiskuntien monikulttuuristuminen sujuu, voimme itse suuresti vaikuttaa. Uusi kulttuurisesti monimuotoinen toimintaympäristö asettaa suuren ja mielenkiintoisen haasteen opetus- ja kulttuuripolitiikalle.

Kansainvälisyyskasvatuksen ja rauhankasvatuksen avulla tulee varmistaa ihmisoikeuksien toteutuminen. Lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset takaavat periaatteessa syrjimättömyyden ja eri väestöryhmien tasa-arvon. Säädökset eivät kuitenkaan yksin riitä turvaamaan ihmisten yhdenvertaista kohtelua. Ihmisten asenteisiin voidaan ja tulee vaikuttaa sekä järjen tunteen tasolla.

Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteena on, että ihminen

- ▶ hyväksyy toisten ihmisten erilaisuuden ja tuntee muita kulttuureita
- ▶ ymmärtää ihmisten ja kansojen keskinäisen riippuvuuden ja
- ▶ ymmärtää tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden ihmisarvon perustaksi.

YK:n julistama Ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmen (1995-2004) on loppusuoralla. Vuosikymmenen lähtökohtana oli, että kansainvälisyys- ja ihmisoikeuskasvatusta ei ole vain ihmisoikeuksien opettamista, vaan myös kasvatusta ihmisoikeuksiin. Unescon yleiskokouksen vuonna 1995 hyväksymä Julistus suvaitsevaisuuden periaatteista toteaa, että

”Suvaitsevaisuus ei ole myöntöväisyyttä, alentuvuutta eikä suopeutta. Suvaitsevai-

*suus on ennen kaikkea sitä, että tunnustetaan toisten yleismaailmalliset ihmisoi-
keudet ja perusvapaudet.”*

Kansainvälisyyskasvatuksen kohteiksi mielletään usein koululaiset. Onkin varmasti totta että koulut ovat tärkeä tapa juurruttaa erilaisuutta ymmärtäviä ja suvaitsevaisia asenteita lapsiin ja nuoriin. Toisaalta lapsilla ja nuorilla on usein vahva oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon käsitys, joka taitaa silloin tällöin aikuisilta hautautua arkipäivän realiteettien ja paineiden alle. Koulu voi olla kansainvälisyyskasvatuksen tärkeä areena, mutta sekään ei voi tehdä paljoa, jos koti ja muu ympäristö viestivät päinvastaisesti. Kansainvälisyyskasvatusta tarvitaan kaikissa yhteiskunnallisissa ryhmissä ja eriikäisten ihmisten keskuudessa.

Ympäristö vaikuttaa opetuksen laatuun ja sisältöön, mutta myös toisinpäin: koulutus vaikuttaa ympäristöön. YK:n vuosituhatjulistuksessa ja Unescon koordinoimassa Koulutus kaikille -prosessissa uskotaan koulutuksen olevan kehityksen avain. Tieto auttaa rauhan rakentamisessa, se edistää demokratiaa, ihmisoikeuksien kunnioitusta ja kulttuurisen moninaisuuden hyväksymistä. Samalla se rohkaisee ihmisiä osallistumaan poliittiseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen elämään.

Vastuu voiman logiikan korvaamisesta ajattelutavalla, joka perustuu järkeen ja toisten näkökantojen huomioon ottamiseen, kuuluu viime kädessä kaikille kansakunnille ja kansalaisille, meille jokaiselle siihen katsomatta, miten suuri tai pieni kunkin henkilökohtainen panos itse asiassa on. Kansainvälisyyskasvatus ja sen mukana rauhankulttuurin edistäminen on niin laaja haaste, että siihen voidaan vastata vain, jos siitä tehdään prioriteetti. ”Valo voittaa pimeyden” totesi Mahatma Gandhi. Tätä valoa levittävät Unescon peruskirjaan kirjatut edelleen ajankohtaiset demokraattiset arvot: vapaus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja solidaarisuus.

Toivon, että käsillä oleva selvitys auttaa hahmottamaan yhteistyömahdollisuuksia sekä samalla osoittamaan niitä kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita, jotka kaipaavat lisähuomiota.

Helsingissä 16.2.2004

Tuula Haatainen
opetusministeri

Johdanto

Suomessa on lukuisia järjestöjä, jotka tekevät kansainvälisyyskasvatustyötä. Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa aloitti yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa joulukuussa 2001 kolmivuotisen verkostohankkeen suomalaisen kansainvälisyyskasvatuksen tukemiseksi.

Hankkeen ensisijainen tavoite on tukea järjestöjen tekemää kansainvälisyyskasvatustyötä edistämällä järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyötä ja verkostoitumista. Lisäksi tavoitteena on koota ja tuoda esille kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää materiaalia sekä tarjota koulutusta ja neuvontaa järjestöille. Erityinen huomio kiinnitetään globalisaatio-, ihmisoikeus- ja demokratiakysymyksiin. Hankkeen myötä tehdään yhteistyötä suomalaisten järjestöjen, viranomaisten, päättäjien ja toimittajien sekä eurooppalaisten ja kehitysmaiden kumppanien kanssa. Rahoittajina toimivat Euroopan unioni, ulkoasiainministeriö, työministeriö, opetusministeriö ja Kepa.

Syksyllä 2002 hankkeen ohjausryhmä päätti teettää selvityksen kansainvälisyyskasvatuksesta Suomessa. Tarkoituksena oli hahmottaa, mitä eri toimijat yhteiskunnan eri sektoreilta tekevät kansainvälisyyskasvatuksen saralla. Selvitys auttaa paitsi järjestöjä myös muilla sektoreilla työskenteleviä ja muita aiheesta kiinnostuneita näkemään, mitä kaikkea asiaan liittyen tehdään, kenen toimesta ja millaisia yhteistyömahdollisuuksia on olemassa. Selvitykseen tutustuttaessa voi lukijalle herätä myös ajatuksia siitä, millaiset asiat ovat kansainvälisyyskasvatuksessa jääneet vähemmälle huomiolle ja mitä asian hyväksi voisi tehdä.

Selvityksen järjestöosuus, joka valmistui 2002, kartoittaa Kepan kansainvälisyyskasvatusverkoston rekisteriin kuuluvien järjestöjen tekemää kansainvälisyyskasvatusta. Vuonna 2003 selvitys laajeni kattamaan myös valtionhallinnon, kuntien ja kirkon piirissä tapahtuvan kansainvälisyyskasvatuksen. Suppeammin esitettyinä selvityksestä löytyvät myös media- ja yritysosuudet, joissa ei niinkään kartoiteta sektoreilla tehtävää kansainvälisyyskasvatustyötä vaan kuvataan sen luonnetta.

Kansainvälisyyskasvatus-käsitteen käytöstä ei ole olemassa yhtä selkeää ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Eri tahot liittävät sen alle erilaisia sisältöjä, eikä käsite riitä enää kuvaamaan kaikkia siihen nykyään liitettyjä asiasisältöjä. Verkostohankkeessa ja tässä selvityksessä kansainvälisyyskasvatus ymmärretään laajasti maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen ohjaavana toimintana. Kasvatus ja oppiminen nähdään koko elämän kestävässä prosessina, eikä ainoastaan lapsuuteen ja nuoruuteen ajoittuvana – myös

aikuiset nähdään tärkeänä kansainvälisyyskasvatuksen kohderyhmänä.

Kansainvälisyyskasvatukseen liitettyjä kokonaisuuksia on pyritty käsittelemään monipuolisesti. Tarkoituksena ei ole rajata kansainvälisyyskasvatuksen sisältöä, vaan herättää lukijassa uusia ajatuksia aihepiiristä. Joitakin selkeästi kansainvälisyyskasvatuksen osaluokiksi luettavia kokonaisuuksia käsitellään tarkemmin selvityksen järjestöosuudessa.

Samaan aikaan kun selvityksen kirjoittaminen saatiin päätökseen, valmistui myös ulkoasianministeriön valmisteleva ja valtioneuvoston hyväksymä Suomen kehityspoliittinen ohjelma. Ohjelmassa otetaan huomioon myös kansainvälisyyskasvatus, jonka toteuttamisessa erityisesti kansalaisyhteiskunnalla on keskeinen rooli. Hallitus kutsuu-kin kaikkia toimijoita mukaan kansalliseen kumppanuuteen kehityspoliittikan toimeenpanemiseksi sekä tukee omalla toiminnallaan niiden osallistumismahdollisuuksia.

Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen kansainvälisyyskasvatushankkeen ohjaustyöryhmässä ovat selvitystä valmistettaessa vaikuttaneet seuraavat henkilöt ja järjestöt:

Kirsi Airaksinen, Suomen YK-liitto ry
Matti Cantell, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Riitta Kemppainen-Koivisto, Minijellonat ry
Rilli Lappalainen, Suomen Partiolaiset ry, Taksvärkki ry, Kehys ry, Kepa ry
Tiina Laukkanen, Cassandra ry
Saara Lehmuskoski, Tampereen yliopiston ylioppilaskunta (Tamy)
Tiina-Maria Levamo, Taksvärkki ry
Hanna Nurmi, Suomen Pakolaisapu ry
Hanna Onwen, Minijellonat ry
Tiina Palonen, Suomen Pakolaisapu ry
Leena Peltoniemi, Kunta-alan ammattiliitto KTV
Hetu Saarinen, Suomen Lähetysseura ry
Tiina Salmio, Suomen YK-liitto ry
Ritva Semi, Opetusalan ammattijärjestö OAJ
Tuulia Syvänen, Reilun kaupan edistämisyhdistys ry

Projektin koordinaattorina on toiminut Anisa Doty ja projektisihteerinä Pauliina Koponen.

Raportti on myös luettavissa hankkeen aikana muotoutuneen kansainvälisyyskasvatusverkoston sivuilla osoitteessa www.kansainvalisyyskasvatus.net/raportti

1. Kansainvälisyyskasvatus järjestösektorilla

Tämän selvityksen piiriin kuuluvat ne järjestöt, jotka olivat syksyllä 2002 Kepan ylläpitämässä kansainvälisyyskasvatustyötä tekevien järjestöjen rekisterissä. Osa näistä on Kepan jäsenjärjestöjä. Tietoa selvitystä varten kerättiin Kepan rekisteristä, järjestöjen www-sivuilta ja suoraan järjestöistä puhelimitse ja sähköpostin avulla.

1.1 Rekisteriin kuuluvien järjestöjen kuvailu

Kepan rekisteriin kansainvälisyyskasvatustyötä tekevistä järjestöistä kuului selvityksen laatimisen aikaan 76 järjestöä. Rekisteriin kuulumiselle ei ole asetettu ehtoja, vaan siihen voi liittyä jokainen järjestö, joka itse määrittelee tekevänsä kansainvälisyyskasvatusta. Tästä, samoin kuin kansainvälisyyskasvatus-käsitteen laajuudesta ja monitulkintaisuudesta johtuen rekisteriin kuuluu hyvinkin erilaisia järjestöjä. Noin viidesosa järjestöistä tekee kansainvälisyyskasvatusta päätoimisesti. Yli puolet järjestöistä toteuttaa muitakin tavoitteita, mutta kansainvälisyyskasvatus on keskeinen osa niiden toimintaa tai läpäisee järjestön toiminnan kauttaaltaan. Reilu viidennes järjestöistä toimii pääosin muissa tarkoitukspe-

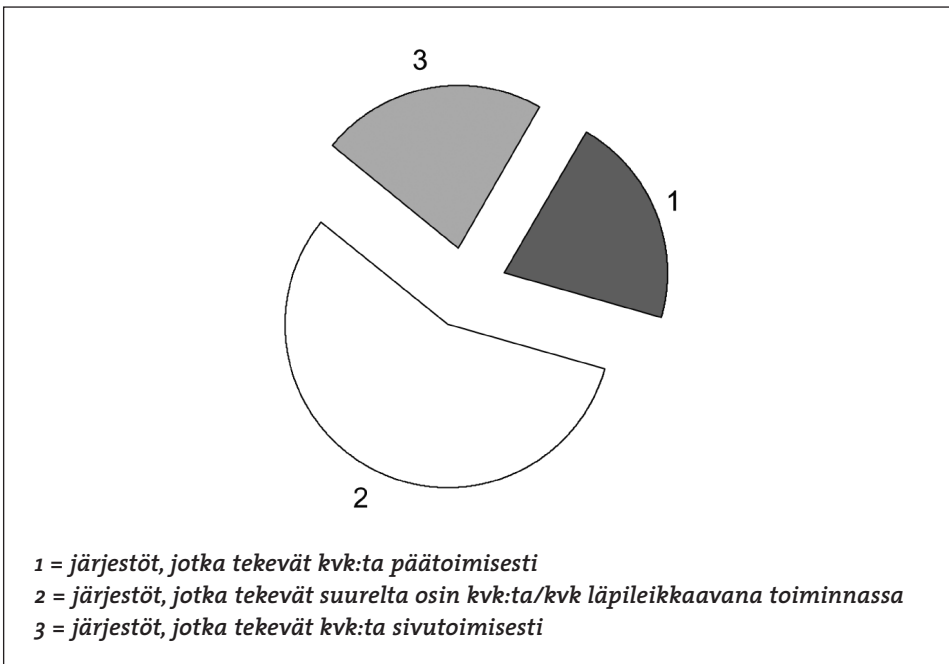
rissä, mutta kansainvälisyyteen kasvattaminen on jollain tapaa mukana toiminnassa.

Järjestöjen resursseissa on hyvin paljon eroja. Osa järjestöistä on lähinnä paikallistasolla toimivia pieniä yhdistyksiä, jotka tekevät pääasiallisesti ruohonjuuritason työtä, kun taas osa on kansainvälisyyskasvatussektorilla valtakunnallisesti toimivia suuria järjestöjä, jotka toimivat kattojärjestöinä usealle muulle ja ovat mahdollisesti jonkun kansainvälisen järjestön alajärjestöjä. Järjestöjen verkostoitumisasteessa on eroja: toisilla järjestöistä on runsaasti kontakteja eri puolille ja ne kuuluvat useisiin kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin, kun taas toisten yhteistyöverkosto on hyvinkin ohut.

Mukaan rekisteriin mahtuu mm. kirkollisia järjestöjä, kehitysyhteistyötä tekeviä järjestöjä, poliittisesti sitoutuneita järjestöjä, nuorisojärjestöjä, ammattiyhdistyksiä, oppilaitoksia ja tiettyyn kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueeseen keskittyviä järjestöjä.

Kuvio 1.

Järjestöt jaoteltuina sen mukaan, miten keskeistä kansainvälisyyskasvatus (kvk) on niiden toiminnassa.

1.2 Järjestöt kansainvälisyyskasvattajina

Tässä yhteydessä, samoin kuin Kepan kansainvälisyyskasvatushankkeen yhteydessä muutenkin, on kansainvälisyyskasvatuksen käsitettä pyritty käyttämään suhteellisen

laajasisältöisesti ja mahdollisimman joustavasti. Selvitystä tehtäessä periaatteena oli, että järjestöille tarjottiin mahdollisuus itse täsmentää, mitä kansainvälisyyskasvatus juuri heidän toimintaideologiassaan ja käytännön toiminnassaan on. Jatkossa noudatettu jaottelu eri osa-alueisiin perustuu Kepan rekisterin jaotteluun, eikä sen ole tarkoitus kertoa koko totuutta kansainvälisyyskasvatussektorista, vaan antaa pikemminkin osviittaa siitä, missä määrin kansainvälisyyskasvatuksen eri osa-alueita toteutetaan.

Järjestöistä neljä ei määritellyt kansainvälisyyskasvatuksensa osa-alueita tarkemmin, joten seuraava kuvailu pohjautuu 72 järjestön tietoihin.

1.2.1 Ihmisoikeuskasvatus

YK:n ja Unescon kansainvälisyyskasvatukseen liittyvien asiakirjojen perusteena ovat ihmisoikeudet. Ne kuuluvat kaikille ihmisille ja niiden mukaan ihmisillä on oikeus elää vapaata ja ihmisarvoista elämää. Ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia, luovuttamattomia ja jakamattomia. Erilaiset ihmisoikeusjulistukset, joita valtiot allekirjoittavat, ilmentävät yhteisesti sovittuja periaatteita, mutta eivät ole oikeudellisesti velvoittavia. Sen sijaan ihmisoikeussopimuksilla määritellään kansalaisen suhdetta valtioon ja kummankin osapuolen oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuuta, ja niiden toteutumista valvotaan YK:n virallisissa ihmisoikeuskomiteoissa. Vuonna 1974 hyväksytty kansainvälisyyskasvatuksen julistus näkee ihmisoikeuksien toteutuvan kulttuurien välisen yhteisymmärryksen ja kestäväen kehityksen avulla. (Allahwerdi 2001, 30-31.)

YK:n yleiskokous on julistanut ihmisoikeuskasvatuksen vuosikymmenen vuosiksi 1995-2004. Tätä julistusta ei ole otettu kaikissa jäsenvaltioissa vakavasti. Suomessa järjestettiin aiheeseen liittyvä Unescon alueellinen seminaari syyskuussa 1997. Seminaarissa annettiin kaksi konkreettista suositusta: ihmisoikeuskasvatus tulisi sisällyttää koulujen opetussuunnitelmaan, ja opettajien tulisi saada riittävää ihmisoikeuskoulutusta. Maamme ei ole tästä huolimatta laatinut asiaa koskevaa kansallista toimintaohjelmaa. (Kouros 2002.)

Järjestöpuolella riittää siis tehtävää ihmisoikeuksien tunnetuksi tekemisessä. Kepan kansainvälisyyskasvatusrekisterin 72 järjestöstä 31 (43 %) nimesi ihmisoikeuskasvatuksen tekemänsä kansainvälisyyskasvatuksen muodoksi. Näistä yhdeksän järjestön voi katsoa tekevän pääasiallisesti kansainvälisyyskasvatustyötä. Edelleen kolme järjestöstä: Amnesty Internationalin Suomen osasto, Ihmisoikeusliitto ry ja Kynnys ry mielsivät itsensä nimenomaan ihmisoikeusjärjestöksi.

Amnestyn toimintaa leimaa kansainvälisyys. Toiminnan muodot ovat kokeiltuja ja hyväksi havaittuja, ja järjestön kansainvälisyys tuo vaikuttavuutta sen poliittisiin kan-

nanottoihin ja näkyvyyttä sen tiedottamiseen. Esimerkiksi Yhdysvaltojen 11.9.2001 tapahtumien jälkeen Amnesty pääsihteeri julisti kriisireaktion, jonka seurauksena Amnesty sai äänensä kuuluville ihmisoikeusasioissa niin ympäri maailmaa kuin kotimaassakin. Amnestyllä on kasvatuskysymyksiin erityisesti paneutuva ihmisoikeuskasvatusryhmä.

Ihmisoikeusliitto ry:n tavoitteena on olla asiantuntijakasvattaja ihmisoikeuskysymyksissä ja lisätä tietoisuutta nimenomaan Suomen ihmisoikeustilanteesta unohtamatta maailmalla tapahtuvia ihmisoikeusloukkauksia. Ihmisoikeusliitto mm. luo viranomaisraporttien rinnalle ns. varjoraportteja ihmisoikeuskysymyksistä ja edustaa näin kansalaisyhteiskuntaa ihmisoikeuksien turvaamisessa. Järjestö on luonut myös rasmin vastaisen Rasmus-nettisivuston. Rasmus kokoaa yhteen rasmin, muukalaisvihan ja muukalaispelon vastustamiseen ja ihmisoikeuksia edistävään työhön liittyviä tietoja, tapah- tumia ja asioita.

Kynnys ry on puolestaan vammaisten henkilöiden ihmisoikeusjärjestö. Kynnys ajaa vammaisten asioita järjestämällä koulutusta ja seminaareja ja vaikuttamalla päättäjiin.

Pelastakaa Lapset ry on saanut viime aikoina paljon julkisuutta Suomessa aloittamansa Nettivihje-toiminnan kautta. Järjestö suojelee lasten oikeuksia jäljittämällä lapsipornografista tai muulla tavoin lapsia vahingoittavaa materiaalia Internetistä niiden vihjeiden perusteella, joita kuka tahansa voi jättää anonymisti järjestön kotisivuilla.

1.2.2 Tasa-arvokasvatus

Niistä 44 järjestöstä (61 %), jotka mainitsivat rekisterissä tekevänsä tasa-arvokasvatusta, kuuden voi katsoa tekevän kansainvälisyyskasvatusta päätoimisesti, mutta yksikään niistä ei mieltänyt itseään pääasiallisesti tasa-arvojärjestöksi. Tasa-arvoon kasvattami- sen voikin katsoa kuuluvan osana esimerkiksi ihmisoikeuskasvatukseen. Samoin sen elementtejä liittyy suvaitsevuteen. Tasa-arvolla tarkoitetaan tässä mm. sukupuoleen, ikään, terveydentilaan, yhteiskuntaluokkaan, uskontoon ja etniseen taustaan liittyvää tasa-arvoisuutta.

Tasa-arvokasvatuksen saralla työtä riittää myös omassa maassamme. Kasvattajat Rauhan Puolesta ry on järjestö, joka muistuttaa mm. koulukiusaamisesta. Myös työpaik- kakuksaamista esiintyy paljon, joten suvaitsevaisuus- ja tasa-arvokasvatuksen on hyvä alkaa meistä aikuisista.

Tasa-arvokasvatusta tekevät epäilemättä myös useat niistäkin vammaisjärjestöistä, jotka eivät ole valinneet tätä osa-aluetta rekisteriin, esimerkiksi FIDIDA (Vammaisjärjestöjen

1.2.3 Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatusta mainitsi tekevänsä 53 rekisterin järjestöistä, joka on 74 % kaikista kansainvälisyyskasvatuksensa osa-alueet eritelleistä järjestöistä. Kulttuurikasvatusta voi pitää aika luonnollisena osana kansainvälisyyskasvatustyötä. Kulttuurikasvatuksen käsitteen rinnalla on alettu käyttää yhä useammin termejä monikulttuurisuuskasvatus ja kulttuurien välinen kasvatus. Määritelmien kirjavuus on ymmärrettävää, sillä aihepiiri sivuaa kansainvälisyyskasvatuksen monia osa-alueita ja siinä käsitellään väistämättä oikeudenmukaisuuden, syrjinnän, tasa-arvon ja kulttuurierojen nostattamia kysymyksiä. Tärkeänä tässä kasvatorientaatioissa pidetään sitä, että huomataan miten moninainen ja monimutkainen vuorovaikutussuhteiden todellisuus on, ja miten asioiden tarkastelu vain yhden kulttuurin näkökulmasta johtaa vain yhdenlaisen todellisuuden hahmottamiseen. Erilaisuuden tunnustaminen ei tarkoita kuitenkaan eriarvoisuuden ja syrjinnän hyväksymistä. (Cantell 2002.)

Todellinen kasvattaminen on aina intentionaalista, johonkin tarkoitukseen tähtäävää. Kulttuurikasvatuksen päämääränä on tutustuttaa ihmisiä toisenlaisiin kulttuureihin, mutta toisaalta tehdä heidät myös tietoisemmaksi omasta kulttuuristaan. Peruslähtökohtana on ajatus siitä, että kun ihminen on vuorovaikutuksessa toisen kulttuurin edustajan kanssa, ennakkoluulot vähenevät ja ajatusmaailma rakentuu moniarvoisemmaksi. Yhdessä muiden osa-alueiden kanssa monikulttuurisuuskasvatus lisää suvaitsevuutta.

Kulttuurikasvatuksen ideoita ja siihen liittyvää kokemuksellista oppimista hyödynnetään esimerkiksi FiMussa (Finnish Multicultural Sports Federation), jossa pyritään edistämään monipuolista ja tasa-arvoista liikuntaa. Toimintaa on pääasiassa aikuisille, mutta sitä on tarkoitus laajentaa koskemaan myös lapsia ja nuoria.

Luonnollinen ja hauska tapa olla yhdessä on löydetty Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry:ssä, jossa mm. australialainen kapellimestari on vetänyt musiikkiopetusta nuorille ja aikuisille. Laulamisen, soittamisen, musiikin teorian läpikäymisen, yksilöopetuksen ja ryhmäopetuksen ohessa on käytetty useita opetuskieliä.

Kokemuksellista oppimista hyödyntävät myös monet vapaaehtoisohjelmat, joissa sekä suomalaisia vapaaehtoisia lähetetään ulkomaille että vapaaehtoisia toimijoita otetaan vastaan Suomeen. Tarkoituksena on, että ulkomaille lähtijät jakavat kotiin palattuaan oppimaansa ympäristöönsä, ja että ulkomailta tulijat opettavat suomalaisia kulttuurissa monimuotoisuudessa. Näistä ohjelmista mainittakoon esimerkiksi ETVO eli Etelän vapaaehtoisohjelma, joka on Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry:n (KVT), Kepan, Suomen

Tinku ry:n, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n ja Maailmanvaihto ry. ICYE:n yhteinen vapaaehtoisohjelma.

Vaikka kulttuurikasvatus onkin keskeinen ja perinteinen osa kansainvälisyyskasvatustyötä, sen eteen täytyy edelleen tehdä töitä. Vieraiden kulttuurien kanssa tekemisissä oleminen ei ole riittävä tae kansainvälisyyteen kasvamiselle.

1.2.4 Kehityskasvatus

Joko kansainvälisyys-käsitteen alla tai sen rinnalla käytetään myös kasvatuspoliittista yleiskäsitettä ”kehityskasvatus”. Unicefin 1995 esittämän määritelmän mukaan kehityskasvatuksen tavoitteena on kasvattaa lapsia ja nuoria omaksuma tiettyt tiedot, taidot, asenteet ja arvot, joiden avulla muutoksen ja kehityksen hallinta ja ymmärtäminen olisi mahdollista. Kehityskasvatuksen käsitteen käyttämisellä on perinteisesti korostettu kehitysyhteistyönäkökulmaa ja solidaarisuutta maailman köyhiä kohtaan. Kehityskasvatus pohtii, mitä kehitys todella on ja mihin suuntaan sitä pitäisi ohjata, samoin kuin miten luodaan kestävää kehitystä omasta itsestä lähtien. (Allahwerdi 2001, 35-36.)

Järjestöistä 46 (64 %) ilmoitti rekisterissä tekevänsä kehityskasvatusta. Kehityskasvatus on perinteisesti vahvaa kansainvälisyyskasvatuksen aluetta. Onkin hämmästyttävää, että 36 % järjestöistä, joiden joukossa on kehitysyhteistyötä tekeviä järjestöjä, ei maininnut tekevänsä kehityskasvatusta. Onkohan käsitteen sisältö kaikille selvä?

Kansainvälisyyskasvatusta tekeviin järjestöihin kuuluivat Helsingin, Tampereen, Turun ja Åbo Akademin ylioppilaskunnat. Ylioppilaskunnat ovat tehneet jo pitkään kehityskasvatusta. Niillä on kehitysyhteistyöprojekteja, joista ne tiedottavat monin tavoin. Osa ylioppilaskunnista järjestää yliopistolla esimerkiksi vuosittaisen kehitysyhteistyöviikon, jonka aikana pidetään mm. luentoja, näyttelyitä ja järjestöjen esittäytymisiä.

1.2.5 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristövastuullisia kansalaisia. Lähökohtana on tällöin henkilökohtainen kiinnostus ympäristöasioihin. Yksittäisen ihmisen on osattava nähdä oman toimintansa yhteys laajempiin ympäristöongelmiin, ja tähän tarvitaan perustietoa ekologiasta. Ympäristökasvatukseen kuuluu mm. tietämys maailman luonnon- ja ravintovaroista sekä käsitys ihmisen suhteesta luontoon ihmiskunnan historian eri vaiheissa.

Järjestöistä 31 eli 43 % mainitsi tekevänsä ympäristökasvatusta. Näistä kuuden voi katsoa tekevän kansainvälisyyskasvatusta päätoimisesti.

Maailman Luonnon Säätiö (WWF) on kansainvälinen ympäristöjärjestö, jolla on kokemusta jo useasta kasvatushankkeesta. WWF on Suomessa aktiivinen ympäristökasvattaja, joka toimii lasten ja nuorten parissa ja vaikuttaa myös aikuisten ympäristökäyttäytymiseen. WWF pyrkii saamaan yrityksiä mukaan erilaisiin ympäristöprojekteihin. Sähkömarkkinoiden avautuessa Suomen WWF on edistämässä yksityisesti rahoitettavaa uusiutuvien energiamuotojen rakentamista ja käyttöönottoa aiheeseen liittyvän seminaarin ja selvityksen avulla. Lisäksi WWF markkinoi yrityksille ympäristövaikutusten vähentämiseen tähtäävää Green Office -järjestelmää. WWF on myös panostanut toiminnassaan tiedottamiseen ja yleiseen mielipiteeseen vaikuttamiseen.

WWF ja WSOY ovat tuottaneet Koulun ympäristötoimet -materiaalin, jota on ollut kokoomassa eri alojen opettajista koostuva ympäristökasvatuksen työryhmä. Järjestö tekee yhteistyötä koulujen kanssa myös esimerkiksi NatureWatch-ympäristökasvatusohjelman avulla, jossa oppilaat tekevät kenttätutkimuksia.

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry järjestää ympäristökasvatuskoulutusta ja ylläpitää ympäristökasvattajien verkostoja. Vihreä lippu -ympäristökasvatusohjelman vastuu kuuluu Suomessa tälle järjestölle. Vihreä lippu on tarkoitettu päiväkodeille, kouluille, nuorisotaloille ja oppilaitoksille. Ympäristökasvatustyössä korostetaan lapsen ja nuoren omaa vastuunkantoa.

Ympäristökasvatuksen kentällä riittää vielä tekemistä. Sen lisäksi, että on mallioppittu yksittäisiä ympäristöä säästäviä toimia, tulisi myös ymmärtää tekojen merkityksiä ja niiden taustalla olevia arvoja. Miksi tehdään niin kuin tehdään? Mihin teot todella vaikuttavat? Millä tavalla minun valintani vaikuttaa maailmanlaajuisesti? Mitä voin tehdä kehitysmaiden ympäristön hyväksi? Ympäristökasvattaja kasvattaa ajattelemaan ja suhtautumaan kriittisesti, eikä niinkään mallioppimaan.

1.2.6 Viestintäkasvatus

Viestintäkasvatuksessa ohjataan ihmistä ymmärtämään viestinnän lainalaisuuksia. Kansainvälisyyskasvatuksen kannalta olennaista on, miten kasvattaa toisaalta aktiivisia, tiedostavia ja kriittisiä informaation vastaanottajia, ja toisaalta aktiivisia ja osavia viestijöitä. Mediakasvatuksessa, jonka voi katsoa olevan osa viestintäkasvatusta, media ymmärretään vaikuttamisen välineenä ja siihen katsotaan liittyvän arvovalintoja, vaikka ne olisivat piileviä. Mediakasvatuksessa opetellaan tarkkailemaan, millaista maailmaa viestiminen tuottaa.

Joukkoviestintä on tapa saavuttaa huomattavasti suurempia yleisöjä huomattavasti nopeammin kuin mihin perinteisillä kasvattamisen keinoilla kyetään. Järjestöillä ei voi

katsoa olevan samanlaista institutionaalista, perinteistä valtaa kuin valtiollisilla organisaatioilla, joten suureen yleisöön vaikuttaminen median välityksellä nousee tästä näkökulmasta erittäin tärkeäksi. Lisäksi hyvin suunniteltu joukkoviestintä voi saavuttaa heidät, jotka eivät yleensä ole kiinnostuneita järjestökentän viesteistä.

Se, että median välityksellä vaikuttavat ihmiset eivät välttämättä ole kansainvälisyyskasvattajia, on haaste. Tiedotusvälineet voivat luomillaan mielikuvilla vaikuttaa ratkaisevasti siihen, millaiset etniset suhteet vallitsevat yhteiskunnassamme. Tiedotusvälineillä on siten etnisissä kysymyksissä suuri valta ja vastuu. Raittilan ja Kuttilaisen tutkimus ”Rasismi ja etnisyys Suomen sanomalehdissä syksyllä 1999” osoittaa, että maamme joukkoviestinnän suurin ongelma etnisten suhteiden käsittelyssä ei ole kuitenkaan avoin rasismi ja muukalaisvihamielisyys. Joukkoviestinnässä on sen sijaan havaittavissa työtappoihin ja kielenkäyttöön liittyviä rakenteellisia vinoumia, jotka saattavat uusintaa rasismia ja etnistä syrjintää jopa silloin, kun toimittaja kokee esiintyvänsä rasismia ja syrjintää vastaan. (Työministeriö 2001, 20.)

Tiedotusvälineiden ja niiden kautta vaikuttamisen haaste on ymmärretty mm. Suomen Pakolaisavussa, joka järjesti toimittajille erikoiskoulutusta pakolaiskysymyksissä vuonna 2000. Kurssi oli osittain etäopiskelua, osittain luentoja ja seminaareja. Kurssin aikana Suomessa julkaistiin toista sataa pakolaisiin liittyvää kirjoitusta tai ohjelmaa televisiossa, radiossa ja lehdissä. Pakolaistoimittajakoulutus huipentui kurssimatkaan, joka tehtiin Keniaan. Toimittajat työskentelivät pakolaisleirillä ja kansainvälisissä organisaatioissa. Myös Plan Suomi Säätiö on lähettänyt toimittajia kentälle, mutta vaihtelevissa tarkoituksissa, eikä niinkään kouluttamistarkoituksessa kuten Pakolaisapu.

Myös valtion taholta on tiedostettu, miten tärkeää toimittajien asennoituminen on. Opetusministeriöllä on tarkoituksena kehittää yhteistyössä tiedotusopin laitosten ja muiden kouluttavien tahojen kanssa alan opetusta mm. siten, että siihen sisällytettäisiin aina etnisiä suhteita ja etnisten vähemmistöjen historiaa ja asemaa koskevaa opetusta. (Työministeriö 2001, 21.)

Pienemmissäkin järjestöissä voidaan tehdä kansainvälisyyskasvatuksen hyväksi merkittäviä asioita. Vaasan kehitysmaaseurassa on tehty yhteistyötä IB-lukiolaisten kanssa. Nuoret suorittivat osan koulutuksestaan auttamalla kansalaisjärjestöä monella tapaa, mm. tekemällä tietoisuuksia radioon. Tässä lyötiin kansainvälisyyskasvatuksen kannalta nerokkaasti kaksi kärpästä yhdellä iskulla: nuoret sekä oppivat itse vieraista kulttuureista ja median käytöstä kansainvälisyyskasvatuksen välineenä että toimivat kansainvälisyyskasvattajina radiokuulijoille.

Maailman Luonnon Säätiössä (WWF) katsotaan tehokkaan viestinnän tukevan merkit-

tävästi suojelutavoitteissa onnistumista, järjestön tavoiteprofiilin vahvistamista sekä varainhankintaa. Viestintää ollaan kehittämässä entistä tavoitteellisemmaksi ja kampanjalähtöisemmäksi. Varainhankintaa tukevaa viestintää kehitetään niin, että julkisuuteen saadaan enemmän yksityistukijoita kiinnostavia aiheita ja juttuja. Viestinnän arviointia on päätetty parantaa mediaseurannan avulla. WWF palvelee toimittajia mm. tarjoamalla www-sivuillaan tiedotteisiin liittyvää graafista materiaalia, kuten kuvia, karttoja ja logoja.

Amnestyssä painotetaan, että mahdollisimman laajan julkisuuden saavuttamiseksi pitää järjestön kampanjatiedottamisen ja yhteydenpidon tiedotusvälineisiin olla järjestelmällistä ja asiantuntevaa. Tämän päämäärän tueksi Amnesty Suomen osaston tiedotusryhmä on luonut järjestölle kolmivuotisen mediastrategian.

Järjestöistä 21 % (15) mainitsi kansainvälisyyskasvatustyönsä erittelyssä tekevänsä viestintäkasvatusta. Merkittävänä ryhmänä erottuvat erilaiset opistot eli Alkio-Opisto, Länsi-Suomen opisto, Otavan opisto ja Viittakiven opisto. Mukana oli myös pienehköjä järjestöjä, jotka ovat panneet merkille viestinnän merkityksen kansainvälisyyskasvatuksessa. Esimerkiksi Nada Hopessa painotetaan kriittistä suhtautumista joukkoviestimiin. Hämmästyttävää on, miten moni isoistakaan alan toimijoista ei ole maininnut viestintäkasvatusta omana toimialanaan. Viestintäkasvatuksen voisi olettaa kuuluvan kansainvälisyyskasvatukseen olennaisena osana riippumatta siitä, mihin kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueeseen muuten keskitytään.

Tulevaisuudessa viestintäkasvatuksen merkityksen voi olettaa yhä kasvavan. Uudenlainen informaatioyhteiskunta asettaa uusia mahdollisuuksia ja haasteita kansainvälisyyskasvattajalle. Globaalin verkkoyhteiskunnan kansalainen määrittelee Castellsin (1996, 1997) mukaan itsensä ja identiteettinsä vuorovaikutteisen verkko-osaamisen ja mediakompetenssin välityksellä. (Isohaakana & Haapala 2000, 528). (Allahwerdin 2001, 41–42 mukaan.)

Teknologian kehittyessä myös vaikuttamiskeinot lisääntyvät. Maailmankansalaisuuteen kasvattajien tulee myös hankkia itse koulutusta kyetäkseen hyödyntämään kasvattamisen uusia mahdollisuuksia täysimääräisesti.

1.2.7 Rauhankasvatus ja turvallisuuskasvatus

Rauhankasvatusta järjestöistä katsoi tekevänsä 11 järjestöä, mikä ei ole kuin 15 % kaikista järjestöistä. Turvallisuuskasvatusta katsoi puolestaan tekevänsä 14 järjestöä, mikä on 19 % kaikista osa-alueet eritelleistä. Käsitteiden osittaisen päällekkäisyyden vuoksi niitä voi tarkastella yhdessä, jolloin järjestöjä, jotka tekevät turvallisuus- ja/tai rauhankasva-

tusta on yhteensä 22 (31 %).

Rauhankasvatus on yleiskäsite, jota käytetään paitsi kansainvälisyyskäsitteen alla myös sen rinnalla tai sen sijaan. Rauhankasvatuksen johtavia periaatteita ovat maailmanrauhan vahvistaminen, ristiriitojen väkivallaton ratkaiseminen, konfliktien ehkäiseminen ja rauhan kulttuurin perustan vahvistaminen. Rauhankasvatuksen painopiste on siirtynyt vähitellen sodan syiden tutkimisesta ja sodan puhkeamisen estämisestä rakenteellisen väkivallan ja konfliktien tutkimiseen. Rasismi, ympäristötuhot, rikollisuus, etniset ja uskonnolliset konfliktit sekä väkivalta yksityiselämässä ovat nykyään myös rauhankasvatuksen kiinnostuksenkohteita. (Allahwerdi 2001, 32.)

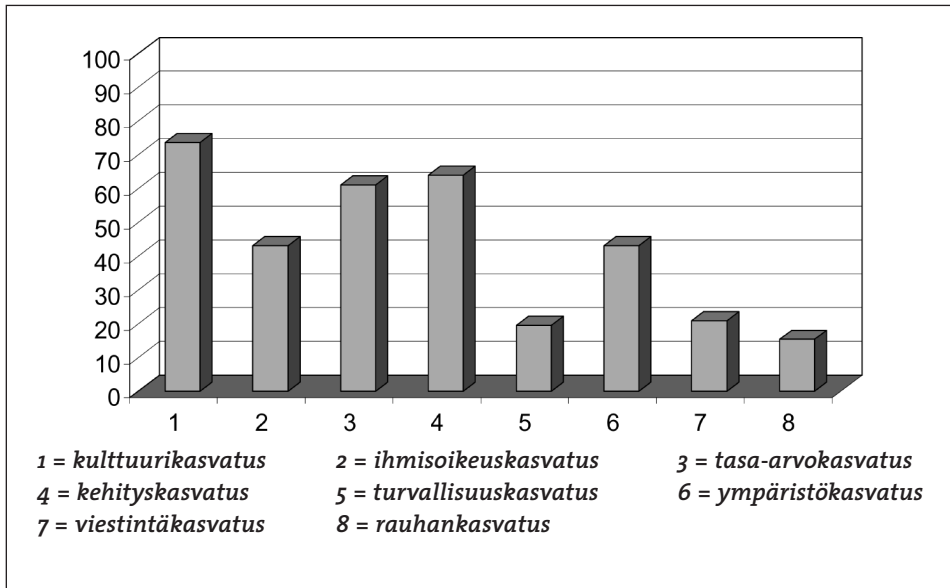
Turvallisuuskasvatus on pitkälti samansisältöistä kuin rauhankasvatus. Rauhankasvatuksen käsitteeseen toisinaan liitetty poliittinen rasite ei ulotu turvallisuuskasvatukseen. Mikäli turvallisuuden takaaminen ymmärretään perinteistä laajemmassa mielessä, turvallisuuskasvatus saa aivan uusia sisältöjä. Laajasti turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmiset ja yhteisöt elävät vapaina, rauhassa ja turvallisesti, voivat osallistua omaan hallintoonsa, nauttivat perusoikeuksien suojasta sekä pystyvät tyydyttämään perustarpeensa. Moni maa, jossa on vasta sodittu, kärsii laillisuusperiaatteen, demokraattisen hallinnon ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen puutteesta. Tällainen tilanne toimii kasvualustana yhteiskunnallisille konflikteille. Demokratioiden ei todeta ryhtyvän aseellisiin konflikteihin toistensa kanssa, koska tällaisilla yhteiskunnilla on keinoja konfliktien rauhanomaiseen ratkaisemiseen. (Ulkoasiainministeriö 2002a, 12–13.)

Yhä useammin kriisit ovat valtioiden sisäisiä eivätkä valtioiden välisiä. Ulkopuolisilla on vain rajalliset mahdollisuudet puuttua valtion sisäisiin asioihin. Tästä johtuen on hyvin tärkeää pyrkiä rakentamaan ennalta sellaista yhteiskuntaa, jossa rauhan säilyttäminen on mahdollista ja siihen käytetyt keinot yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisia. Tästä näkökulmasta katsottuna moni muu kansainvälisyyskasvatuksen osa-alue linkittyy merkittävällä tavalla rauhan- ja turvallisuuskasvatukseen, ja olisi hyvä, jos tämä huomioitaisiin myös järjestöpuolella tehtävässä kasvatustyössä.

Rauhankoulu/Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys järjestää toimintapäiviä kouluille sekä koulutusta opettajille, nuoriso-ohjaajille ja muille tahoille draama- ja osallistavista menetelmistä rauhankasvatuksessa.

Kuvio 2.

Järjestöjen tekemä kansainvälisyyskasvatus osa-alueittain (järjestöjen itsensä erittelemänä).

1.3 Oppia ikä kaikki? Koko elämänkaaren jatkuva kansainvälisyyskasvatus

Kansainvälisyyskasvatus-termin ymmärretään usein harhaanjohtavasti viittaavan ainoastaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan kasvatukseen. Aikuisiin kohdistuvan työn, mikäli sellaista nähdään tehtävän, katsotaan usein olevan pelkkää asioista tiedottamista. On kuitenkin tärkeää muistaa, että myös aikuiset ovat asennevaikuttamisen tärkeä kohde-ryhmä. Aikuisten arvot ja asenteet heijastuvat heidän omassa elämäntavassaan sekä välillisesti heidän lapsissaan. Jatkossa käsitellään kansainvälisyyskasvatusta läpi koko ihmisen elämänkaaren, alkaen lapsuudesta ja päättyen vanhuuteen.

1.3.1 Lapsityö

Kotikasvatuksen tueksi on tarjolla monenlaista materiaalia. Sama koskee lastenhoitoa perheen ulkopuolisissa instituutioissa. Lapsen tullessa esikouluikään ja vuotta myöhemmin kouluikään kasvatus muotoutuu opetussuunnitelmien myötä tavoitteisemmaksi. Kouluhallinnossa päätösvaltaa on viime aikoina ajettu säännönmukaisesti organisatiossa alaspäin. Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäisillä kunnilla ja kouluilla on entistä enemmän päätösvaltaa mm. sen suhteen, miten ja missä määrin kansainvälisyyskasva-

tusta toteutetaan.

Myös käytössä olevat resurssit vaihtelevat koulukohtaisesti. Helena Allahwerdi (2001, 111) toteaa tutkimuksessaan, että kansainvälisyyskasvatuksen sisältyminen eri koulutusasteiden opettajankoulutukseen on ollut sattumanvaraista. Suuri osa sekä luokan- että aineenopettajista on jäänyt vaille kansainvälisyyskasvatusta. Koska kansainvälisyyteen kasvattaminen on ollut jo kohta parikymmentä vuotta lakisääteinen koulun toimintaja kasvatuseriaate, ovat koulut toteuttaneet sitä omista voimavaroistaan lähtien. Ei ole olemassa kokonaisvaltaista tai luotettavaa selvitystä siitä, mitä kentällä olevat opettajat tällä hetkellä ymmärtävät kansainvälisyyskasvatuksella. Koulujen välillä on yhä edelleen suuria eroja mm. siinä, miten paljon ne voivat hyödyntää uutta teknologiaa ja uusia oppimisympäristöjä, esim. Internetiä. Lisäksi tämän päivän opettajalla on usein suuria oppilasmääriä opetettavana ja aikaa yhtä yksittäistä oppilasta kohden hyvin rajoitetusti. Vaatimukset opetuksen sisällöille ja muodoille eivät kuitenkaan laske, vaan pikemminkin kasvavat entisestään.

Koulujen välillä on siis hyvin suuria eroja siinä, miten niissä toteutetaan kansainvälisyyskasvatusta. Järjestöillä on täten edelleen työkenttää institutionaalisen kasvatuksen piirissä. Järjestöt ovat jo ennestään tehneet kouluvierailuja, suunnitelleet yhteisiä tapahtumia ja tarjonneet materiaaleja koulujen käyttöön. Olisi kuitenkin tähdellistä miettiä, miten järjestötyö palvelisi parhaiten koulussa tehtävää kansainvälisyyskasvatustyötä.

Pedagogisen suunnitelmallisuuden tärkeys korostuu kouluja varten laadittavissa materiaaleissa. Kaiken kiireen keskellä opettajat edellyttävät materiaalin olevan nopeasti hyödynnettävää, käyttöön sopivaa ja pedagogisesti hyvin suunniteltua. Järjestöjen kannattaa huomioida myös avoimien oppimisympäristöjen tuomat mahdollisuudet. Tähän tarkoitukseen kannattaa hankkia koulutusta, vaikkapa sitten yhdessä toisen järjestön kanssa. Esimerkiksi Taksvärkki ry on tehnyt jo useampana vuonna oppimateriaaleja koulujen käyttöön.

Opetushallituksen ja ulkoasiainministeriön Global Challenge -hankkeen koordinaattori Jari Kivistö toteaa, että kaikki koulut eivät ole vielä löytäneet verkon palveluita. Internetin käyttäminen riippuu yhä yksittäisen opettajan aktiivisuudesta ja osaamisesta. Järjestöjen tärkeä tulevaisuuden tehtävä on johdattaa koulut ja yksittäiset opettajat kaiken sen monipuolisen materiaalin äärelle, mitä jo nyt löytyy Internetistä. Toisaalta Kivistö näkee, että järjestöissä ei tunneta vielä opetushallintoa riittävästi. Järjestöjen ääntä kaittavaisiin mm. opetussuunnitelmatyössä, jotta kestävä kehityksen ajatus saataisiin riittävässä määrin huomioitua.

Koulun ulkopuolella mm. harrastukset tarjoavat mahdollisuuksia kulttuurien kohtaami-

seen. Minijellonat ry on esimerkiksi järjestänyt leirin, jolla ulkomaalaiset aikuiset, jotka eivät puhuneet suomea, olivat yhdessä vain suomea puhuvien lasten kanssa. Yhteisen kielen puuttuessa tuli löytää muita kommunikoinnin muotoja. Leiri onnistui hyvin ja molemmin puolin opittiin uusia asioita.

1.3.2 Nuorisotyö

Nuorisotutkimuksen mukaan nuorten merkityksellinen oppiminen ei tapahdu enää kouluissa, vaan muissa oppimisympäristöissä (esim. Ziehe 1991). Tärkeitä malleja siitä, mitä länsimaisen ihmisen elämä on tai mitä sen kuuluu olla, välitetään kulttuuriteollisuuden piirissä. Vaatimukset maailmankansalaisuuteen kasvamisesta ja yhteisvastuun kantamisesta voivat tuntua nuoresta repiviltä kulttuuriteollisuuden ja muun elämän odotusten ristiaallokossa. Mm. Ziehen kuvailemaan identiteetin rakentamistyöhön kuuluu kuitenkin tällaisten eri vaatimusten yhteensovittaminen ja joustava sukuloiminen niiden välillä.

Mitä sitten kansainvälisyyskasvattaja voi tehdä? Nuorta voi auttaa antamalla tukea ja ymmärrystä identiteettiristiriidoissa ja olemalla peilinä nuoren kasvutyössä. Kasvattaja voi antaa aineksia globaaliin ajatteluun ja johdattaa kriittiseen etsimiseen valmiiden ajattelumallien sijaan. Järjestöt voivat tarjota nuorelle tietoa ja vaikuttamisen mahdollisuuksia nuoren maailmasta käsin, käyttäen niitä kanavia, jotka ovat nuorelle merkityksellisiä.

Esimerkiksi Taksvärkki ry on kehittänyt nuorten käyttöön roolipelin maailmantalouden ja lapsityövoiman hyväksikäytön yhteyksien käsittelemiseksi. Peliä käytetään eri oppilaitoksissa sekä nuorten ja aikuisten opintopiireissä. Myös Pakolaisapu on tuottanut kysytyn roolipelin.

Internetiä kannattaa hyödyntää yhä enemmän, koska se on nuorille yhä tärkeämpi ja luontevampi informaation hankkimistapa. Kannattaa miettiä, millä tavoin nuoren ajatusmaailman tavoittaa parhaiten, ja miten sivut kannattaa linkittää, jotta satunnainenkin surffailu voisi johtaa globaaleihin asioihin. Näissä asioissa asiantuntijoita ovat monet nuorisojärjestöt, hyvänä esimerkkinä Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.

Allianssi ry on tuottanut myös sähköisessä muodossa saatavan monikulttuurikouluttajakansion, jonka tarkoituksena on antaa apuvälineitä monikulttuurisuuskoulutuksen toteuttamiseen nuorille sekä nuorten parissa toimiville ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Kansiota löytyy tietoa mm. nuoren identiteetin rakentumisesta ja suvaitsevaisuudesta sekä käytännön ehdotuksia asioiden työstämiseen. Allianssi ylläpitää lisäksi mm. monikulttuurista kouluttajarekisteriä, johon on koottu kulttuurien kohtaamisen asian-

tuntijoiden yhteystietoja.

Maailmankansalaisen kypsyyskoe on hyvä esimerkki pedagogisesta ja huolellisesti suunnitellusta kansainvälisyyskasvatusmateriaalista. Maailmankansalaisen kypsyyskoe on YK-liiton kehittämä itsenäisen opiskelun muoto. Työ voidaan suorittaa esimerkiksi osana oppilaitoksen omaa opetustarjontaa. Se soveltuu itsenäiseksi kurssiksi, päätötyöksi, työharjoittelun metodiksi tai projektio-pintoina suoritettavaksi, ja se voidaan tehdä joko yksilöllisesti tai ryhmätyönä. Kypsyyskoe on tarkoitettu kaikenikäisille kansainvälisyyskasvatuksesta kiinnostuneille. Sen teoreettisena taustana ovat konstruktivistinen oppimiskäsitys ja käsitys oppijasta itseohjautuvana yksilönä.

Helena Allahwerdi, joka on ollut kehittämässä Maailmankansalaisen kypsyyskoetta, on mieltynyt mm. Jack Mezirowin ajatuksiin aikuiskasvatuksesta ja itseohjautuvuudesta. Mezirowin mielestä kasvatettava tarvitsee myös ympäröivää yhteisöä, vaikka kykeneekin ajoittain itseohjautuvaan oppimiseen (Ahteenmäki-Pelkonen 1997). Maailmankansalaisen kypsyyskoetta ei tehdä yksin, vaan ohjaajan tai kasvattajan tuki on tärkeää työn edetessä.

1.3.3 Aikuiskasvatus

Siinä missä lapsille ja nuorille on tarjolla koko ikäluokan kattavaa institutionaalista kansainvälisyyskasvatusta, tilanne muuttuu aikuisuuteen siirryttäessä. Koko ikäluokalle yhteisiä oppimisfoorumeita ei enää ole. Osa aikuisista kiinnostuu kansainvälisyyskysymyksistä yksityisesti ja hankkii niihin liittyviä tietoja ja taitoja. Monille työpaikka ja harrasteet tarjoavat mahdollisuuden ja kimmokkeen tutustua kansainvälisyysasioihin aiempaa syvemmin.

Euroopan työnantaja- ja työntekijäjärjestöt antoivat sosiaalisen vuoropuhelun huippukokouksessa Firenzessä 1995 yhteisen julistuksen rotusyrjinnän ja muukalaisvihan ehkäisemisestä sekä tasa-arvoisen kohtelun edistämisestä työpaikoilla. Kaikki suomalaiset työmarkkinajärjestöt allekirjoittivat julistuksen. Työmarkkinajärjestöjen tehtävä oli tehdä tunnetuksi julistusta ja sen velvoitteita jäsenkunnassaan ja työpaikoilla. Järjestöillä on Suomessa merkittävä asema, koska suomalaiset palkansaajat ja työnantajat kuuluvat maailman järjestäytyneimpiin. (Työministeriö 2001, 7.)

ETMO on yksi Euroopan unionin EQUAL-yhteisöaloiteohjelmaan hyväksytyistä hankkeista. Hankkeen myötä tehtävän yhteistyön avulla ideoidaan, kehitellään, tuotetaan ja kokeillaan toimintatapoja, materiaaleja ja koulutusta, joiden avulla voidaan edistää suvaitsevuuutta ja monikulttuurisuutta työpaikoilla sekä parantaa maahanmuuttajien työllistettävyyttä. Projektiin osallistuu 16 työyhteisöä, joissa on myös maahanmuuttaja-

taustaisia työntekijöitä. Periaatteena ovat yhdessä tekeminen, oppiminen ja vaikuttaminen. Hanke jatkuu keväälle 2005. Kepan kansainvälisyyskasvatusrekisterin järjestöistä Kansan Sivistystyön Liitto (KSL), Kunta-alan ammattiliitto (KTV) ja Palvelualojen ammattiliitto (PAM) ovat mukana hankkeen toteutuksessa.

Kunta-alan ammattiliitto tarjoaa edellä mainittujen lisäksi muun muassa monenlaista koulutusta. Tarpeen mukaan koulutustarjontaa ja -toimintaa voidaan myös ohjata haluttuun suuntaan. Järjestöillä on tässä mahdollisuus viedä kansainvälisyyskasvatusta työyhteisöihin.

Myös Kansan Sivistystyön Liitto tarjoaa räätälöitävää koulutusta. KSL on vapaan sivistystyön järjestö, joka mm. ylläpitää opintokeskusta. Opintokeskus, joka toimii järjestöjen sivistystyön valtakunnallisena aikuisoppilaitoksena, järjestää koulutusta sekä itse näisesti että yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa.

Aikuiskasvatuksen haaste ovat ne aikuiset, jotka eivät ole kiinnostuneita kansainvälisyyskasvatuksen teemoista tai globaalista ajattelutavasta. On helpompaa tavoittaa tietoa ja muutosta haluvia, mutta miten tavoitetaan heidät, jotka ovat kiinni omassa ajatusmaailmassaan eivätkä halua muuttaa sitä? On huomioitava, että pelkkä tiedon syöttäminen saattaa aikuisesta vaikuttaa helposti indoktrinaatiolle, mikä on omiaan lisäämään muutosvastarintaa.

Aikuiskasvatuksen tehtävä ja todellisen muutoksen edellytys on haastaa tällaisen aikuisen ajatusmaailma niin vahvasti, että uusien merkitysten antaminen ja uusien ajatusrakenneiden kokoaminen muodostuu välttämättömäksi. Näin käy esimerkiksi silloin, kun työpaikalle muodostetaan etnisesti heterogeenisiä työryhmiä, joiden on päästävä tiettyihin tavoitteisiin ryhmätyöskentelyn avulla. Tällainen yhdessä toimiminen on esimerkiksi ETMO:ssa kantavana ideana.

1.3.4 Työ ikääntyvien parissa

Ikääntyvien, ainakaan työelämästä poistuneiden parissa ei liiemmästi näytetä tehtävän kohdennettua kansainvälisyyskasvatusta. Poikkeuksen muodostavat jotkin kirkolliset järjestöt, jotka tavoittavat esimerkiksi seurakunta- ja jumalanpalvelustyön kautta ikääntyviä. Suoraan ikääntyville suunnattua koulutusta tarjoaa esimerkiksi Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, joka on järjestänyt Suomea ikääntyville -kursseja.

1.4 Verkostoituminen järjestöjen haasteena

Järjestöjen verkostoituminen ja sen tukeminen on Kepan kansainvälisyyskasvatushank-

keen kantava idea. Yhdessä saman asian puolesta toimiminen lisää useimmiten toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta. On kuitenkin muistettava, että yhteinen tavoite on pidettävä kirkkaana mielessä, sillä tavoitteiden implisiittinen eroavuus saattaa johtaa ajan myötä liittoutumien kariutumiseen.

Järjestöjen verkostoituminen näkyy sekä selkeinä yhteisinä projekteina että pienimuotoisempana yhteistyönä, kuten [www-linkityksinä](#) ja sähköpostilistoina. Järjestöjen päätäviin elimiin kuuluu myös toisten järjestöjen jäseniä. Tällä tavoin näkökulmat laajenevat ja yhdessä järjestössä tiedetään, mitä toisessa tehdään.

Järjestöt ovat toisinaan sitoutuneet toteuttamaan yhdessä jotain aivan uutta päämäärää. Tähän liittyy uudelleen kehystämisen teoria, jonka on sosiologian piirissä tuonut esiin Erving Goffman (Frame Analysis, 1974). Ajatus on levinnyt sittemmin kehitysyhteistyönkin piiriin.

Goffman esittää ajatuksen tulkintakehyksestä. Tulkintakehyksen avulla havainnoimme, tunnistamme ja nimeämme asioita ja tapahtumia. Tällaiset kehykset antavat mielen ja merkityksen asioille, tilanteille ja toiminnalle. Kehys jäsentää vuorovaikutustilanteita, toimijoiden identiteettejä sekä sitä, miten ihmiset näkevät todellisuuden.

Myös kansainvälisyyskasvatus voi pyrkiä käyttämään kehysajattelua hyväkseen. Luomalla kenttään liittyville ongelmille ja toiminnan muodoille omia merkityksiä järjestöt voivat hankkia ajamilleen asioille julkista tukea ja ulkopuolisia tukijoita. Kaikki toimijat kehystävät asioita ja työtään omasta näkökulmastaan. Uudelleen kehystämällä voidaan luoda johonkin asiaan liittyen kehys, josta tulee muihin nähden hallitseva. Näin voidaan mm. rikkoa julkisuuskyynnys ja saada järjestöjen ääntä kuuluviin eri tavalla kuin aiemmin.

Ylen hyvä on esimerkki verkostoitumisesta, jossa kehitysyhteistyötä ja tiedottamista lähestytään eri kehyksen kautta kuin aiemmin. Ylen hyvä on YLEn, Kirkon Ulkomaanavun, Suomen Punaisen Ristin ja Suomen Unicefin yhteinen kampanja, jolla kerätään varoja järjestöjen kehitysyhteistyöhön ja katastrofiapuun. Ensimmäinen kampanja alkoi vuonna 2002 ja sen kohteeksi valittiin AIDS-työ. YLE on osallistunut keräykseen lähettämällä radio- ja televisiokanavillaan aiheeseen liittyvää ohjelmaa eli huolehtimalla pitkälti siitä, että hanke saa riittävästi julkisuutta. Samalla tehdään tietysti tärkeää kansainvälisyyskasvatusta. Avustusjärjestöt puolestaan hoitavat yhdessä varainkeräyksen ja konkreettiset avustustoimenpiteet. Kehys voidaan ymmärtää siis myös organisoivana ideana, jonka avulla media ja toimittajat rakentavat tiettyä yhteiskunnallista teemaa, tässä AIDS-työtä.

Verkostoitumiseen kuuluu myös verkon sisäinen erikoistuminen. Tälläkin hetkellä jotkut järjestöistä tekevät lähinnä tiettyä kansainvälisyyskasvatuksen osa-aluetta, esimerkiksi ympäristö- ja ihmisoikeuskasvatusta ja toiset taas esimerkiksi tarjoavat palveluita muille järjestöille, kuten Kansan Sivistystyön Liitto ry koulutusta. Erikoistuminen onkin hyödyllistä, kun järjestöt toimivat yhteistyössä. Joku voi olla asiantuntija-asemassa josakin asiassa ja tarjota osaamistaan muille. Suunnitelmallisesti toteutettu erikoistuminen ja koordinoitu yhteistyö takaavat, että järjestösektorille ei jää kansainvälisyyskasvatukseen paikallisia tai sisällöllisiä katvealueita.

Verkostoitumisesta saatuja hyviä kokemuksia voidaan hyödyntää myös yhteistyömaissa. Suomessa on yksi maailman tiheimmistä kansalaisjärjestöverkoista (esim. Työministeriö 2001, 7). Meillä on myös oikeudenmukaisesti ja demokraattisesti toimiva julkinen sektori toisin kuin suuressa osassa maailmaa. Kun kansalaisjärjestöjen verkostoitumista edesautetaan, vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa niissä asioissa, joissa yksittäisillä kansalaisilla tai järjestöillä on vain vähän tai ei lainkaan valtaa viranomaistahoon nähden.

Verkostoituminen ei koske pelkästään järjestöjä, vaan myös yksittäisiä kansainvälisyyskasvattajia. Aiempaa koordinoitumman ja tehokkaamman yhteistyön avulla helpottuu kaikkien kansainvälisyyskasvattajien työ ja sen tulokset näkyvät vastuullisten maailmankansalaisten lisääntymisenä.

2. Kansainvälisyyskasvatus valtionhallinnossa

Valtionhallinnosta löytyy kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä toimintoja usean eri ministeriön hallinnonalalta. Tässä on käsitelty vain niitä ministeriöitä, joiden toiminnassa kansainvälisyyskasvatuksen sisällöt tai mahdollisuudet tulevat selkeimmin esille. Kansainvälisyyskasvatusta on käsitelty myös erilaisten poikkialueellisten hankkeiden kautta, joiden päävastuu saattaa kuulua yksittäiselle ministeriölle, mutta joiden tavoitteet ulottuvat laajemmalle hallintoon.

2.1 Poikkialueelliset hankkeet

Valtionhallinnossa on muutamia suoraan kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä ohjelmia, kuten hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen ohjelma ETNORA www.mol.fi/migration/etnorafin.pdf vuodelta 2001 sekä hallituksen kestävän kehityksen ohjelma vuodelta 1998. Lisäksi valtionhallinnossa noudatetaan jo laajalti kansainvälisyyskasvatuksen mukaisia periaatteita kuten tasa-arvoa, päätöksenteon demokratiaa ja oikeudellisuutta ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Näiden asioiden edistämiseksi tehdään kuitenkin edelleen töitä.

Hallitus antoi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle ihmisoikeuspoliittisen selonteon ensimmäisen seurantaraportin syksyllä 2000. Hallituskauden 1999–2003 aikana aloitettiin ihmisoikeuskoulutuksen antaminen sekä ulkoasiainhallinnon että muiden hallinnonalojen keskeisille virkamiehille. Ihmisoikeuskysymysten huomioiminen kaikilla oleellisilla politiikan sektoreilla säilyy keskeisenä haasteena valtionhallinnossa.

Tasa-arvopoliittisia tehtäviä hoitaa keskitetysti sosiaali- ja terveysministeriön alainen tasa-arvoyksikkö, joka perustettiin vuonna 2001 tasa-arvotoimielinten organisatiouudistuksen yhteydessä. Tasa-arvon edistämisen kolmivuotinen valtavirtaistamishanke valmistui vuonna 2001. Vuonna 2003 yksikön työn kohteena oli oma ministeriö ja vuonna 2004 työ ulottuu jälleen muihin ministeriöihin uuden tasa-arvolain mukaisesti. Varsinainen tasa-arvokasvatus kuuluu opetusministeriön ja sen alaisten virastojen toimialaan.

2.1.1 Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen ohjelma ETNORA

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi (1997) todetaan, että ”rasismi on syvässä ristiriidassa demokratian ja ihmisoikeuksien toteutumisen kanssa eikä sitä voida missään olosuhteissa hyväksyä”.

Paavo Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelma korosti hyvien etnisten suhteiden merkitystä väestön keskuudessa ja aikaisempaa suuremman huomion kiinnittämistä syrjinnän vastaisiin toimenpiteisiin sekä lainsäädännössä että viranomaisten toiminnassa. Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisen ohjelma vuodelta 2001 asetti painopisteensä vuosille 2001–2003. Toimintaohjelma laadittiin siten, että hallituksella oli jo toimintakautensa aikana mahdollisuus toteuttaa tai ainakin käynnistää huomattava osa ehdotetuista toimenpiteistä. Toimenpiteet jakautuivat ohjelmassa valtakunnan tasolle, aluetasolle ja paikallistasolle. Valtakunnan tasolla syrjinnän ja rasismien vastaisuus tarkoitettiin vietäväksi jokaiselle hallinnonalalle.

Ministeriöt ovat käynnistäneet ohjelman toimeenpanon omilla vastualueillaan. Työministeriö teki keväällä 2002 kyselyn ministeriöille sen toteutumisesta. Maaliskuun 2003 loppuun mennessä selvityksen olivat jättäneet kaikki muut paitsi ulkoasiainministeriö.

2.1.2 Hallituksen kestävä kehityksen ohjelma

Hallituksen kestävä kehityksen ohjelma vuodelta 1998 on valtioneuvoston periaatepäätös kestävä kehityksen edistämisestä. Se on tulos Rio de Janeirossa 1992 pidetystä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssista sekä sen seurantakokouksesta 1997. Tuolloin asetettiin

tavoitteeksi, että jokaisella maalla on oma kestävä kehityksen strategiansa vuoteen 2002 mennessä. Suomi oli ensimmäisten maiden joukossa, jotka ovat laatineet oman kestävä kehityksen ohjelman Rion kokouksen kehotuksen mukaisesti.

Periaatepäätös tekee peruslinjaukset ekologisen kestävyuden edistämiseksi ja sitä tukevien taloudellisten sekä sosiaalisten ja kulttuuristen edellytysten luomiseksi. Ohjelma ohjaa nimenomaan valtionhallinnossa tapahtuvaa suunnittelua, päätöksentekoa ja toimintaa. Ohjelmalla ei ole välittömiä velvoittavia vaikutuksia muihin yhteiskunnan toimijoihin, mutta se tarjoaa näillekin käyttökelpoisen viitekehityksen. Paikallisia kestävä kehityksen hankkeita on tuettu useiden ministeriöiden toimesta.

Hallituksen kestävä kehityksen ohjelma arvioitiin laajalti vuosina 2000-2002. Arviointiprosessia johti kestävä kehityksen toimikunta ja siihen osallistui mm. sidosryhmäorganisaatioita, jotka olivat laatineet omat kestävä kehityksen ohjelmansa.

Joulukuussa 2002 kansallinen kestävä kehityksen kokonaisarvio hyväksyttiin. Siinä kuvataan, mihin toimiin on ryhdytty hallituksen kestävä kehityksen ohjelman toteuttamiseksi. Arviossa nostetaan esiin myös kestävä kehityksen tärkeimpiä ongelmia ja tulevaisuuden haasteita, joiden pohjalta on laadittu kestävä kehityksen toimikunnan työohjelma vuosille 2003-2007. Uutta hallituksen kestävä kehityksen ohjelmaa ei ole päätetty laatia.

2.2 Opetushallinto

Tässä osuudessa on käsitelty itse opetusministeriön ja opetushallituksen lisäksi Unesco-toimikuntaa, joka kuuluu opetushallinnon alaisuuteen. Opetushallinnon osuus on laaja suhteessa muihin hallinnonaloja käsitteleviin osuuksiin, koska koulutusinstituutioissa tapahtuva kasvatus on pitkälti opetushallinnon alasta.

2.2.1 Opetusministeriö

Opetusministeriön www.minedu.fi hallinnonalaan kuuluu koulutus-, tiede-, kulttuuri, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittäminen ja kansainvälinen yhteistyö. Ministeriö toteuttaa sivistyspolitiikkaa erilaisten strategisten linjausten, lainsäädännön, budjettivarojen jaon sekä toimialan tulos- ja informaatio-ohjauksen avulla. Koska ministeriön toimiala on hyvin laaja, tässä käsitellään vain niitä toimintoja, jotka selvimmin liittyvät kansainvälisyyskasvatukseen.

Opetusministeriön hallinnonalalle on ominaista suuri valtionavun määrä. Pääosa tästä on lakisääteistä, mutta ministeriö myöntää myös harkinnanvaraisia avustuksia, useim-

miten veikkausvoittovaroista. Veikkausvoittovaroin tuetaan eniten taidetta, mutta myös liikuntaa, tiedettä ja nuorisotyötä. Kansainvälisyyskasvatukseen liittyvät tuettavista alueista selkeimmin rauhantyö, etnisten vähemmistöjen kulttuuri- ja julkaisutoiminta sekä rasismiin vastainen työ. Avustuksien tavoitteena on muun muassa vahvistaa vähemmistöjen oikeutta vaalia omaa kulttuuriaan ja kieltään rinnakkain pääkulttuurin ja valtakielen kanssa.

Avustuspolitiikalla vahvistetaan myös pääväestön myönteistä suhtautumista etnisiin vähemmistöihin ja tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista. Tuettavat rasismiin vastaiset hankkeet ovat olleet pääasiassa yhdistysten mutta myös kuntien hankkeita. Hankkeiden tavoitteena on ollut lisätä suvaitsevaisuutta etnisten vähemmistöjen ja pääväestön yhteistoiminnan avulla sekä jakamalla pääväestölle tietoa muista kulttuureista, uskonnoista ja traditioista. Tärkeinä on pidetty hankkeita, joilla pyritään ohjaamaan nuoria pois rasismia lietsovasta toiminnasta. Ministeriö on osana Suomen Akatemian rahoitusta tukenut muun muassa Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet -tutkimusohjelmaa ja antanut vuosiavustuksia Suomen Monikulttuuriselle Liikuntaliitolle, joka on monikulttuurista liikuntatyötä tekevien seurojen kattojärjestö.

Itämeren maiden opetusministerit hyväksyivät tammikuussa 2002 koulutusta koskevan kestävän kehityksen Baltic 21 E -ohjelman. Maaliskuussa 2002 opetusministeriö asetti työryhmän Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa, joka vastaa Baltic 21 E -ohjelman toteuttamisesta. Ohjelmalla pyritään siihen, että kestävän kehityksen näkökohdista muodostuu Itämeren maiden koulutusjärjestelmien luonteva ja pysyvä osa. Ohjelma kattaa esiopetuksen, perusopetuksen, lukion, ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen sekä tutkimuksen ja vapaan sivistystyön.

Työryhmä julkaisi lokakuussa 2002 käynnistyssuunnitelman Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa/Baltic 21 E -ohjelma www.minedu.fi/julkaisut/julkaisusarjat/36_02keke_Baltic21E/36_02kuvailu.html. Käynnistyssuunnitelma kuvaa kestävän kehityksen tämän hetkistä tilannetta eri koulutusinstituutioissa ja asettaa tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseksi. Työryhmä tekee opetusministeriölle ehdotuksen, miten Baltic 21 E -ohjelman toimeenpanoa koordinoidaan työryhmän määräajan 31.12.2004 päättymisen jälkeen.

2.2.2 Unesco-toimikunta

YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön eli Unescon perussäännön mukaan järjestön tehtävänä on

”...myötävaikuttaa rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen edistämällä kansojen

välistä yhteistyötä kasvatuksen, tieteen ja kulttuurin avulla, jotta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa kaikille kansoille tunnustettujen oikeuden, lain, ihmis-oikeuksien ja ihmisten perusvapauksien periaatteiden yleismaailmallinen kunnioitus voitaisiin rotuun, sukupuoleen, kieleen tai uskontoon katsomatta turvata”.

Unescon perussäännössä jäsenvaltiot veloitetaan perustamaan kansallinen toimikunta, jossa ovat edustettuina hallitus ja tärkeimmät kasvatuksen, tieteen ja kulttuurin kansalliset yhteisöt.

Suomen Unesco-toimikunta www.minedu.fi/opm/unesco/suomen_unesco.html toimii opetusministeriön asiantuntijaelimenä ja avustaa opetusministeriötä Suomen ja Unescon välisten yhteyksien hoidossa. Unesco-toimikunta antaa opetusministeriölle ja valtioneuvostolle lausuntoja ja tekee aloitteita asioista, jotka koskevat 1) toimenpiteitä, jotka aiheutuvat Unescon yleiskokousten ja hallintoelinten sekä Unescon järjestämien kansainvälisten kokousten ja neuvottelujen päätöksistä ja suosituksista Suomessa; 2) Unescon toimintaan liittyviä muita laajakantoisia ja periaatteellisia kysymyksiä; 3) Suomen edustusta Unescon yleiskokouksissa ja hallintoelimissä sekä sen järjestämässä kokouksissa ja neuvotteluissa; 4) muita Unescon toimialoja koskevia kansainvälisen yhteistyön kysymyksiä, jotka opetusministeriö määrää toimikunnan käsiteltäviksi sekä 5) Unescon päämäärien ja toiminnan tunnetuksi tekemistä. Käytännössä toimikunta osallistuu tutkimusohjelmiin, järjestää kokouksia ja seminaareja, harjoittaa julkaisutoimintaa, vastaa teemavuosien toteutumisesta ja koordinoi Unesco-koulujen toimintaa.

Vuonna 1953 perustettuun maailmanlaajuiseen Unesco-kouluverkkoon (ASP, Associated Schools Project) www.unesco.org/education/asp kuuluu lähes 7000 oppilaitosta. Suomi on ollut mukana jo vuodesta 1959 alkaen ja tällä hetkellä Suomen verkko kattaa yli 70 oppilaitosta ala-asteista yliopistojen opettajankoulutuslaitoksiin. Unesco-koulut pyrkivät toteuttamaan Unescon perussäännön ja suositusten periaatteita lisäämällä kansainvälistä kulttuurista ymmärtämystä ja osaamista kouluissa. Koulujen toiminta-ajatuksessa korostuvat muun muassa rauhankulttuuri, ihmisoikeudet, demokratia ja kestävä kehitys. Unesco-kouluilla on monenlaista toimintaa, esimerkiksi ystävyyskouluja eri puolilla maailmaa, yhteistyöprojekteja muiden koulujen kanssa sekä oppilas- ja opettajavaihtoa. Unesco-koulutoimintaa koordinoidaan opetushallituksesta käsin.

Suomessa maailmanperintöopetusprojektia (WHE, World Heritage Education) toteutetaan osittain Unesco-kouluverkoston puitteissa. Projekti liittyy laajempaan Suomen Tammi plus -kulttuuriperintöopetuksen kehittämishankkeeseen.

2.2.3 Opetushallitus

Opetushallitus www.oph.fi on opetusalan kansallinen kehittämisvirasto. Se tuottaa ja markkinoi koulutuksen kehittämis-, arviointi- ja tietopalveluja oppilaitosten ylläpitäjille, oppilaitosjohdolle, opettajille, poliittisille päätöksentekijöille ja työelämälle. Opetussuunnitelmien perusteiden laatiminen on opetushallituksen tehtävä. Seuraavassa tutustutaan koko ikäluokan käsittäviin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin.

Kunnat ovat olleet velvollisia elokuusta 2001 alkaen tarjoamaan jokaiselle esikouluikäiselle lapselle mahdollisuuden käydä esikoulua. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet toimivat kansallisena kehyksenä opetuksen järjestäjän laatimille opetussuunnitelmille, jotka laaditaan joko lapsi- tai ryhmäkohtaisesti. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/esiops.pdf (2000) keskeisistä sisältöalueista löytyy kansainvälisyyskasvatuksen asiasisältöä seuraavasti:

”Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.”

”Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön.”

”Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksia lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen.”

”Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan.”

Esiopetuksen kansainvälisyyskasvatuksen sisällöt siis painottuvat eettisen ajattelun ja toiminnan opettamiseen, sallivan vakaumuksen kasvattamiseen sekä ympäristö- ja kulttuurikasvatukseen. Ympäristökasvatuksessa painottuu terveen suhteen luominen ihmisen ja luonnon välille. Toiminnan laajempia ympäristövaikutuksia ei mainita.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet on kansallinen opetussuunnitelmakehys,

jonka pohjalta kunnalliset ja koulukohtaiset opetussuunnitelmat tulee rakentaa. Näin ollen asioiden, jotka opetussuunnitelman perusteissa on tuotu esiin, on löydettävä koulukohtaisista opetussuunnitelmista, mutta kunta ja koulu voivat tehdä omia painotuksiaan suunnitelmaan esimerkiksi paikallisen elinympäristön tai koulun tiettyjen kasvatustavoitteiden mukaan.

Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on hyväksytty 16.1.2004. Näiden perusteiden mukainen opetussuunnitelma voidaan ottaa käyttöön 1.8.2004 ja se tulee ottaa käyttöön kaikilla luokka-asteilla viimeistään 1.8.2006. Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa huomioidaan erikseen kieli- ja kulttuuriryhmien opetus erityisesti saamenkielisen väestön osalta. Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoi-keudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Opetuksessa on otettava huomioon kansalliset ja paikalliset erityispiirteet sekä kansalliskielet, kaksi kansankirkkoa, saamelaiset alkuperäiskansana ja kansalliset vähemmistöt.

Aikaisemman opetussuunnitelman perusteissa www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/perusopetus1_2kok3_9.pdf vuodelta 1994 on mainittu seitsemän kasvatus- ja opetustyön keskeistä painoaluetta, joiden tavoitteet ja sisällöt kuuluvat useisiin oppiaineisiin. Ne ovat kasvatusta ja opetusta eheyttäviä teemoja, jotka toteutuvat eri oppiaineissa niille luonteenomaisella ja oppilaan kehitysvaiheeseen sopivalla tavalla:

- ▶ Ihmisenä kasvaminen
- ▶ Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys
- ▶ Viestintä ja mediataito
- ▶ Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys
- ▶ Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta
- ▶ Turvallisuus ja liikenne
- ▶ Ihminen ja teknologia

Kaikkien näiden alla on mahdollista käsitellä kansainvälisyyskasvatuksen keskeisiä teemoja. Kansainvälisyyskasvatusta ei ole järkevää yrittää opettaa yhtenä oppiaineena, sillä siinä on kysymys useimpia elämänalueita koskevien asenteiden ja arvojen välittämisestä. Kansainvälisyyskasvatuksen arvojen tulisi ennemminkin tulla kiinteäksi osaksi kaikkea koulun toimintaa.

Koska valtionhallinnon tasolla jätetään kunnalle ja opetuksen järjestäjälle paljon valtaa toteuttaa opetusta mieleisellään tavalla käytännössä, kansainvälisyyskasvatuk- sen taso vaihtelee koulukohtaisesti paljon. Yksittäistä opettajaa voi tukea esimerkiksi tarjoutumalla tulemaan kouluun kertomaan omasta kansainvälisyyskasvatuksen alu-

eesta, tarjoamalla oppilaille mahdollisuuden tutustumiskäynteihin tai tuottamalla erilaista kansainvälisyyskasvatusmateriaalia. Internet sisältää paljon erilaisia opetusvälineitä, mutta ongelmana on, etteivät ne tavoita yksittäisiä opettajia. Opetushallitus ylläpitää muun muassa kestävän kehityksen verkkopalvelua www.edu.fi/teemat/keke/, josta löytyy monenlaista aineistoa kansainvälisyyskasvatukseen. Sivuille otetaan mielellään vastaan soveltuvaa materiaalia.

Tahot, jotka järjestävät opetusta yleissivistävän koulutuksen ulkopuolella, toteuttavat kansainvälisyyskasvatusta hyvin eri tavoin. Kun kansalliset opetussuunnitelmat eivät sido opetuksen järjestäjää, kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden toteutuminen riippuu pitkälti oppilaitoksen omista tavoitteista ja arvomaailmasta.

2.3 Ulkoasiainministeriö

Ulkoasiainministeriö kehitysyhteistyösastoineen global.finland.fi/ ja viestintä- ja kulttuuriosastoineen on tärkeä taho kansainvälisyyskasvatuksessa. Viestintä- ja kulttuuri-osaston kehityspoliittisen viestinnän yksikkö myöntää esimerkiksi kansalaisjärjestöille tiedotustukea Suomessa tapahtuvaan kehitysyhteistyötä, kehitysyhteistyökysymyksiä ja kehitysmaiden olosuhteita sekä yleisiä kehitysongelmia käsittelevään tiedotustointintaan. Tämä voi olla esimerkiksi tiedotus- ja opetusaineiston tuottamista tai kampanjoiden, näyttelyiden, koulutustilaisuuksien ja tapahtumien järjestämisestä. (Ulkoasiainministeriö 2002, 168.)

Kehityspoliittisen viestinnän yksikön työ on pitkälti kansainvälisyyskasvatusta. Tähän kuuluvat muun muassa erilaiset messuosallistumiset, yleisötapahtumat, omat mediat, tv-tuotantotuet ja toimittajien matka-apurahat. Muutkin yksiköt tekevät kansainvälisyyskasvatustyötä esimerkiksi järjestämällä erilaisia kehitysmaihin ja kehitysyhteistyöhön liittyviä seminaareja ja koulutustilaisuuksia.

Maailma haasteena – Global Challenge www.maailmahaasteena.net on ulkoasiainministeriön ja opetushallituksen yhteinen hanke, joka tukee koulujen ja oppilaitosten kansainvälisyyskasvatusta. Hanke on jatkoa ulkoasiainministeriön 1990-luvun alussa aloittamalle kouluihin suunnatulle tiedotukselle. Hanke tuottaa opettajille ja kasvattajille seminaareja ja täydennyskoulutusta sekä aineistoja koulujen kansainvälisyyskasvatukseen ja tukee näin koulujen opetussuunnitelmatyötä ja käytännön opetusta. Vuodesta 1998 lähtien järjestetyissä nuorisofoorumitapahtumissa on koulutettu oppilaskuntien edustajia kehityskysymyksiä pohtimaan agendatyöskentelyyn. Nuorisofoorumit kannustavat oppilaskuntia oman oppilaitoksen kansainvälisyyskasvatuksen kehittämiseen. Vuoden 2003 nuorisofoorumeiden teemat liittyivät erityisesti YK:n vuosituhatjulistukseen ja siinä asetettuihin kehityspäämääriin.

Ulkoasiainministeriön kehityspoliittinen viestintä tukee koulujen ja oppilaitosten kansainvälisyyskasvatusta ylläpitämällä videokirjastoa. Kokoelmaa kartutetaan tukemalla dokumenttituotantoja ja hankkimalla muualla tuotettuja videoita ja elokuvia. Lainaustoiminta on oppilaitoksille maksutonta.

Juuri ennen selvityksen painoon vientiä valtioneuvosto hyväksyi maallemme kehityspoliittisen ohjelman, jonka ulkoasiainministeriö on valmistellut yhteistyössä kehityspoliittikan muiden sidosryhmien kanssa. Suomen kehityspoliittinen ohjelma on ensimmäinen nimenomaan kehityspoliittinen linjaus. Ohjelmaan voi tutustua verkossa osoitteessa global.finland.fi/kehityspoliittikka/ohjelmazoo4.html. Tähän on nostettu esiin erityisesti ohjelman ne kohdat, joissa mainitaan kansainvälisyyskasvatus.

3.3. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö

Hallitus arvostaa kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön moninaisuutta ja luovuutta sekä painottaa sen merkitystä erityisesti kehitysmaitten kansalaisyhteiskuntien tukemisessa ja demokraattisten yhteiskuntien rakentamisessa. Hallitus varmistaa kansalaisyhteiskunnan mukanaolon kehityspoliittikan eri osa-alueilla. Ulkoasiainministeriön ja kansalaisjärjestöjen kumppanuuden tulee perustua jatkuvaan vuoropuheluun ja selkeihin pelisääntöihin, joissa molemmat osapuolet sitoutuvat kehitysyhteistyön sisältö- ja laatupäämääriin.

Suomalaisessa kehitysyhteistyökentässä tapahtuneista muutoksista näkyvimpiä on kehitysyhteistyötä tekevien järjestöjen määrän ja kapasiteetin voimakas lisääntyminen. Kansalaisyhteiskunnan kasvava merkitys kytkeytyy kiinteästi Suomen kehityspoliittikan tavoitteisiin – köyhyyden vähentämiseen, demokraattisten yhteiskuntien rakentamiseen, ihmisoikeuksiin ja konfliktien ehkäisemiseen. Kansalaisyhteiskunta nähdään voimavarana, jonka vahvistaminen luo perustaa niin kehityspoliittikan päämäärien saavuttamiselle kuin valtiolliset rajat ylittävälle ymmärrykselle ja yhteisyydelle.

Hallitus vahvistaa kansalaisjärjestökumppanuutta, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat yhteisesti sovittuihin sisältö- ja laatupäämääriin järjestöjen itsenäisyyttä ja omaehtoisuutta kunnioittaen. Määrän ja laadun mittarien on vastattava kansalaisjärjestöjen erilaisia resursseja, kapasiteettia ja tavoitteita. Myös pienten järjestöjen osallistumismahdollisuudet taataan. Järjestöjä rohkaistaan lisääntymään keskinäiseen yhteistyöhön ja koordinaatioon.

Laatukriteereillä varmistetaan myös kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön tuoman lisäarvon aikaisempaa parempi täydentävyys Suomen kahdenväliseen kehi-

tysyhteistyöhön. Omalla vapaaehtoistyöllään, kokemuksellaan ja asiantuntemuksellaan kansalaisyhteiskunta on merkittävä voimavara ja myös uutta luova toimija niin kotimaassa kuin kumppanimaissa. Kansalaisjärjestötoiminnan keskeisenä päämääränä tulee aina olla kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnan kehittäminen.

Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötoiminnan kasvu ja sisällön muuttuminen asettaa haasteita hankehallinnolle ja henkilöresursseille niin ulkoasiainministeriössä kuin järjestöissä. Hanketukijärjestelmää kehitetään vastaamaan toiminnan muutosta. Ulkoasiainministeriö lisää koulutusta ja kansalaisyhteiskuntalähtöistä ajattelua eri osastoilla ja yksiköissä yhteistyökumppanien laadukkaan palvelun turvaamiseksi ja kehittämishaasteisiin vastaamiseksi. Samalla panostetaan järjestöjen hankeneuvontaan ja koulutukseen ml. EU:n kansalaisjärjestöohjelma.

Suomi tukee kansainvälisten kansalaisjärjestöjen (INGO) hankkeita silloin, kun niiden arvioidaan olevan tarkoituksenmukaisin kanava Suomen kehityspoliittisten tavoitteiden edistämiseksi. Suomi keskittyy harvempiin järjestöihin ja käy niiden kanssa aktiivista vuoropuhelua.

--

4. Yhteiseen kehityspoliittikkaan

Kansainvälisiä kehityspäämääriä on mahdotonta saavuttaa ainoastaan julkisen vallan toimenpiteillä. Suomen kehityspoliittikan tavoitteet voivat toteutua vain, mikäli myös kansalaiset, kansalaisyhteiskunta ja talouselämä ovat niiden takana. Hallitus kutsuu kaikkia toimijoita mukaan kansalliseen kumppanuuteen kehityspoliittikan toimeenpanemiseksi sekä tukee omalla toiminnallaan niiden osallistumismahdollisuuksia.

Kehityspoliittikalla ja kehitysyhteistyöllä on Suomessa laaja yhteiskunnallinen tuki. Tuen jatkuminen edellyttää, että kansalaisilla on riittävästi monipuolistaa tietoa kehitysmaista ja globaaleista kehityskysymyksistä mielipiteen muodostamisen pohjaksi. Ulkoasiainministeriö tukee viestinnän ja kehityskasvatuksen keinoin kansalaisten tiedonsaantia. Viestinnässä kiinnitetään hallituskaudella erityistä huomiota vuosituhattajulistuksen ja sen kehityspäämäärien tunnetuksi tekemiseen.

Kansalaisten jatkuvan tuen toinen edellytys on Suomen kehitysyhteistyön tulokellisuus ja laatu, joiden edelleen kehittäminen on tämän kehityspoliittisen ohjelman perustarkoitus. Suomen kehityspoliittikan ja -yhteistyön menestyksistä ja vas-

toinkäymisistä tulee tiedottaa avoimesti ja objektiivisesti. Viestinnässä kiinnitetään huomiota vuorovaikutukseen eri yhteiskunta- ja sidosryhmien kanssa ja tuetaan suomalaisten mahdollisuutta osallistua kehityspoliittikkaa koskevaan keskusteluun ja asioiden valmisteluun. Ulkoasiainministeriön viestintätoimintojen yhdistämisellä lisätään ulkopoliittikan eri ulottuvuuksia koskevan viestinnän johdonmukaisuutta. Tavoitteena on, että kehityskasvatus, globaalikysymysten ja monikulttuurisuuteen liittyvät kysymykset sisällytetään systemaattisesti opetussuunnitelmiin. Ulkoasiainministeriö toteuttaa kehityspoliittista koulu- ja oppilaitostiedotusta yhdessä opetusviranomaisten kanssa. Viestinnän ja kehityskasvatuksen yhtenä käytännön työmuotona ovat yleisölle suunnatut kampanjat ja tapahtumat. Vuoden 2004 aikana järjestettävän kampanjan aiheena on Arabimaat ja kehitys.

Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen on aina ollut tärkeä osa Suomen suhteita kehitysmaiden kanssa. Ihmisten välinen kanssakäyminen lisää valtiolliset rajat ylittävää ymmärrystä ja yhteisyyttä. Laaja vuorovaikutus kansalaisyhteiskuntien ja yksilöiden välillä on yksi tärkeimmistä globalisaation myönteisistä elementeistä. Kansalaisjärjestöjen toiminta kehityspoliittisten kysymysten ja kehitysyhteistyön parissa vahvistaa suomalaisten tietoisuutta globaalista yhteiskuntavastuusta. Hallitus lisää vuorovaikutusta ja yhteistyötä viranomaisten, poliittisten vaikuttajien, etujärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen kesken.

Kirkoilla ja lähetysjärjestöillä on pitkä perinne yhteistyöstä kehitysmaiden kanssa. Lisäksi niillä on tärkeä rooli arvojen ja asenteiden muokkaamisessa. Niiden rinnalla viime vuosikymmeninä erilaisten kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden merkitys kehitysyhteistyössä, kehityspoliitikassa ja kotimaisessa vaikuttamistyössä on kasvanut. Hallitus tukee kansalaisyhteiskunnan voimavarojen ylläpitämistä ja kehittämistä. Hallitus haluaa myös varmistaa kansalaisyhteiskunnan mukanaolon kehityspoliittikan kaikilla osa-alueilla. Kansalaisyhteiskunnan toimijoita rohkaistaan etsimään uudentyyppeisiä kumppanuuden muotoja mm. yksityisen sektorin ja instituutioiden kanssa.

Yksityisen sektorin rooli työpaikkojen luomisessa, investoinneissa ja kaupassa on kestäväällä pohjalla olevan kehityksen perusta. Yritysten yhteiskunnallisesti vastuullinen toiminta on välttämätöntä, ja siitä koituu pitkän tähtäimen hyötyjä myös yrityksille. Suomen kehityspoliitikassa halutaan painokkaasti vaikuttaa yritystoiminnalle suotuisan toimintaympäristön luomiseen kehitysmaissa.

Suomalaisten yritysten toiminta voi monella tavalla edistää kehityspoliittikan tavoitteiden saavuttamista. Investoinnit ja tuotanto kehitysmaissa hyödyttää

talouden kehitystä, ulkomaankauppaa, valuuttatulojen hankintaa, työllisyyttä ja teknologiaosaamista, mikä tuottaa resursseja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Kehitysmaatuontia harjoittavien yritysten vastuullinen toiminta varmistaa kaupankäynnin hyödyllisyyden myös kehitysmaalle. Suomalaisilla yrityksillä on paljon annettavaa työelämää, hyvää hallintoa ja ympäristöä koskevien hyvien käytäntöjen välittämisessä. Yritysten yhteistyö onkin usein nopeampi ja tehokkaampi tapa edistää hyviä käytäntöjä kuin valtioiden väliset sopimukset.

Yritysten näkökulmasta kehitysyhteistyö on jo vuosikymmeniä tarjonnut merkittäviä osallistumismahdollisuuksia kehitysmaissa. Kehitysyhteistyön muuttuneen luonteen, kehitysmaitten oman päätäntävällän lisääntymisen ja avun kansainvälistymisen myötä suomalaisten yritysten osallistuminen riippuu entistä enemmän siitä, missä määrin niillä itsellään on tarjota kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita ja voimavaroja, jotka sopivat kehitysmaiden köyhyyden vähentämishjelmiin. Kehitysyhteistyön merkittävin anti yrityksille on vaikuttaa sellaisten olosuhteitten syntymiseen, jossa yritykset ja investoinnit voivat turvallisesti toimia. Samalla myös kehitysyhteistyössä etsitään aktiivisesti sellaisia instrumentteja, jotka edistävät yksityisen sektorin osallistumista ja kumppanuuksia julkisen ja yksityisen sektorin välillä.

Suomalaiset yritykset ovat oma-aloitteisesti sitoutuneet työelämää koskeviin hyviin käytäntöihin. Näitä käytäntöjä suomalaiset yritykset pyrkivät soveltamaan myös ulkomaisissa toiminnoissaan. Hallitus kannustaa kehitysmaiden kanssa yhteistyössä toimivia suomalaisia yrityksiä ottamaan käyttöön yritysten yhteiskunnallisen vastuun sisäisiä toimintaohjeita. Näiden tulisi kattaa liike-elämän etiikka ja velvollisuudet, ihmisoikeudet, työelämän peruseriaatteet, ympäristö, sosiaaliset investoinnit, vastuu henkilöstöstä, terveys- ja turvallisuuskäytännöt.

Yritysten sosiaaliset investoinnit ovat hyvä tapa rakentaa kumppanuuksia liike-elämän ja kansalaisyhteiskunnan välille. Suomalaisten yritysten aktivoituminen on viime vuosina ollut rohkaisevaa. Hallitus etsii keinoja edistää keskustelua ja yhteistyötä tällä alueella. Viestinnän keinoin varmistetaan, että yrityksillä on käytettävissään tietoa kehitykseen ja yritysten yhteiskunnalliseen vastuuseen kehitysmaissa liittyvistä kysymyksistä.

Suomen vaikuttava ja uskottava toiminta globaalina kehityspoliittisena toimijana tulevaisuudessakin on mahdollista vain, mikäli maassamme on riittävästi kansainvälisten kehitysongelmien ratkaisuun sopivaa osaamista ja kokemusta. Monipuolinen kanssakäyminen kehitysmaiden kanssa on pohjana osaamisen ja kokemuksen karttumiselle.

Hallitus edistää suomalaisen osaamispuhjan laajentamista sisällyttämällä kehityskysymyksiä yhä enemmän opetus- ja koulutusohjelmiin, rohkaisemalla yliopistoja ja korkeakouluja sekä muita oppilaitoksia kehityssuuntautuneen opetuksen tarjontaan sekä käynnistämällä osaamisen kehittämistä koskevan kansallisen keskustelun asianomaisten viranomaisten, korkeakoulujen ja yksityissektorin välillä. Lisäksi edistetään kaikissa yhteyksissä suomalaisten pääsyä kansainvälisen kehitysyhteistyön tehtäviin. Tärkeä työmuoto on nuorten suomalaisten lähettäminen YK-järjestöjen ja kansainvälisten rahoituslaitosten apulaisasiantuntijoiksi.

2.4 Työministeriö

Maahanmuuttajien määrän odotetaan lisääntyvän tulevaisuudessa voimakkaasti. Maahanmuuttajien integroituminen työelämään on paitsi tärkeää heidän kotoutumisensa kannalta myös suomalaisen työelämän etu. Lähitulevaisuudessa on odotettavissa työvoimapulaa tietyillä aloilla. Ulkomaisen työvoiman ohjaaminen näille aloille on tärkeä osa hallituksen työvoimapolitiikkaa ja rakenteellisen työttömyyden hoitamista. Työelämän moniarvoistuminen ja -kulttuuristuminen vaatii kuitenkin aktiivisia toimenpiteitä.

Pakolais- ja maahanmuuttoasioita hoitavat Suomessa useat viranomaiset. Työministeriöön www.mol.fi on keskitetty maahanmuuttoasioista pakolaisuus, siirtolaisuus, turvapaikan hakijoiden vastaanotto ja maahanmuuttajien kotoutuminen yhteiskuntaan. Vuonna 1999 voimaan tullut kotoutumislaki nimeää kotouttamisesta pääasiallisesti vastuussa olevat yhteiskunnalliset tahot ja heidän roolinsa. Maahanmuuttajien kotouttamisen www.mol.fi/migration/lakiesit.html yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, seuranta ja eri ministeriöiden kotouttamistyön yhteensovittaminen kuuluu työministeriölle. Tärkeänä osana kotouttamistyötä on suvaitsevaisuuden edistäminen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Työministeriö toimii monella tapaa hyvien etnisten suhteiden edistämiseksi suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Se toimii vastuuorganisaationa hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisessa ohjelmassa ETNORAssa www.mol.fi/migration/etnorafin.pdf. Ministeriö kouluttaa syrjimättömyyskysymyksissä sekä omaa henkilöstöään että yhteispalvelupisteitä. Rasismien ja syrjinnän vastaista työtä tehdään muun muassa Etnisten suhteiden neuvottelukunnan ETNOn kautta. Ministeriö myös koordinoi Euroopan Unionin rahoittamia JOIN- ja SEIS -hankkeita. Perusteilla on myös Nova Etna -verkosto, jonka tarkoituksena on puuttua moniperustaiseen syrjintään. Lisäksi ministeriö hallinnoi erilaisia Euroopan pakolaisrahaston (ERF) hankkeita. Työministeriön tasa-arvoryhmässä käsitellään myös etniseen tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä.

Ministeriön yhteyteen perustettiin syyskuussa 2001 vähemmistövaltuutetun virka ja

samalla lakkautettiin ulkomaalaisvaltuutetun virka. Muutoksen myötä vähemmistövaltuutettu vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen ja viranomaisnäkemysasioissa, jotka koskevat sekä ulkomaalaisia että etnisiin vähemmistöihin kuuluvia Suomen kansalaisia. Vähemmistövaltuutetun tehtäviin kuuluu muun muassa edistää hyviä etnisiä suhteita, seurata ja parantaa etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia, raportoida, tehdä aloitteita ja tiedottaa. Tämän lisäksi vähemmistövaltuutettu valvoo etnisestä alkuperästä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista muiden viranomaisten kanssa. (Pakarinen 2002.)

Vähemmistövaltuutetun ja hänen toimistonsa työkenttänä on 100 000 ulkomaalaisen ohella myös yli tuhat suomalaista etnisiin vähemmistöihin kuuluvaa ihmistä. Suomessa on paljon myös muita tahoja, joiden tehtävänä on edistää hyviä etnisiä suhteita. Vähemmistövaltuutetun tehtävänä onkin usein kertoa muiden tarjoamista palveluista. (Pakarinen 2002.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)

Työministeriön yhteydessä on toiminut Etnisten suhteiden neuvottelukunta www.mol.fi/etno/ (ETNO) vuodesta 1998. ETNO toimii laajapohjaisena neuvo- ja lausuntoja antavana asiantuntijaelimenä pakolaisuuteen ja siirtolaisuuteen sekä rasismiin ja etnisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. ETNO:ssa on 57 jäsentä, joista puolet edustavat etnisiä vähemmistöjä. Mukana ovat myös maahanmuuttopolitiikan kannalta keskeiset ministeriöt, Suomen Kuntaliitto, työelämän osapuolet, evankelis-luterilainen kirkko ja kansalaisjärjestöjä.

ETNO avustaa valtionhallinnossa pakolais- ja siirtolaisuusasioiden asiantuntijana ja on mukana niiden kehittämisessä, suunnittelussa ja seurannassa. Neuvottelukunta edistää eri tahojen välistä vuorovaikutusta ja on kehittänyt ja tukenut toimenpiteitä, jotka estävät rasismia ja edistävät suvaitsevaisuutta yhteiskunnan eri tahoilla. ETNO toimii tärkeänä vuorovaikutusväylänä suomalaisen yhteiskunnan ja etnisten vähemmistöjen välillä sekä osallistumiskanavana maahanmuuttajille.

JOIN, SEIS ja Nova Etna -verkosto

JOIN www.join.fi/suomi/index.html on Euroopan komission rahoittama projekti syrjinnän estämiseksi paikallistasolla. Projekti toteutetaan 1.9.2002–31.8.2004. Mukana siinä on viranomaisia, kansalaisjärjestöjä ja syrjintää kohtaavien ryhmien edustajia Suomesta, Saksasta ja Irlannista. Hanke kohdistuu monenlaiseen etnisyyteen, uskontoon, sukupuoleen, vammaisuuteen, ikään ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvään syrjintään. Tarkoituksena on kehittää syrjintää kohtaavien ryhmien ja paikallisviranomais-

ten vuoropuhelua syrjinnän kaikista muodoista sekä tarvittaessa pyrkiä löytämään keinoja syrjinnän estämiseen. Erilaisilla alaprojekteilla on tarkoitus kehittää hyviä käytäntöjä ja testata niitä.

SEIS-hanke www.join.fi/seis/ (Suomi Eteenpäin Ilman Syrjintää) on myös EU-rahoitteinen projekti, jonka päätavoite on edistää syrjimättömyyttä ja vahvistaa syrjintää kokevien ryhmien tietoisuutta oikeuksistaan ja asemastaan Suomessa. Tässäkin projektissa on kyse monenlaisen syrjinnän vastustamisesta, ei ainoastaan etniseen alkuperään liittyvän. Lisäksi hankkeella pyritään lisäämään tietoisuutta epäsuorasta syrjinnästä sekä eri tasa-arvoelinten ja organisaatioiden yhteistyötä. Projektin meneillään olevassa toisessa vaiheessa keskeisenä kohderyhmänä ovat julkinen hallinto ja viranomaiset sekä media, mutta myös syrjintää kokevat ryhmät. Hankkeeseen liittyy työpajoja, koulutusta ja materiaalin tuottamista.

Nova Etna -verkosto on vasta kehitteillä oleva hanke, jonka tarkoituksena on puuttua moniperustaiseen syrjintään tapauksissa joissa esimerkiksi henkilön etninen vähemmistötausta yhdistyy vammaisuuteen, seksuaaliseen poikkeavuuteen tai sukupuoleen. Hankkeessa pyritään verkostoyhteistyön avulla vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin ja palveluihin ja puuttumaan erityisesti epäsuoraan ja rakenteelliseen syrjintään. Toiminta tapahtuu sekä työministeriön toimesta että alueellisissa verkostoissa, jotka sijoittuvat ympäri Suomea. Verkostoon kutsutaan syrjintä- ja tasa-arvokysymysten parissa toimivia henkilöitä eri hallinnonaloilta ja järjestöistä.

2.5 Ympäristöministeriö

Ympäristöhallinto www.ymparisto.fi edistää toiminnallaan ekologisesti kestävästä taloudesta, yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystä. Ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluvat alueelliset ympäristökeskukset, ympäristölupavirastot, Suomen ympäristökeskus, Valtion asuntorahasto sekä Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen luonnonsuojelu. Tehtävänä on edistää kestävästä kehityksestä tavoitteenaan hyvä ja turvallinen elinympäristö, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ympäristöhaittojen ehkäiseminen sekä asunto-olojen kehittäminen. Ministeriö vastaa ympäristö- ja asuntopolitiikasta, strategisesta suunnittelusta ja johtamisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Ministeriö on rahoittanut kuntien kestävästä kehityksestä hankkeita eli paikallisagenda-hankkeita suoraan sekä Kuntaliiton projektien että ympäristökeskusten kautta. Monet muutkin ministeriöt ovat rahoittaneet kuntien kestävästä kehityksestä hankkeita, mutta lähinnä omaan toimialaansa liittyen. Tämä ei ole edistänyt kokonaisvaltaisen näkemyksen muodostamista kestävästä kehityksestä ja sen edellytyksistä, mistä paikallisagenda-hankkeissa on kyse. Jatkossa olisikin toivottavaa, että eri hallinnonalat toimisivat paitsi

koordinoidummin kestäväen kehityksen hankkeita rahoittaessaan myös yhteistyössä toimialansa puitteissa. Kestäväen kehityksen toimikunta on kaavaillut sisäasiainministeriötä koordinoimaan eri ministeriöiden kestäväen kehitykseen liittyvää työtä.

Ympäristöministeriön hallinnonalalle kuuluu ympäristötietoisuuden edistäminen. Tiedollisesta ohjauksesta on tullut yhä keskeisempi alue oikeudellisen ja taloudellisen ohjauksen rinnalle. Ministeriössä ei kuitenkaan hoideta ympäristökasvatustehtäviä erillisinä kysymyksinä vaan tiedollinen ohjaus voi tapahtua osana erilaisten hankkeiden, kuten esimerkiksi lainsäädäntöhankkeiden täytäntöönpanoa. Koska ympäristökasvatuskysymyksillä on yhteyksiä alueellisiin hankkeisiin, on osa alueellisista ympäristökeskuksista www.ymparisto.fi/default.asp?node=68&lan=FI aktiivisia ympäristökasvatuksen alalla, tästä esimerkkinä Keski-Suomen ympäristökeskus.

Suomen ympäristökeskus www.ymparisto.fi/syke (SYKE) on ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka tuottaa tietoa ympäristöstä, sen tilan kehityksestä ja tähän vaikuttavista tekijöistä. SYKE toimii ympäristöalan valtakunnallisena tietokeskuksena, joka kokoaa, muokkaa ja välittää ympäristötietoa eri intressiryhmien käyttöön.

2.6 Kauppa- ja teollisuusministeriö

Ympäristönsuojelussa on perinteisesti puututtu tuotanto- ja valmistusvaiheen ympäristöongelmiin. Tuotteiden käytön ja käytöstä poistamisen merkitys ongelmien aiheuttajana kasvaa. Hallituksen kestäväen kehityksen ohjelman tavoitteena onkin, että elinkaarensa aikana ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavien tuotteiden osuus tuotannossa ja kulutuksessa lisääntyisi. Valveutuneen kuluttamisen merkitys kasvaa.

Kuluttaja-asioiden hallinto kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriölle www.ktm.fi. Ministeriöllä on kuluttajapoliittinen ohjelma www.ktm.fi/chapter_files/kulpo2000_2003.htm vuosille 2000–2003. Ohjelman tavoitteista nousee esiin kolme kansainvälisyyskasvatuksen sisältöihin liittyvää kohtaa: kestävien kulutustapojen edistäminen, eettisesti hyväksyttävän kaupankäynnin edistäminen sekä kuluttajainformaatio ja kuluttajakasvatus.

Kestäviä kulutustapoja edistetään muun muassa tuottamalla tietoa kulutuksen ja tuotteiden ympäristövaikutuksista koko niiden elinkaaren ajalta. Aineettomien hyödykkeiden, kuten hyvän ympäristön ja hyvän palvelun merkitystä korostetaan elämän laatua nostavina tekijöinä.

Ohjelma edistää eettisesti hyväksyttävää kaupankäyntiä mm. kannustamalla elinkeinoelämää ja yrityksiä toimimaan oma-aloitteisesti ja kantamaan yhteiskunnallisen vastuunsa antamalla tietoa siitä, miten eettisesti hyväksytyt tuotantoperiaatteet toteutuvat.

Kuluttajia rohkaistaan käyttämään tarjolla olevia tietoja tuotteista, jotka on valmistettu eettisesti hyväksyttävissä tuotanto-olosuhteissa. Lisäksi kehitetään kuluttajien mahdollisuuksia tarkistaa tuotteen alkuperään ja tuotantoperiaatteisiin liittyviä seikkoja.

Ohjelma kehittää kuluttajainformaatiota ja kuluttajakasvatusta muuttuvan toimintaympäristön, kuluttajien tarpeiden ja kuluttajainformaation vaikuttavuutta selvittelevien tutkimusten pohjalta. Samalla korostetaan koulun kuluttajakasvatuksen merkitystä opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa ja aktivoidaan opettajia käsittelemään kuluttaja-asioita. Tuloksena tuotetaan oppimateriaaleja kuluttaja-asioiden käsittelemistä varten ja vahvistetaan kuluttajakasvatuksen osuutta perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien perusteita laadittaessa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa toimii neljä kuluttaja-asioita käsittelevää virastoa. Kansainvälisyyskasvatuksen kannalta merkittäviä näistä ovat kuluttajavirasto www.kuluttajavirasto.fi/, jonka yksi tehtävä on kuluttajavalistus ja kuluttajaneuvonnan ohjaus, sekä kuluttajatutkimuskeskus www.kuluttajatutkimuskeskus.fi. Kuluttajaviraston tehtäviin kuuluu markkinoinnin ja sopimusehtojen valvonta, tuoteturvallisuusvalvonta, kuluttajavalistus, kuluttajaneuvonnan ohjaus sekä hintavertailujen ja selvitysten tekeminen. Kuluttajatutkimuskeskus tuottaa puolueetonta tutkimustietoa kulutuksesta ja muusta kotitalouksien toiminnasta, kulutushyödykkeistä, kuluttajan asemasta ja kulutuksen vaikutuksista. Myös eri ministeriöt ja virastot käsittelevät monia kuluttajapolitiikkaan kuuluvia kysymyksiä.

Viranomaistoiminnan lisäksi Suomessa vaikuttaa kaksi varsinaista kuluttajajärjestöä: Kuluttajat Konsumenterna ry www.kuluttajat-konsumenterna.fi/ ja Suomen Kuluttajaliitto www.kuluttajaliitto.fi. Myös monet muut järjestöt, kuten erilaiset neuvontajärjestöt osallistuvat laajojen yhteyksiensä ja verkostojensa kautta kuluttaja-asioiden käsittelyyn ja kuluttajanäkökulmien esittämiseen.

2.7 Puolustusministeriö

Puolustusministeriön www.defmin.fi hallinnonalaan kuuluu puolustusvoimien toiminta. Puolustusvoimat kouluttaa vuosittain suuret määrät varusmiehiä. Osa koulutuksesta liittyy kansainvälisyyskasvatuksen sisältöihin, mm. kysymyksiin rauhasta, sodasta, väkivallasta ja konfliktien hoitamisesta. Varusmiesten koulutukseen on tuotu monikulttuurisuuteen liittyviä elementtejä. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteiden ja arvojen kannalta oli hedelmällistä, että koulutuksessa käsiteltäisiin sodan, rauhan ja sen turvaamisen kysymyksiä aiempaa monipuolisemmin, tuoden mukaan esimerkiksi kysymyksiä siviilikriisinhallinnasta.

Siviilipalvelusmiehiä on perinteisesti sijoitettu tehtäviin, jotka ovat yhteiskunnallisesti hyödyllisiä. Vuonna 2003 aloitettiin Vokt-projekti www.sivarikeskus.fi/ajankohtaista/vokt.html, jossa ajatuksena on sijoittaa nuorison kanssa työskentelyyn sopivia siviilipalvelusmiehiä peruskouluihin ennaltaehkäisemään koulukiusaamista, rasismia ja syrjäytymistä sekä opettamaan varhaisnuorisolle väkivallattomia konfliktinratkaisumalleja. Alun perin idea on peräisin Norjasta, jossa toiminnasta on saatu jo useiden vuosien ajan hyviä kokemuksia. Toiminnan valmistelutyöt on tehty Lapinjärven koulutuskeskuksessa, mutta hankkeessa on tiiviisti mukana myös Non Fighting Generation www.nonfighting.fi, jolla on laaja kokemus kouluissa tapahtuvasta väkivallattomuuskasvatuksesta. Mikäli hanke onnistuu, se otetaan osaksi Suomen siviilipalveluskäytäntöä.

3. Kansainvälisyyskasvatus kunnissa

Kansainvälisyyskasvatusta toteutetaan monin tavoin myös kunnallisella tasolla. Kuntien itsehallinnosta johtuen kansainvälisyyskasvatuksen toteutustavat ovat erilaisia eri kunnissa, mutta myös joitakin yhteisiä nimittäjiä on löydettävissä. Kunnat toteuttavat kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä tehtäviä ja projekteja paitsi itsenäisesti myös yhteistyössä monien eri tahojen kanssa.

Selvityksen kuntaosuudessa kuvataan kuntien toimintaa aluksi Suomen Kuntaliiton kautta. Kuntaliiton toiminnasta ja tavoitteista löytyy monia kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita. Koska kunnissa on suuria eroavaisuuksia sen suhteen, miten kansainvälisyyskasvatusta toteutetaan, selvityksessä asiaa lähestytään kuntaesimerkin avulla. Esimerkiksi valittiin Hämeenlinnan kaupunki, jossa kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä toteutetaan monella tapaa. Ensin kuvataan kaupunkiorganisaatiota ja hallinnon eri alueilta löytyviä kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita. Sitten paneudutaan eri tahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

3.1 Kuntaliitto

Suomen Kuntaliiton tehtävä on edistää kuntien ja kuntayhtymien toimintaedellytyksiä, yhteistyötä ja elinvoimaa asukkaiden hyväksi. Se toimii kuntien ja kuntayhtymien edunvalvojana, palvelijana ja kehittäjänä. Kuntaliitto on kuntatiedon keskus, joka tarjoaa kunnille ja niiden sidosryhmille koulutus- ja tiedotustilaisuuksia, tuottaa tilastoja, ennusteita, ohjeita ja suosituksia sekä antaa lausuntoja. Kuntaliitto onkin hyvä väylä kuntien kansainvälisyyskasvatuksen kehittämiseen. Pääasiassa Kuntaliiton kansainvälisyyskasvatustoiminta keskittyy monikulttuurisuuskysymyksiin ja kestävän kehityksen edistämiseen paikallistasolla, mutta hiljattain Kuntaliitto on käynnistänyt myös kehitysyhteistyöprojektin.

3.1.1 Monikulttuurisuuden tukeminen

Kuntaliitolle monikulttuurisuuden tukeminen on paitsi arvovalinta, myös strateginen työväline kuntien kehittämisessä. Liitossa ollaan laskettu, että kunnat tarvitsevat vuoteen 2010 mennessä vähintään 150 000 uutta ammattilaista palvelukseensa. Tämä johdetaan paitsi eläkkeelle siirtyvien työntekijöiden määrän kasvusta, myös siitä, että ikääntyvien kuntalaisten määrän noustessa tarpeet peruspalveluille lisääntyvät. Työvoimapulan ulottuessa myös yksityiselle sektorille ja valtion työpaikoille kunnat joutuvat kilpailemaan osaavasta työvoimasta. Kuntatyö 2010 -projektin avulla kunnat varautuvat tähän kilpailuun.

Kuntaliitossa ymmärretään, että tulevan työvoimapulan hoitamisessa tärkeä osatekijä on maahan muuttavien ihmisten osaamisen hyödyntäminen täysimääräisesti, samoin kuin asianmukaisen koulutuksen tarjoaminen. Myös työpaikkoja on valmennettava monikulttuurisuuden kohtaamiseen ja yhteistyöhön, jossa kaikkien osaaminen hyödynnetään ja kulttuuritausta nähdään rikastuttavana tekijänä. Yksi osa Kuntatyö 2010 -projektiä onkin käynnistymässä oleva osahanke nimeltä Työyhteisöjen monikulttuurisuuden tukeminen. Hankkeen tavoitteena on muun muassa tukea kuntasektorin työyhteisöjen valmiuksia ja osaamista maahanmuuttajien työllistämässä.

Kuntaliitto on lisäksi mukana syrjinnän vastustamiseen tähtäävässä JOIN-projektissa. Projektin tavoitteena on kehittää vuoropuhelua syrjintää kohtaavien ryhmien ja paikallisviranomaisten välille sekä kehittää yhteisiä mekanismeja syrjinnän tunnistamiseksi, ehkäisemiseksi ja vastustamiseksi. Lisäksi suunnitellaan, testataan ja levitetään hyviä toimintamalleja ja esimerkkejä alaprojekteissa, joita toteutetaan yksittäisissä kunnissa. Suomalaisista kunnista mukana ovat Espoo, Helsinki, Vantaa, Mikkeli ja Turku. Mukana projektissa ovat myös Hampuri ja Dublin, joissa molemmissa toteutetaan yhtä alaprojektia. Projektitoimintoja ovat olleet muun muassa erilaiset kansainväliset koulutustilaisuudet, workshopit ja opintovierailut. Hanke on EU-rahoitteinen ja toteutetaan yhteistyössä

työministeriön kanssa.

3.1.2 Kehitysyhteistyö

Kuntaliitossa tehtiin ulkoasiainministeriön rahoituksella vuonna 2000 kuntien kehitysyhteistyön kehittämistä koskeva esiselvitys. Vuoden 2000 loppupuolella käynnistettiin Kuntaliitossa pohjoisen ja etelän paikallishallinnon yhteistyöohjelman suunnitteluvaihe, jonka seurauksena on Hauholla, Hartolassa, Janakkalassa, Vantaalla, Vaasassa, Salossa, Lahdessa ja Tampereella aloitettiin pilottihanke ajalle 1.1.2002–31.12.2004. Suunnittelurahoitusta saivat vuonna 2003 myös Rovaniemi ja Turku. Jatkossa toiminnalle on tarkoitus saada pysyvä rahoitus kehitysyhteistyömäärärahoista, jolloin kuntien aloitteesta toteutettavaa kehitysyhteistyötä voitaisiin suunnitella pitemmällä aikavälillä. Kolmivuotinen pilottivaiheen rahoitus ulkoasiainministeriöltä on 1,17 miljoonaa euroa.

Tarve pohjoisen ja etelän paikallishallinnon yhteistyöohjelmalle nousi Suomen kuntien yleisestä kansainvälistymisprosessista sekä siitä, että paikallishallinnon merkitys kehitysmaiden erilaisten ongelmien lieventäjänä on kasvanut. Pohjoisen ja etelän paikallishallinnoilla on yhteisiä intressejä, kuten hyvän hallinnon toteuttaminen ja peruspalveluiden parantaminen. Tarkoituksena on edistää yhteistyötä, josta hyötyisivät molemmat osapuolet.

Paikallishallintoyhteistyön sisällöllisenä tavoitteena on lisätä kehitysmaissa paikallishallinnon kykyä ohjata alueen kunta- ja kaupunkikehitystä sekä tuottaa tarvittavia peruspalveluita. Yhteistyö korostaa demokraattisen ja hyvän hallinnon edistämistä sekä peruspalveluiden parantamista köyhyyden lieventämiseksi ja ympäristöllisesti kestävä kehityksen edistämiseksi. Suomalaisissa kunnissa puolestaan tavoitteena on johdonmukaisuuden edistäminen kunnan muun toiminnan ja kehitysyhteistyön välillä, esimerkiksi tästä globaalien ympäristöongelmien vähentäminen ja suvaitsevaisuustyön lisääminen. Kuntaliiton yhteistyöohjelma edistää myös kuntien kehityskaaheyhteistyöhön suunnattua palvelutoimintaa. Tarkoituksena on luoda pysyvä kanava, josta kunnat saavat kehityskaaheyhteistyöhönsä rahoitusta, neuvontaa, tiedotusta ja koulutusta.

Tärkeänä seikkana yhteistyöohjelmaan liittyy se, että hankkeen ei ole tarkoitus koskea pelkästään kunnallisia viranhaltijoita. Mukaan kaavaillaan kuntien eri instituutioita kuten kouluja, päiväkoteja ja sairaaloita sekä kunnissa toimivia kansalaisjärjestöjä. Tarkoituksena on, että hankkeessa painotettaisiin eri instituutioiden välistä yhteistyötä, jossa siis saman alan ihmiset kohtaisivat (koulut yhteistyössä toistensa kanssa, sairaalat samoin jne.).

Järjestöiltä toivotaan osallistumista yhteistyöohjelmaan. Järjestöt voivat toimia aktii-

visesti kunnan kanssa kehitysmaiden tunnetuksi tekemisen puolesta. Järjestöt ja kunnat voivat vaihtaa tietotaitoa tekemistään projekteista ja järjestää yhteisiä seminaareja, joissa käsitellään esimerkiksi kehitysmailla haitallisten kehitysyhteistyöprojektien vaikutuksia. Järjestöt ja yhdistykset voivat sekä ehdottaa kunnalle eri yhteistyömuotojen toteuttamista että olla mukana kunnan projektisuunnitelmien teossa.

Kansainvälisyyskasvatus Hauhon kunnassa yhteistyöohjelman puitteissa

Hauhon kunta on yksi niistä kunnista, joka lähti mukaan Kuntaliiton Pohjoisen ja etelän paikallishallinnon yhteistyöohjelman pilottivaiheeseen. Mukaan liittyivät myös Hartolan ja Janakkalan kunnat. Hauhon kunnassa hanketta on viety eteenpäin aktiivisesti monella tasolla. Erittäin tärkeänä osana yhteistyöohjelmaa on ollut monenlainen tiedotus.

Aluksi, jo vuonna 2000, kartoitettiin kaikilta Hauhon kunnan viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä halukkuutta osallistua pilottihankkeeseen, jonka hakemusta vasta valmisteltiin. Kun yhteistyöohjelmalle saatiin suunnittelurahaa ja hankkeen neljä edustajaa kävivät yhteistyökohteessa Tansanian Irambassa, tiedotettiin paikallislehtiä, maakuntalehtiä ja radioita. Yhteistyöhanketta käsiteltiin keväällä 2001 kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan esityslistalla.

Kesällä 2001 laadittiin hankehakemus Kuntaliittoon. Tämä annettiin tiedoksi kunnanhallitukseen ja asiasta tiedotettiin laajemmalle yleisölle myös lehdistön ja paikallisradioiden kautta. Naapurikunnat tulivat hankkeeseen mukaan. Kunnanhallitustasolla tehtiin päätös, että hankkeen ohjausryhmään tulee mukaan vain kunnan edustajia, ei kansalaisjärjestöjen edustajia, sillä pilottihankkeen haluttiin olevan nimenomaan kunnan toimintaa. Heinäkuussa 2001 hauholainen hankkeen edustaja oli mukana MTV3:n suorassa haastattelussa yhdessä Vantaan edustajan kanssa.

Seuraavaksi saatiin tieto rahoituksen varmistumisesta. Hanke esiteltiin ulkoasiainministeriön Kehitysuutiset-lehdessä, tiedotteet julkaistiin viidessä sanomalehdessä ja haastattelut kuultiin kahdessa paikallisradiossa. Tammikuussa 2002 hankkeesta tiedotettiin uudelleen kaikille Hauhon kunnan työntekijöille sähköpostitse. Kunnanvirastolla järjestettiin seminaaripäivä, jonka aikana keskusteltiin viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden, kansalaisjärjestöjen ja oppilaitosten rooleista hankkeessa. Seminaarissa oli jälleen mukana median edustajia.

Kevään 2002 aikana yhteistyöhanketta käsiteltiin nk. Vireä Hauho -tiimissä, johon kuuluvat kunnan kulttuuri-, nuoris- ja liikuntatoimen edustajat, Hauhon 4H-yhdistyksen edustaja, seurakunnan nuorisotyöntekijä, Hauhon Sisu -urheiluseuran edustaja ja Hau-

hon Näyttämötaiteen Harrastajien edustaja. Huhtikuussa tiedotettiin Afrikka-tapahtumasta Kaapelitehtaalla. Kunnan viranhaltijoiden, koulujen ja laitosten tiimipostin kautta etsittiin halukkaita lähtemään opintomatalle Helsinkiin.

Hankeyhteistyöstä tiedotettiin kevään aikana myös seurakuntaan. Kolehdin keräyksen yhteydessä messuissa kerrottiin yksityisen kirkon rakentamishankkeesta yhteistyökohteessa. Paikallis- ja maakuntalehdille tiedotettiin jälleen hankkeen etenemisestä. Myös hankkeessa mukana olevista Hartolan ja Janakkalan kunnista kerättiin jatkuvasti lehtijuttuja ja tiedotteita, samoin ohjausryhmän toimista, joissa hanketta oli tuotu esille. Hanke esiteltiin Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen kansalaisjärjestöille suunnatussa koulutustilaisuudessa Kuopiossa.

Syksyllä 2002 sopimuksesta, hankerahoituksesta ja alkaneesta toiminnasta oli laaja juttu Hauhon tapahtumakalenterissa, jota kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi julkaisee kolme kertaa vuodessa. Tämä 16–24 -sivuinen väripainos jaettiin jokaiseen kotiin Hauholla sekä tiedotusvälineille. Saman jutun yhteydessä mainostettiin ennakkoon Kansainvälinen Hauho -viikkoa.

Marras–joulukuussa 2002 Kansainvälinen Hauho -viikon tapahtumista ilmoitettiin ja tiedotettiin lehdistössä, radiossa ja sähköpostitse. Hauhotalossa oli marraskuussa yhteistyökohteetta esittelevä näyttely, jonne tehtiin muun muassa koululaisvierailuja. Lapsille suunnattiin kaksi Teatteri Vanhan Jukon nukketheateriesitystä sekä afrikkalaisia lapsia käsittelevä satuooppera. Pienimmille toteutettiin Pinkki-Elefantti Afrikasta -satesitys. Kansainvälisen viikon järjestelyissä oli mukana myös 4H-yhdistys. Tapahtumista kirjoitettiin lehtijuttuja.

Ohjausryhmän neljä jäsentä – puheenjohtaja, kulttuuri- ja vapaa-aikasihteeri, kunnanjohtaja ja vapaa-aikalautakunnan puheenjohtaja – tekivät vuoden 2003 alussa opinto- ja suunnittelumatkan yhteistyökohteeseen Irambaan. Matkan jälkeen asiasta tiedotettiin radiohaastattelussa ja lehtijutuissa. Jokaiseen hauholaiseen kotiin ja tiedotusvälineille jaettiin jälleen neljäisivuinen juttu Hauhon tapahtumakalenterin yhteydessä. Matkasta painettiin 42-sivuinen suomenkielinen raportti, joka kuvitettiin ja josta tehtiin englanninkielinen tiivistelmä. Matkaraportti toimitettiin kunnanhallituksille, yhteistyökohteeseen, Kuntaliiton käyttöön, kirjastoon, Viittakiven opistoon ja Msingin ystävyysseuran käyttöön. Raportti lähetettiin myös presidentti Tarja Haloselle ja ulkoasiainministeriön osastopäällikölle. Matkaraportti on luettavissa myös Hauhon kunnan kotisivuilla. Hankkeesta on lisäksi tiedotettu muun muassa Janakkalan kirjastossa Jambo Africa -näyttelyssä ja naistenpäivän tilaisuudessa.

Pohjoisen ja etelän paikallishallinnon yhteistyöohjelman pilottivaihe kestää vuoden

2004 loppuun. Jo nyt Hauhon kunnassa on tiedotettu hankkeesta monipuolisesti. Kehitämishanke on koordinaattorin mukaan vaikuttanut paljon kuntalaisten erityisesti lasten, tietoisuuteen kansainvälisistä asioista. Myös aikuiset ovat havahtuneet keskustelemaan esimerkiksi globalisaatioon liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi moni kuntalainen on aktivoitunut lukemaan kehitysmaakysymyksiin ja kehitysyhteistyöhön liittyvää kirjallisuutta.

3.1.3 Kestävän kehityksen edistäminen

Suomen Kuntaliitolla on oma kestävä kehityksen toimintaohjelma. Siinä nähdään ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen kietoutuvan toisiinsa. Kansallisen ja kansainvälisen talous- ja sosiaalipolitiikan nähdään vaikuttavan ratkaisevasti ekologiseen kestävyYTEEN. Tavoitteena on tasa-arvoisen hyvinvointiyhteiskunnan luominen, yhteiskunnan moraalisen perustan kehittäminen sekä talouden perustana olevien inhimillisen ja rakennetun pääoman sekä luonnonpääoman säilyttäminen. Paikallisella tasolla ekologisen kestävyYTEEN edellytykset tarkoittavat huolella hoidettua kunnallistaloutta, terveydenhoitoa ja koulutusta, työllisyyttä, sosiaalista tasa-arvoa sekä kulttuurista suvaitsevaisuutta ja monimuotoisuutta.

Kuntaliiton tehtävänä on toiminnallaan vaikuttaa kuntien toiminnan edellytyksiin. Liitto voi yhdessä omistamiensa yhtiöiden kanssa tuottaa ja levittää kuntia hyödyttävää tietoa tekemällä tutkimusta tai vaikuttamalla muualla tehtävään tutkimukseen. Se voi myös kehittää kuntien käyttöön sopivia menettelytapoja ja työkaluja sekä vaikuttaa lainsäädännön kehittämiseen. Lisäksi Kuntaliitto antaa kunnille konsultointiapua kestävä kehityksen kysymyksissä ja järjestää koulutusta.

Maa- ja ilmastonlaajuisiin ilmiöihin kuten ilmastonmuutokseen, maailman luonnonvarojen käyttöön, luonnon tuottokykyyn ja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttaminen on kaikille kunnille yhteinen haaste. Suomella on näissä asioissa kansallinen vastuu, mutta asialla on myös paikallinen merkitys.

Kuntaliiton toimintaohjelman mukaan liitto paitsi tukee kuntien paikallisagendaprosessia myös kehittää niiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Liitto selvittää ilmastonmuutoksen paikallisia vaikutuksia sekä konkreettisesti paikallisen toiminnan merkitystä ja keinoja maailmanlaajuisten ympäristö- ja kehitysongelmien ehkäisyssä. Se selvittää ekologisen jalanjäljen käsitettä ja tämän laskentaa kuntien toiminnassa sekä selvittää ja kehittää kuntien keinoja turvata esimerkiksi kaavoituksen avulla luonnon monimuotoisuutta. Kuntaliitto pyrkii vaikuttamaan siihen, että valtion tasolla keskustellaan kestävästä kehityksestä ja määritellään sen asema kansallisena arvona ympäristöpolitiikassa sekä osana talous- ja sosiaalipolitiikkaa.

Efektia Oy kuntien paikallisagendatyön kehittäjänä

Efektia Oy on johtamisen ja toiminnan kehittämiseen erikoistunut konsultointi- ja tutkimusyhtiö, jonka omistavat Suomen Kuntaliitto, sairaanhoitopiirit sekä muutamat kunnat. Efektian ympäristöjohtamisen yksikkö tukee, ohjaa, kouluttaa ja konsultoi kuntia, kunnallisia organisaatioita sekä yrityksiä kestävän kehityksen ja ympäristöasioiden hallinnan tehostamisessa. Yksikkö tarjoaa sekä verkostokehittämiseen perustuvaa että organisaatiokohtaisesti räätälöityä palvelua.

Paikallisagenda eli paikallinen kestävän kehityksen toimintaohjelma on työväline kestävän kehityksen johtamiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi kunnassa. Se perustuu Riossa 1992 pidettyyn kansainväliseen ympäristö- ja kehityskonferenssiin, jossa suuri joukko YK:n jäsenvaltioita hyväksyi Agenda 21 -asiakirjan. Suomessa paikallisagendaprosessi on meneillään yli 300 kunnassa. Työskentelyyn osallistuvat paitsi kuntaorganisaatio myös asukkaat, elinkeinoelämä ja muut sidosryhmät. Paikallisagendat ovat keskittyneet ekologiseen kestävyys, vaikka kestävän kehityksen käsite onkin laaja-alaisempi.

Efektia on ollut mukana noin 70-80 paikallisagendaprosessissa. Yhdessä kunnan sidosryhmien kanssa luodaan juuri kyseiselle kunnalle soveltuva yhteinen käsitys kestävästä kehityksestä, kartoitetaan nykytilanne ja päämäärät, luodaan tavoitteet ja indikaattorit sekä suunnitellaan tarvittavat toimenpiteet. Efektia on mukana myös paikallisagendan toteutuksessa sekä prosessin seurannassa tarpeen mukaan.

Yritysten ja kunnan ympäristöyhteistyö

Yritysten ja kunnan ympäristöyhteistyö – YKY-kehittämishanke – oli Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton, Kuntaliiton ja Efektian kaksivuotinen hanke 2000-luvun alussa. Ideana hankkeessa oli parantaa yritysten kilpailukykyä kehittämällä niiden ympäristöosaamista. Yritykset eivät halunneet niinkään rahallista hyötyä vaan konsultointia ja konkreettisia neuvoja ympäristöasioiden hoitamiseen. Nähtiin, että yritysten ympäristöosaamisen parantuminen johtaa kunnan ympäristön tilan parantumiseen ja kunnan elinvoiman kasvuun. Yhteistyöosapuolia olivat muun muassa yritykset, yrittäjäjärjestöt sekä kunnan elinkeino- ja ympäristönsuojelutoimet. Mukana oli kaikkiaan 30 kuntaa ja 215 yritystä.

Efektian tukemana yhteistyökumppanit loivat uudenlaisia toimintamalleja, kuten ympäristöasiantuntijaverkostoja, neuvontaa ja koulutusta, jotta saavutettaisiin pysyviä muutoksia toimintatavoissa. Yhteistyö on ollut hyvin konkreettista, mutta mennyt aiempaa yhteistyötä – joka on ollut lähinnä lupa-asioiden hoitamista yritysten ja kunnan välillä – paljon pitemmälle.

3.2 Kansainvälisyyskasvatus Hämeenlinnan kaupungissa

Koska kunnilla on Suomessa itsehallinto ja mahdollisuus pitkälti itse ratkaista se, miten kunnan organisaatio rakentuu ja mihin siellä eri toiminnot sijoitetaan, ei ole yhtä ja ainoaa oikeaa tapaa, millä esimerkiksi kansainvälisyyskasvatuksen eri teemoja kunnassa tulisi jäsentää. Niinpä kuntien kansainvälisyyskasvatusta on hedelmällisintä tarkastella kuntaesimerkin kautta. Tässä selvityksessä käytetään esimerkkinä Hämeenlinnan kaupunkia. Hämeenlinna on keskisuuri kaupunki, jossa toteutetaan monenlaisia kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä niin itsenäisesti kuin keskinäisessä yhteistyössäkin.

Esimerkin toivotaan valaisevan joitakin mahdollisuuksia ja käytänteitä, joilla kansainvälisyyskasvatusta voidaan toteuttaa, ja antavan ideoita mahdolliseen yhteistyöhön kunnan ja sen sidosryhmien kanssa. Seuraavassa kuvataan ensin, miten kansainvälisyyskasvatus ilmenee eri kunnallisissa toimielimissä ja niiden toiminnassa. Tämän jälkeen kuvataan kunnan yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa tietyissä kansainvälisyyskasvatukseen olennaisesti liittyvissä sisällöissä.

3.2.1 Kaupunkiorganisaation sisäinen kansainvälisyyskasvatus

Hämeenlinnassa, kuten todennäköisesti valtaosassa kuntia, kansainvälisyyskasvatus toteutuu osana monia eri toimintoja päivähoidosta kulttuuritoimeen ja ympäristöasioista nuorisotyöhön. Jatkossa esitellään kunnan palveluista ne, jotka selkeimmin liittyvät kansainvälisyyskasvatukseen.

Sisällöllisten valintojen lisäksi menetelmällisillä valinnoilla on kunnassa paljon merkitystä. Erityisopetusta ainakin osan aikaa tarvitsevien lapsien samoin kuin esimerkiksi maahanmuuttajalapsien ja -nuorien integroiminen normaaliluokkiin edistää merkittäväällä tavalla erilaisuuden ymmärtämistä ja antaa mahdollisuuksia käsitellä konkreettisesti kysymyksiä ihmisoikeuksista, tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta.

Samoin esimerkiksi se, miten maahanmuuttajia ohjataan eri kaupunginosaan erilaisten asumiseen liittyvien sekä muiden palveluiden kautta, vaikuttaa moneen asiaan. Pakolaisia on jo pitkään sijoitettu eri puolilla Suomea sijaitseviin kuntiin, jotta he integroituisivat yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin. Samalla tavalla myös paikallisella tasolla voidaan edesauttaa integroitumista, kun vältetään suunnitelmallisesti ghettoutumista.

Päivähoito ja esiopetus

Päivähoidon tavoitteet on määritelty päivähoitolaissa. Kansainvälisyys on yksi päivähoi-

don sisältöalueista. Päivähoidossa kansainvälisyyskasvatukseen sisältyy yhteisvastuullisuus, suvaitsevaisuus sekä yksilöllisyyden ja erilaisuuden kunnioittaminen.

Päiväkodeille on suunnattu erityisresursseja maahanmuuttajalapsia varten: lapselle varataan pääsääntöisesti päivähoitoon tullessa kaksi paikkaa normaalin yhden sijasta. Tämä antaa mahdollisuuden huomioida kyseisen lapsen tilanne riittävin toimenpitein sekä kapasiteettia käsitellä kysymyksiä erilaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta. Katuman päiväkodissa, jossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, on materiaalilainaamo, jossa on monenlaista aineistoa muun muassa kansainvälisyyskasvatukseen kuten pelejä, kuuntelukasetteja ja satukirjoja sekä myös henkilökunnalle tarkoitettua materiaalia, joka sisältää tietoa erilaisista kulttuureista.

Maahanmuuttajalasten päivähoiton suunnitteluun on perustettu moniammatillinen yhteistyöryhmä, Ulkoryhmä, jonka tehtävänä on tukea maahanmuuttajalasten päivähoiton kehittämistä. Ulkoryhmä suunnittelee ja järjestää päivähoiton työntekijöille koulutusta ja tutustumiskäyntejä, joiden avulla saadaan tietoa muiden kuntien päivähoiton toiminnoista sekä kokemuksista maahanmuuttajaperheiden lasten parissa tehtävästä työstä.

Päiväkodeille tarjoutuu mahdollisuus käsitellä kansainvälisyyskasvatuksen keskeisiä arvoja, kun ryhmään saapuu vierasta kulttuuria edustava lapsi tai työntekijä. Hämeenlinnassa on kuitenkin päiväkoteja, joissa ei ole yhtään maahanmuuttajaa, kun taas toisiin päiväkoteihin on keskittynyt enemmänkin maahanmuuttajalapsia ja -osaamista.

Hämeenlinnassa toteutettava esiopetus noudattaa kunnallista esiopetussuunnitelmaa. Kunnallinen opetussuunnitelma jättää esiopetuksen toteuttajalle valtakunnallisen opetussuunnitelman tapaan aika vapaat kädet opetuksen konkreettiseen toteuttamiseen. Näin ollen kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä voidaan käsitellä monella tapaa riippuen opetuksen tarjoajasta.

Nuorisotyö

Kansainvälisyyskasvatuksen teemoja ei käsitellä nuorisotyössä muusta toiminnasta erillisenä, vaan esimerkiksi tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen on mukana kaikessa toiminnassa. Maahanmuuttajanuorille ei ole järjestetty erillistä nuorisotoimintaa, vaan maahanmuuttajat ovat mukana kaikille nuorille suunnatussa toiminnassa. Nuorisohjaajille on kuitenkin järjestetty monikulttuurisuuskoulutusta. Lisäksi nuorisotoimiston avustamisessa kohteissa on joitakin monikulttuurisuushankkeita. Hämeenlinna perustettiin vuonna 1998 Nuorisofoorumi, joka oli osa valtakunnallista osallisuushanketta. Hankkeella pyrittiin parantamaan nuorten osallistumista ja vaikuttamista. Hank-

keen päättymisen jälkeen Foorumi on toiminut puolueellisesti sitoutumattomana ryhmänä, jonka tarkoituksena on edustaa nuorten ideoita ja parantaa heidän elinolojaan Hämeenlinnassa. Demokratiakasvatus saa tällaisessa toiminnassa hyvin konkreettisen muodon.

Maahanmuuttajan palvelupiste

Sosiaali- ja terveystoimen alla toimii myös maahanmuuttajan palvelupiste, johon on keskitetty kunnan maahanmuuttajiin liittyviä toimintoja. Palvelupiste toimii tiiviissä yhteistyössä paikallisen työvoimatoimiston ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Palvelupiste vastaa Hämeenlinnaan pysyvästi muuttavien pakolaisten ja entisen Neuvostoliiton alueen paluumuuttajien alkuvaiheen vastaanottopalveluista. Alkuvaiheen vastaanoton jälkeen palvelupisteen työntekijöiden keskeinen tehtävä on huolehtia maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisesta muiden viranomaisten kanssa. Tähän kuuluu olennaisena osana suvaitsevaisuuden edistäminen hämeenlinnalaisten parissa. Kotoutumisen tavoitteet ja keinot on määritelty kaupungin vuonna 2000 laatimassa Maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa. Palvelupisteen kautta kaupunki tukee joitakin maahanmuuttajille suunnattuja järjestöhankkeita, joista osa edistää myös suvaitsevaisuutta.

Koulutoimi

Vastuuta opetussuunnitelmien teosta ja opetuksen toteutuksesta ollaan viety opetushallinnossa systemaattisesti alemmille tasoille. Kunnille ja yksittäisille oppilaitoksille on annettu kasvavassa määrin oikeus ja velvollisuus miettiä, mihin suuntaan opetussuunnitelmien perusteiden puitteissa opetusta halutaan kehittää. Kunnat laativat kuntakohtaisen opetussuunnitelman, jonka pohjalta yksittäiset koulut laativat omat opetussuunnitelmansa.

Hämeenlinnan kaupungin kuntakohtaisen opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2001 linjaavat hämeenlinnalaisen yleissivistävän koulutuksen tavoitteeksi oppijan, joka on ”aktiivisesti toimiva, tasapainoinen, omaa erityislaatuisuuttaan toteuttava sekä samalla toiset, ympäristönsä ja kestävän kehityksen huomioon ottava”.

Hämeenlinnan koulutoimen arvoperusta on kirjattu kuntakohtaisen opetussuunnitelman perusteisiin seuraavasti:

”Yleissivistävän koulutuksen perustana on jokaisen ihmisen koskemattomuuden, tasavertaisuuden sekä omien edellytystensä mukainen oppimisen ja kasvami-

sen kunnioittaminen sekä sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ympäristöllisesti kestävän kehityksen turvaaminen.

Yleissivistävä opetus tarjoaa oppilaalle edellytyksiä itsensä jatkuvalla kehittämiselle ja sivistämiselle. Koulutuksen tavoitteena ovat terve itsetunto sekä hyvät tiedot ja taidot, jotka antavat perustan elinikäiselle oppimiselle ja kehittävät oppilaiden kykyä hallita omaa elämäänsä. Hämeenlinnalainen kulttuuri-identiteetti rakentuu kansallisen kulttuurin pohjalle. Hämeenlinnalaisuus on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuria. Yleissivistävän koulutuksen tavoitteena on kehittää oppilaisa sellaiset asenteet ja valmiudet, jotka luovat edellytykset toimia aktiivisena, kriittisenä ja vastuuntuntoisena kansalaisena.

Hämeenlinnalainen peruskoululainen ja lukiolainen tuntee itsensä osaksi suomalaisuutta ja maailmankansalaisuutta. Oppilasta kannustetaan vastuulliseksi osallistujaksi omassa elinympäristössään ja yhteiskunnassaan sekä koko ihmiskunnassa. Hämeenlinnan kouluissa annetaan mahdollisuudet näiden asioiden harjoitteluun ja kehittämiseen.

Aktiivisen toimijan minäkuvaa kehitetään kuulemalla oppilasta, ottamalla huomioon oppilaan tarpeet ja antamalla hänelle tilaa näkyä ja toimia. Yksilöllisyys suhteutetaan siihen yhteisöön, jossa oppilas toimii. Oppilaan omien tarpeiden rinnalla korostetaan kaikkien keskinäistä tasa-arvoa ja toisten kunnioittamista. Oppilas opetetaan tuomaan esiin omat tarpeensa, ottamaan huomioon muiden tarpeet, osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon ja ottamaan vastuuta yhteisön hyvinvoinnista.

Oppilaiden keskinäiseen tasa-arvoon ja koskemattomuuden turvaamiseen liitetään sukupuolten välinen tasa-arvo ja eri kansallisuuksien välinen tasa-arvo. Tyttöjen ja poikien eriaikainen yksilöllinen kehittyminen, erilaiset oppimisvaikeudet ja erilainen suuntautuminen koulutusvalinnoissa otetaan huomioon koulujen opetussuunnitelmissa ja -menetelmissä. Näihin vaikuttavat myös etnisten kulttuurien erilaiset tasa-arvokäsitykset.

Oppimisessa monikulttuurisen ympäristön rikkaus otetaan tasa-arvon ja yleissivistyksen tavoitteiden sisällöksi.”

Hämeenlinnan kuntakohtaiseen opetussuunnitelmaan kuuluu yhtenä osana maahanmuuttajaopetuksen suunnitelma. Sen mukaan koulutoimen maahanmuuttajatyön tavoitteena on edistää monikulttuurisuutta koulutoimessa, tehdä tunnetuksi eri kulttuureja, edistää suvaitsevaisuutta ja hyviä etnisiä suhteita sekä ehkäistä maahanmuut-

tajien syrjäytymistä ja integroida heitä yhteiskuntaan. Maahanmuuttajaoppilaille onkin annettu valmistavan opetuksen jälkeen samanlainen mahdollisuus lähikoulun käymiseen kuin muillekin oppilaille. Tämä käytäntö edistää moniarvoisuutta kouluissa.

Kuntakohtaisen opetussuunnitelman kirjaamat arvot ovat selkeästi yhteneväisiä kansainvälisyyskasvatuksen kanssa. Maailmankansalaisuus, moniulotteinen kestävä kehitys, etninen ja sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vastuullinen osallisuus yhteiskunnan ja laajemmin koko maailman asioihin korostuvat. Opetussuunnitelma nojaa koulutuslautakunnan asettamiin painopisteisiin, joita ovat:

- ▶ Kouluyhteisön psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen turvallisuuden kehittäminen
- ▶ Elinikäisten oppimisen taitojen kehittäminen
- ▶ Oppilaiden aseman vahvistaminen kulttuurin tuottajana
- ▶ Oppimisympäristön laajentaminen koskemaan koko Hämeenlinnan kaupunkia

Viimeinen näistä tavoitteista luo pohjaa koulun verkostoyhteistyölle. Kaikkinensa kaupungin opetussuunnitelma on kansainvälisyyskasvatusta harjoittaville järjestöille selkeä haaste. Kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteet on selkeästi kirjattu peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmaan ja opetuksen järjestämisessä on sitouduttu ottamaan huomioon kaikki siitä kiinnostuneet sidosryhmät.

Kulttuuritoimi

Kulttuuritoimen puolella tehdään myös kansainvälisyyskasvatusta. Ehkä selvimmin asian puolesta työskentelee Miniteatteri, joka tosin toimii yhdistyspohjalta, mutta kaupungin tiloissa. Miniteatteri on lasten ja nuorten harrastelijateatteri, joka on toiminut keskeytyksettä jo 45 vuotta. Teatteri antaa teatteri-ilmaisuopetusta vuosittain 150 lapselle ja nuorelle, jotka ovat iältään 4–20 -vuotiaita.

Miniteatteri on saavuttanut viimeisten kuudentoista vuoden aikana vankan ja arvostetun aseman harrastajateatterikentällä. Miniteatteri on tuottanut rohkeita lasten ja nuorten maailmaa käsitteleviä näytelmiä mm. lasten oikeuksista ja saanut tunnustusta ja kiitosta niin Suomessa kuin ulkomaillakin, mm. vuoden 2002 opetusministeriön Lastenpäivä-palkinnon.

3.2.2 Verkostot kansainvälisyyskasvatustyössä

Hämeenlinnan kaupunki on järjestänyt osan toiminnoistaan sisäisesti, mutta osa toi-

minnoista on ulkoistettu järjestämällä ne ostopalveluiksi. Näin on esimerkiksi tiettyjen sosiaalipalvelujen kohdalla. Lisäksi yhteistyön tekeminen verkostoitumalla eri asioiden tiimoilta on nähty paitsi kannattavaksi myös hyvän lopputuloksen kannalta välttämättömäksi. Seuraavassa esitellään kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelman pohjalta syntynyt verkosto, Hämeenlinnan seudun paikallisagendaan liittyvä verkosto sekä Vaikuttamo, joka on tärkeä osallistuvuuden ja demokratiakasvatuksen edistämiskeino ja syntynyt sekin verkostoyhteistyön seurauksena.

Suvaitsevaisuuskasvatusta maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi

Maahanmuuttajien kotouttamisen yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, seuranta ja yhteensovittaminen kuuluvat työministeriölle. Kuntien vastuulla on kotouttamisen yleis- ja yhteensovittamisvastuu paikallistasolla. Kunnat ovatkin lain mukaan veloitettuja laatimaan kotouttamisohjelman saadakseen valtiolta tietyt pakolaisista ja eräistä muista maahanmuuttajista maksettavat korvaukset.

Hämeenlinnan kaupunki on laatinut Maahanmuuttajien kotouttamisohjelman vuonna 2000. Kotouttamisohjelmaa valmistelemassa ovat olleet perusturvavirasto, Maahanmuuttajan palvelupiste, päivähoido, koulutoimi, lähiötyö, nuorisotoimi, asuntotoimi, Hämeenlinnan työvoimatoimisto, Kela, Viittakiven opisto, Hämeenlinnan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus, terveydenhuolto, Hämeenlinnan ja Vanajan evankelis-luterilaiset seurakunnat, Hämeenlinnan Setlementti ry, Etelä-Hämeen Marttapiiriliitto, Venäläisen kulttuurin yhdistys ry ja Hämeenlinnan Kurdistan yhdistys ry. Tämän lisäksi ohjelman laatimisessa ovat olleet mukana kirjastotoimi, liikuntatoimi, Vanajaveden opisto, poliisilaitos, Ortodoksinen seurakunta, Työväen Sivistysliitto ja Kansan Sivistystyön Liitto KSL.

Kaupungin omista toimista niihin liittyvine monikulttuurisuustavoitteineen on aiemmin esitelty jo päivähoido, koulutoimi ja nuorisotoimi. Maahanmuuttajan palvelupiste tekee myös merkittävää työtä. Esimerkiksi palvelupisteen terveydenhoitaja, joka toimii maahanmuuttajien parissa, toimii jatkuvasti ns. kulttuuritulkkina sekä maahanmuuttajille että terveydenhuollon muille toimijoille selvittäen erilaisia pelkoja, epäluuloja ja väärinymmärryksiä. Maahanmuuttajan palvelupisteen alaisen monikulttuurisen toiminnan aliresurssointi on toistaiseksi estänyt riittävän suvaitsevaisuustyön tekemistä. Kotouttamisohjelmassa ilmaistaan kuitenkin selväsanaisesti, että erilaisten monikulttuurista suvaitsevaisuutta edistävien toimintojen organisoiminen ei ole yksin kolmannen sektorin asia.

Suurin osa hämeenlinnalaisista maahanmuuttajista asuu kaupungin tai yleishyödyllisten asunnontuottajien vuokra-asunnoissa. Sijoittumista on ohjannut voimakkaasti tyh-

jien asuntojen sijainti, ja keskittymisestä on seurannut ongelmia: integroituminen suomalaisen yhteiskuntaan sekä pääväestön ja maahanmuuttajien kanssakäymisen kautta tapahtuva suvaitsevaisuuden edistäminen hidastuvat. Kaupungin asuntoviranomaiset, Hämeenlinnan isoimmat vuokranantajat Hämeenlinnan Asunnot Oy ja VVO Kiinteistövastuu Oy sekä maahanmuuttajan palvelupiste ovat pohtineet yhdessä maahanmuuttajien hajasijoituksen ja keskitetyn sijoittamisen etuja ja haittoja ja pyrkineet löytämään ongelmiin ratkaisuja.

Jotta voitaisiin vaikuttaa erilaisiin lähiöongelmiin, on kehitetty erilaisia lähiöprojekteja. Hämeenlinnassa yksi tärkeä kohderyhmä ovat olleet maahanmuuttajat. Lähiötoiminta on esimerkiksi järjestänyt asukastapaamisia pääväestön ja maahanmuuttajien kesken. Lisäksi maahanmuuttajat ovat olleet mukana muun väestön kanssa lähiöissä järjestetyissä toiminnoissa, joiden tarkoituksena on paitsi estää syrjäytymistä myös lisätä suvaitsevaisuutta.

Monikulttuurista maahanmuuttajakoulutusta järjestetään Hämeenlinnan seudulla muun muassa Viittakiven opistossa ja Hämeenlinnan aikuiskoulutuskeskuksessa. Tavoitteena on lisätä kulttuurituntemusta monella tasolla monipuolisten sisältöjen avulla. Opiskelijalle luodaan mahdollisuus tunnistaa sekä omaan että uuteen kulttuuriin sisältyviä merkityksiä. Tämä tarkoittaa eräänlaista kulttuurien uudelleenkodeausta, jotta luotaisiin sellaisia kulttuurisia valmiuksia, jotka kannattavat yksilön identiteettiä hänen muuttaessaan uuteen yhteiskuntaan.

Myös kirkon piirissä tehdään paljon suvaitsevaisuustyötä. Evankelis-luterilaisen kirkon Hämeenlinnan-Vanajan seurakunnassa toimitaan myös niiden parissa, jotka eivät ole aktiivisesti kirkon toiminnassa mukana. Ortodoksisen kirkon maahanmuuttajatyötä on Hämeenlinnassa jouduttu muun maan tavoin rajaamaan resurssipulan vuoksi lähinnä kirkon omiin jäseniin. Eniten maahanmuuttajia tulee Venäjältä, joista kuitenkin suuri osa jää kirkkojen ulkopuolelle, sillä entisessä kotimaassaan venäläiset ovat pyrkineet välttämään uskonnollista rekisteröitymistä. Suvaitsevaisuuskasvatus on Hämeenlinnan ortodoksisessa seurakunnassa lähinnä sen toiminnassa myötäsyntyisesti tapahtuvaa.

Hämeenlinnan kotoutumisohjelmassa on korostettu, että suvaitsevaisuutta edistävä sosiaalinen toiminta maahanmuuttajien ja muiden kaupunkilaisten välillä on tekemällä oppimista, kotoutumista toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta. Vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia on lukuisia ja ne ovat kaikille avoimia. Kotoutumisohjelmassa on esitelty niitä tahoja, jotka ovat nimenomaisesti sitoutuneet ottamaan toiminnassaan huomioon kotouttamisen näkökulman.

Hämeenlinnan Setlementti ry:llä on monenlaista toimintaa maahanmuuttajien parissa.

Setlementti tekee yhteistyötä muiden alan toimijoiden kanssa ja sen tiloihin Monikulttuurisen kansalaistoiminnan keskuksen on sijoitettu kaupungin monikulttuurisuuden ohjaaja, jonka toimenkuva on alkuperäisistä suunnitelmista poiketen muotoutunut lähinnä suomen kieleen liittyvän kerhotoiminnan järjestämiseen maahanmuuttajille.

Setlementti on käynyt kertomassa päiväkodeissa ja kouluissa maahanmuuttajista ja heidän kulttuureistaan. Kysyntää monikulttuuriosaaajille olisi yrityksissä ja kunnissa muutenkin, mutta Setlementillä ei ole ollut resursseja toimia suuremmissa mittakaavassa. Yhdistys on tuottanut vuonna 2002 järjestetyn Kansainvälistyvää kaveruutta -kampanjan päätteeksi kansion, jossa on yhteystietoja monikulttuurisuusosaaajista ja toiminnallisia vinkkejä ja harjoituksia. Setlementin tiloista löytyy muutakin monikulttuurisuusmateriaalia ja siellä toimii ns. materiaalilainaamo.

Kansainvälistyvää kaveruutta -kampanja toteutettiin elo-joulukuussa 2002. Kampanjan aikana järjestettiin nuorten ja nuorten aikuisten etnoiltoja, monikulttuurikerho yli 10-vuotiaille, Kaiken kansan kulttuurikahvila, kurssi kulttuurien kohtaamisesta lasten ja nuorten kanssa työskenteleville, Kansainvälistyvää kaveruutta -näyttely, monikulttuurinen kokkikerho ja koko perheen monikulttuurinen joulujuhla sekä monia muita lapsille tai perheille suunnattuja monikulttuurisuustapahtumia, joissa oli mukana myös maahanmuuttajia. Kampanjaa koordinoi Hämeenlinnan Setlementti, mutta järjestelyissä olivat mukana myös Etelä-Hämeen Marttapiiriliitto, Hämeenlinnan kaupunki, Hämeenlinna-Vanajan evankelis-luterilainen seurakunta, Monikulttuurinen Marttayhdistys, Suomen Punaisen Ristin Hämeen piiri ja TSL:n Hämeenlinnan seudun opintopiirijärjestö.

Vaikka pääväestö tekee suvaitsevaisuus- ja monikulttuurisuuskasvatusta, myös maahanmuuttajien omilla yhdistyksillä on tärkeä merkitys kansainvälisyyskasvatuksessa. Maahanmuuttajat voivat paitsi tehdä omaa kulttuuriaan tunnetuksi, myös vaikuttaa omaan yhteisöönsä merkittävästi. Maahanmuuttajien etninen järjestäytyminen edistää ryhmien sisällä tapahtuvaa integraatiota ja maahanmuuttajien omia kieliä ja kulttuureja. Lisäksi yhtenä rintamana toimiminen lisää sanoman vaikuttavuutta ja edistää niiden asioiden korjaamista, jotka maahanmuuttajat näkevät suomalaisessa yhteiskunnassa epäoikeudenmukaisiksi.

Työministeriön tekemään ETNORA-ohjelman seurantaan liittyen kunnille tehtiin kysely niiden toimista rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäisemiseksi. Kyselyyn vastasi 174 kuntaa, joista puolella ei ollut asiaa koskevia ohjelmia tai linjauksia. Noin 40 % viittasi omiin kotouttamisohjelmiinsa, mutta harvoissa kotouttamisohjelmissä oli mainintoja etnisten suhteiden tilasta ja tilannetta parantavista toimenpiteistä. Kuntien mainitsemien yhteistyötahojen joukossa ei ollut kouluja. Yhteistyötahoina ei myöskään, useissa tapauksissa, pidetty maahanmuuttajien omia yhteisöjä, kansalaisjärjestöjä tai työelämän

paikallisia osapuolia. Kuten edellä käy ilmi, Hämeenlinnan kotouttamisohjelma on suunniteltu monipuolisessa yhteistyössä. Asiaan ollaan siis paneuduttu montaa muuta kuntaa huolellisemmin.

Hämeenlinnan seudun paikallisagendatyö ja ympäristötietoisuuden lisääminen

Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto hoitaa kuntayhtymän kuntien ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon asioita. Ympäristöosaston tehtävänä on toimia kuntien paikallisagendatyön koordinaattorina ja yhteystahona. Hämeenlinnan seudun kunnissa Hämeenlinnassa, Hattulassa, Hauholla, Kalvolassa ja Rengossa paikallisagendatyö alkoi vuonna 1996. Työryhmätyöskentelyn tuloksena kuntiin saatiin kestävän kehityksen toimintaohjelmat. Työskentelyyn osallistui viranomaisia, asukas- ja kansalaisjärjestöjen sekä yritysten edustajia ja yksittäisiä kuntalaisia.

Agendaprosessissa on noussut voimakkaasti esiin ympäristötietoisuuden lisäämisen tarkeys. Hämeenlinnan toimintaohjelmassa onkin oma selvityksensä siitä, miten ympäristötietoisuutta pyritään lisäämään ja mitkä tahot osallistuvat yhteistyöhön. Seuraavassa esitellään kaksi isompaa hanketta, joiden avulla ympäristötietoisuutta on lisätty kunnan alueella merkittävästi.

Luontokoulu Ilveksen toiminta on pääosin Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamaa. Luontokoulu toimii Hattulan, Hauhon, Hämeenlinnan, Kalvolan, Rengon ja Janakkalan kuntien alueella. Luontokoulu toteuttaa ympäristökasvatuskoulutusta, konsultoi ja suunnittelee oppimateriaaleja, kehittää menetelmiä ja tekniikoita, lainaa välineistöä ja kirjallisuutta sekä toteuttaa ympäristökasvatusta käytännössä erilaisten tapahtumien, teemapäivien, luokkaretkien, leirikoulujen, luonto- ja kulttuuriretkien ja luontokoulujaksojen muodossa. Myös ulkopaikkakuntalaisille räätälöidään maksua vastaan luontoon liittyviä tapahtumia ja retkiä.

Luontokoulu Ilveksen tehtävänä on tukea alueella tehtävää ympäristökasvatusta ja tämän takia luontokoulun työntekijät tekevät paljon yhteistyötä ammattikasvattajien kanssa. Vuosittain valitut luontokoulun kummiopettajat ovat tärkeitä avainhenkilöitä koulujen ja päiväkotien ympäristökasvatuksessa. Luontokoulu pyrkii myös tukemaan koulukohtaisten agendojen käynnistämistä. Luontokoulu Ilves on omalta osaltaan verkostoitunut paremman ympäristöosaamisen tuottamiseksi.

Ekoverkko-hankkeen juuret ovat Hämeenlinnan seudun paikallisagendatyössä. Hanke rahoitetaan Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja kansallisen rahoituksen (50 %) ja kuntarahoituksen turvin (50 %). Ekoverkkoa vetää Hämeenlinnan kansanterveystyön

kuntayhtymän ympäristöosasto. Hankkeen kohderyhmänä ovat pienet ja keskisuuret yritykset, joiden ympäristöasioiden hallinnan tehostamiseen pyritään erilaisin osatavoittein, joita ovat jätehuollon, kemikaalien käytön ja energiankulutuksen parempi hallinta, yhteistyön lisääntyminen ympäristöasioissa, ympäristötietoisuuden lisääminen, oman toiminnan ympäristövaikutusten arviointivalmiuksien parantaminen sekä yritysten tukeminen ympäristöjärjestelmien rakentamisessa.

Erilaisia yhteistyötahoja Ekoverkko-hankkeessa on monia: Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeen kauppakamari, Hämeen liitto, Kehittämiskeskus Häme Oy, Hämeen Yrittäjät ry, Hämeen ympäristökeskus, kuntien yrittäjähdistykset ja elinkeinotoimi, PK-yritysten jäteneuvontahanke (Kiertokapula Oy) sekä YKY-hanke (Yritysten ja kuntien ympäristöyhteistyö Riihimäen seudulla).

Oppilaat paikallisina vaikuttajina -hanke demokratia- ja viestintäkasvatuksessa

Hämeenlinnassa on toteutettu Oppilaat paikallisina vaikuttajina -hanketta, jonka tavoitteena on saada nuoret kiinnostumaan paikallisista, heitä itseään koskevista asioista. Hanketta ovat toteuttaneet Hämeenlinnan yläasteet ja lukiot sekä Hämeenlinnan Mediakeskus. Hankkeessa pyritään saamaan kansalaisvaikuttaminen osaksi koulujen normaalia opetusta. Verkkovaikuttamisen lisäksi oppilaat tutustuvat median avulla ja muulla tavoin tapahtuvaan lobbaamiseen. Oppilaat toimivat niin tiedon etsijöinä, tiedon prosessoijina kuin myös tiedon tuottajina. Toiminnan myötä kaupungin päätöksentekomekanismit ja nuorten mahdollisuus vaikuttaa käsiteltäviin asioihin tulevat tutuiksi.

Osana hanketta otettiin maaliskuussa 2002 käyttöön Vaikuttamo-verkkosivusto. Sen Oma kaupunki -perusosiossa nuori tutustutetaan muun muassa demokraattisen päätöksenteon pelisääntöihin, päätöksentekomekanismeihin, kansalaisten vaikutuskeinoihin ja tiedotusvälineisiin. Vuorovaikutteisessa keskustelu- ja ajankohtaisosiossa oppilailla on aktiivinen rooli sisällön tuottajina. Sieltä löytyy muun muassa chat, jossa eri ajankohdina on ollut nuorten tentattavana paikallisia päättäjiä, muun muassa kaupunginjohtaja ja opetustoimenjohtaja.

Virkamiehille ja luottamushenkilöille sähköiset vaikutuskanavat merkitsevät totuttelemissa uuteen toimintakulttuuriin: sähköpostitse tavoitettavuuteen ja verkkokeskusteluun osallistumiseen. Vaikuttamo edistää siis omalta osaltaan Hämeenlinnassa paitsi demokratiakasvatusta myös viestintäkasvatusta sekä nuorille kuntalaisille että päättäjille.

Oppilaat paikallisina vaikuttajina -hanke valittiin vuoden 2002 parhaaksi eLearning hankkeeksi Euroopassa. Kilpailuun osallistui 800 työtä 30 eri maasta. Jury perusteli

hankkeen palkitsemista seuraavasti: ”Erinomainen projekti, joka osoittaa, miten tietotekniikalla voidaan lisätä paikallisdemokratiaa ja nuorten osallistumis- ja äänestysaktiivisuutta.” Vaikuttamon todettiin olevan myös helposti muunnettavissa jonkin toisen paikkakunnan tai maan tarpeisiin sopivaksi.

Vaikuttamo on laajenemassa. Mukaan on tulossa lisää kouluja, myöhemmin myös alasteita. Tarkoituksena on saada mukaan myös seurakuntien ja kolmannen sektorin väkeä, jotta nuorten kanssa toimivien tahojen panos voitaisiin tuoda laajemmin mukaan Vaikuttamon kehittämiseen.

4. Kirkkojen kansainvälisyyskasvatus

Evankelis-luterilaisella ja ortodoksisella kirkoilla on Suomessa julkisoikeudellinen erityisasema. Suomalaisista noin 85 % kuuluu luterilaiseen ja noin 1 % ortodoksiseen kirkkoon. Muihin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluu yhteensä noin 1 % väestöstä. Jatkossa käsitellään ensin evankelis-luterilaisen kirkon kansainvälisyyskasvatusta keskushallintotasolla, seurakuntatasolla sekä kirkollisten järjestöjen toiminnan kautta. Lopuksi käsitellään ortodoksisen kirkon kansainvälisyyskasvatusta.

4.1 Toiminta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallintotasolla

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatus- ja nuorisotyön yksikkö linjaa kirkon käsitystä sivistyksestä seuraavasti:

Sivistyskäsityksen tulee perustua laaja-alaisuuteen, joka muodostuu kaikille yhteisestä, riittävän laajasta, pohjaa luovasta ydinaineistosta ja yksilön valinnanvapautta kunnioittavasta valinnaisesta aineksesta. Laaja-alaisuuden tulkitseminen pelkästään mahdollisimman laajoiksi henkilökohtaisiksi valinnan mahdolli-

suuksiksi kaventaa sivistyskäsitystä. Lisäksi sivistyksellä tulee olla kiinteä yhteys vastuuseen itsestä ja muista, tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Sen tulee antaa välineitä eri ilmiöiden, kuten ympäristökysymyksien kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen. – Sivistyksessä painopiste tulee olla sivistyksen eettisessä puolessa. Ihmisen tietomäärä, olkoon se sitten teoriaan, käytäntöön tai taiteeseen liittyvä, on kansakunnan sivistyspääomaa, mutta suuri tietomäärä ei takaa sitä, että hän on myös yksilönä sivistynyt. Sivistys tulee esiin siinä, miten hän käyttää tietojaan ja osaamistaan. Sivistynyt ihminen kunnioittaa elämää ja muita ihmisiä, ottaa hienotunteisesti huomioon toiset, ilmentää sivistystään suvaitsevaisuutena, joka ei ole välinpitämättömyyttä vaan avarakatseisuutta, kykyä nähdä ja arvioida asioita useammasta näkökulmasta.”

Lainauksessa korostuu kirkon käsitys sivistyksestä nimenomaan eettisenä pääomana, sydämen sivistyksenä. Lainaus kiteyttää hyvin kirkon piirissä tapahtuvan kansainvälisyyskasvatuksen ytimen: sisällöt eivät ole riittävää pääomaa, tarvitaan asennevaikutusta. Kristinuskon edustamat arvot ja asenteet ovat pitkälti samansuuntaisia kansainvälisyyskasvatukseen sisältyvien arvojen kanssa. Kirkon tekemä kansainvälisyyskasvatus onkin sen toiminnassa sisäänrakennettuna niin, että sen roolia kasvattajana ei tule aina ajatelleeksi. Perinteisesti kirkon kansainvälistä toimintaa on edustanut lähetystyö ja siihen liittyvä tiedottaminen, mutta kirkon piirissä tehdään paljon kansainvälisyyskasvatusta edistävää työtä useilla eri tasoilla.

Keskushallintotasolla kirkko vaikuttaa kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä koskevaan päätöksentekoon ja yleiseen mielipiteeseen. Kansainvälisyyskasvatusasioiden kanssa ovat tekemisissä mm. erilaiset neuvottelukunnat, kirkkohallituksen toiminnallinen osasto, kirkon ulkoasiainosasto ja kirkon tiedotuskeskus.

4.1.1 Kirkko vaikuttajana

Kirkkohallituksen vaikuttamistoiminta on kahdensuuntaista. Pääasiallisesti kirkko pyrkii vaikuttamaan hiippakuntiin ja seurakuntiin. Tämän lisäksi kirkon tärkeänä tehtävänä on vaikuttaa kirkon ulkopuoliseen yhteiskuntaan. Kirkkohallituksen ohjesääntö määrittelee kirkon yhdeksi tehtäväksi yhteydenpidon viranomaisiin.

Kirkkohallitus antaa vuosittain lukuisia lausuntoja erilaisille valtiovallan ja muiden vaikuttajien työryhmille ja valiokunnille. Eniten lausuntoja lähtee kierroksille opetus-, oikeus- ja sisäasiainministeriöön. Kirkon vaikuttamismahdollisuudet esimerkiksi lainvalmisteluun ovat vahvistuneet entisestään. Nykyään kirkolta pyydetäänkin lausuntoja jo varhaisessa työryhmävaiheessa. Kirkon päämiehet, piispat ja hiippakuntien edustajat tapaavat yritysjohtajia, kansanedustajia ja median edustajia säännöllisesti. Kirkkohalli-

tuksessa järjestetään tapaamisia ja neuvonpitoja eri alojen vaikuttajien kanssa.

Kirkko vaikuttaa paitsi keskushallintotasolla myös seurakuntatasolla. Seurakuntien työntekijät ja luottamushenkilöt käyvät tärkeitä keskustelua kunnallisten päättäjien kanssa. Kirkko vaikuttaa myös muun muassa puolueiden kirkkopoliittisissa toimikunnissa sekä ammattiyhdistystoiminnassa.

4.1.2 Neuvottelukunnat kansainvälisyyskasvatustyössä

Kirkon ihmisoikeuskysymysten neuvottelukunta (KION) on Kirkkohallituksen 1999 asettama asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on seurata ja edistää ihmisoikeuksien kehittymistä Suomessa ja muualla maailmassa ja kehittää Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa tehtävää rauhantyötä. Se tukee seurakuntien ihmisoikeus- ja rauhankasvatusta ja kristittyjen aktiivista osallistumista rauhantyöhön. Neuvottelukunta pyrkii monin tavoin edistämään kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita. Se toimii yhteistyössä kirkkojen, kansalaisjärjestöjen ja asianomaisten viranomaisten kanssa ihmisoikeuksien ja rauhan edistämiseksi ja osallistuu kansalaisjärjestöjen kanssa keskusteluun ihmisoikeuspolitiikasta. Neuvottelukunta toimii myös kirkollisena asiantuntijaelimenä ihmisoikeuksia koskevissa kysymyksissä ja pyrkii edistämään Suomen aktiivista osallistumista ihmisoikeus- ja rauhankysymyksiin kansainvälisissä järjestöissä.

Kirkolla on erillinen työttömien ihmisoikeuksia käsittelevä asiantuntijaryhmä, jonka ovat asettaneet kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön osasto ja Työttömien valtakunnallinen yhteistoimintajärjestö TVY ry. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on seurata työttömien ihmisoikeuksien toteutumista ja ottaa tarvittaessa kantaa niissä ilmeneviin puutteisiin. Se on myös julkaissut aiheeseen liittyvää materiaalia.

Kirkon naistyön neuvottelukunnan tarkoituksena on edistää tasa-arvoa paitsi kirkon toiminnan piirissä myös yhteiskunnassa yleisemminkin. Neuvottelukunta kehittää naisten verkostoja, pitää yhteyttä naisjärjestöihin ja antaa lausuntoja naisasiakysymyksistä. Kirkkohallitus tuottaa tasa-arvokysymyksiin liittyvää materiaalia .

4.1.3 Kirkkohallituksen toiminnallinen osasto

Diakonia- ja yhteiskuntatyö

Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston alaisuuteen kuuluu kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä toimintoja. Diakonia- ja yhteiskuntatyön osaston www.evl.fi/kkh/to/kdy (KDY) tehtävänä on paitsi nimensä mukaisesti tukea seurakuntien, rovastikuntien ja hiippakuntien diakonia- ja yhteiskuntatyötä (mm. koulutusta ja materiaalin tuotta-

mista), myös vaikuttaa yhteiskuntaan herättämällä yhteiskuntaeettistä keskustelua, esittämällä kannanottoja ja lausuntoja, tekemällä aloitteita ja rakentamalla yhteistyötä yhteiskunnan eri tahojen kanssa.

KDY on mm. mukana kirkkojen kansainvälisessä Vastuuviikossa. Vuosina 2002-2003 viikon teemana oli ”Kenen leipää syömme?” Teeman avulla käsiteltiin ravinnontuotannon ja -saannin epätasaista jakautumista maailmassa. Edellisenä teemana olivat globalisaatioon, kuluttamiseen ja reiluun kauppaan liittyvät kysymykset.

KDY:n toimialaan kuuluu kirkon yhteiskuntatyö. Sen tavoitteena on tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun luterilaiseen sosiaalietiikkaan ja kirkkojen väliseen keskusteluun perustuvia näkemyksiä, tukea seurakuntia yhteiskunnallisen vastuun kantamisessa ja laajentaa kirkon huomiota työelämän ja ympäristön kysymyksiin. Keinoina on käytetty asiantuntijaryhmiä, raportteja ja seminaareja. Kansainvälisyyskasvatukseen liittyviä teemoja ovat olleet muun muassa ihmisarvo, oikeudenmukaisuus, rauha, yritysetiikka, kestävä kehitys ja kestävät yhteisöt, elämäntapa, globalisaatiokeskustelu ja demokratia. Ihmisoikeuskysymykset sekä Suomessa että muualla ja vastuu ja huoli kehitysmaista, maailmantalouden rakenteista ja maapalloistumisen kielteisistä vaikutuksista ovat nousseet yhä tärkeämpään asemaan kirkon yhteiskunnallisessa työssä. Kirkko on myös valveutunut ympäristöasioissa ja niihin liittyvässä asennevaikuttamisessa.

Perheasioiden toimiala

Toiminnallisen osaston alaisuuteen kuuluu myös perheasioiden www.evl.fi/kkh/to/kdy/kpk (KP) toimiala. Kirkon tekemän perhetyön avulla tuetaan parisuhdetta ja perhe-elämää, mutta perheasioiden toimialan tehtävänä on myös osallistua yhteiskunnassa käytävään keskusteluun. Perheasioiden internet-sivuilta löytyy materiaalia mm. lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja lasten oikeuksien puolustamisesta, perheväkivallasta, pakolaisuudesta ja AIDS-ongelmasta ja sen kohtaamisesta.

Kirkon koulutuskeskus

Myös Kirkon koulutuskeskus www.evl.fi/kkh/to/kk (KK) on organisatorisesti toiminnallisen osaston alaisuudessa. Koulutuskeskus on kirkon ylläpitämä koulutuksen ja kehittämisen asiantuntijayksikkö, joka huolehtii kirkon henkilöstön koulutuksen koordinoinnista. Sen nettisivuille on koottu keskuksen omien kurssien ja seminaarien lisäksi laajalti tietoa myös muista kirkon piirissä tarjottavista koulutusmahdollisuuksista. Koulutuksien sisällöillä on yhtymäkohtia monien kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueiden kanssa. Eniten käsitellään lähetystyötä ja monikulttuurisuutta, mutta jossakin määrin myös esimerkiksi sosiaalisen vastuun kantamista ja mediakasvatusta.

Kasvatus- ja nuorisotyö

Kirkon kasvatus- ja nuorisotyö www.evl.fi/kkh/to/kkk (KKN) kuuluu niin ikään toiminnallisen osaston alaisuuteen. Jo aiemmin esitettiin linjaus siitä, mitä sivistys kirkon näkökulmasta tarkoittaa. Vuosina 2003-2005 kirkon kasvatustoiminnan painopisteenä on koti. Tällä valinnalla kirkko ilmaisee tahtovansa tehdä yhteistyötä kotien ja perheiden kanssa. Vaikka kodin ulkopuolisia kasvattajia tuetaan monin tavoin, lapsen koti on kuitenkin yhä se paikka, missä varhaisin ja perustavaa laatua oleva sosialisatio tapahtuu. Näin ollen vanhempien ajatusmaailmalla, arvovalinnoilla ja kasvatustyyllillä on hyvin paljon merkitystä sille, mitä lapsi oppii pitämään tärkeänä ja minkä puolesta toimimaan. Kirkko on tehnyt siis osuvan valinnan pyrkiessään tukemaan koteja kasvun paikkana.

Kasvatus- ja nuorisotyön verkkosivuilta löytyy myös linkki opetusministeriön rahoittamaan KerhoNettiin www.kerhonetti.net/index.html, joka on kerho- ja iltapäivätoiminnan palvelusivusto. KerhoNetin tavoitteena on kerätä tietoa suomalaisesta kerhotoiminnasta, esitellä hyviä kerho- ja iltapäivätoiminnan malleja, tiedottaa toimintaan liittyvistä asioista sekä jakaa materiaalia toimijoiden työn tukemiseksi. Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämisestä on päävastuu kunnilla, mutta kolmannen sektorin osaamista ja resursseja tulisi käyttää mahdollisimman paljon toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen. Kirkko on monella paikkakunnalla tiiviisti mukana kerhotoiminnassa. Esimerkiksi 1.-2. luokan koululaisten kerhotoiminnan parissa olisi kansainvälisyyskasvattajilla mainio tilaisuus tehdä työtään.

Seurakuntien nuorisotyön ytimenä on rippikoulu ja siihen liittyvä isoiskoulutus. Rippikoulun laajuus on 80 tuntia ja se toteutetaan puolen vuoden aikana. Rippikoulun käy vuosittain noin 90 % 15-vuotiaista. Rippikoulusuunnitelmasta löytyvillä kansainvälisyyskasvatuksen sisällöillä onkin rippikoulun tavoittavuuden vuoksi suuri merkitys. Nykyinen rippikoulusuunnitelma on vuodelta 2001. Siinä on lueteltuina keskeisiä rippikoulussa käsiteltäviä aiheita, joista kansainvälisyyskasvatukseen liittyvät muun muassa elämäntapavalinnat, kulutus, media, luonto ja ympäristö, kulttuuri ja monikulttuurisuus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus, syrjäytyminen, väkivalta sekä sota ja rauha. Erikseen mainitaan myös ajankohtaiset asiat paikkakunnalla ja maailmanlaajuisesti.

4.1.4 Kirkon ulkoasiain osasto

Kirkkohallituksen ulkoasiainosaston www.evl.fi/kh/kkh/kuo (KUO) tehtävänä on hoitaa kirkon ekumeenisia suhteita ja niihin liittyviä teologisia asioita, vastata ulkomailla asuvien suomalaisten ja Suomessa asuvien ulkomaalaisten parissa tehtävästä kirkollisesta työstä. Lisäksi KUO edistää kirkon lähetystyötä ja tukee kirkon lähetysjärjestöjen välistä

yhteistyötä. Osasto toimii läheisessä yhteistyössä Kirkon Ulkomaanavun kanssa.

Kirkon lähetystyön keskus www.evl.fi/kkh/kuo/klk (KLK) on osa ulkoasiain osastoa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystehtävään kuuluu evankelioiminen, diakoninen palvelu, kirkkojen välinen yhteistyö sekä toiminta taloudellisen, yhteiskunnallisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. Työtä tehdään niin seurakuntien alueella kuin maailmanlaajuisesti. Lähetystyön keskuksen tehtävänä on kehittää ja koordinoida kirkon lähetystyötä ja kirkon lähetystehtävään kuuluvaa kasvatusta, koulutusta ja tiedotusta. KLK toimii tässä tehtävässä yhteistyössä kirkon virallisten lähetysjärjestöjen kanssa.

Lähetystyön keskus järjestää lisäksi monenlaista koulutusta ja ilmoittaa nettisivuillaan muiden tahojen järjestämästä lähetyskoulutuksesta. Lähetyskoulutus on suunnattu erityisesti lähetystyöhön lähteville. Se sisältää paitsi evankelioimisvalmennusta myös perustietoutta vieraiden maiden olosuhteista, eri uskonnoista ja erilaisuuden kohtaamisesta yleisemminkin.

Kirkon Ulkomaanapu www.evl.fi/kuu (KUA) on hallinnollisesti säätiö, joka toimii Kirkon ulkoasiain osaston yhteydessä. KUA toimii kansainvälisessä verkostossa, jossa sen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat Luterilainen maailmanliitto ja Kirkkojen maailmanneuvosto. Suomessa säätiön tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat luterilaisen kirkon seurakunnat, joista lähes kaikista löytyy Kirkon Ulkomaanavun yhteyshenkilö. Tämän tehtävänä on kansainvälisen diakoniatyön esillä pitäminen ja avustustoiminnan koordinointi seurakunnassa.

4.1.5 Kirkon tiedotuskeskus

Kirkon tiedotuskeskuksen www.evl.fi/kkh/kt tehtävänä on kehittää kirkon viestintää. Se tuottaa uutisia, radio- ja tv-ohjelmia, av-materiaalia, verkkoviestintää ja yhteisöviestintää.

Radiotoimitus www.evl.fi/kkh/kt/radio tuottaa kirkollisen materiaalin YLElle. Radiotoimitus ylläpitää lisäksi muun muassa Lalli.info www.lalli.info -sivuja, jotka liittyvät väkivaltaa käsitteleviin radio-ohjelmiin ja Kirkkojen Maailmanneuvoston väkivallan vastaiseen vuosikymmeneen. Sivustossa puhutaan väkivallasta herättävällä tavalla. Lalli.info pysyy verkossa vuoteen 2010.

AV-toimitus www.evl.fi/kkh/kt/av/av tuottaa pääasiassa videoita. Toimituksen nettisivuilta löytyy kansainvälisyyskasvatus-käsitteen alta yli parikymmentä videota. Uusiin videoihin liittyy aina virikemateriaali, joka sisältää vihjeitä ja neuvoja videon työstämiseen oppitunnilla tai seurakunnan ryhmissä.

Kirkon tiedotuskeskuksen verkkosivuilta löytyy Välitä viestiä! www.evl.fi/vv -verkkopaketti, joka on laadittu tukemaan seurakuntien viestintää. Tavoitteena on antaa työkaluja, ajatuksia, yhteystietoja, esimerkkejä ja innostavia vinkkejä käytännön viestintätöihin. Oman asian näkyville saaminen ja vaikuttaminen kuuluvat keskeisenä osana kansainvälisyyskasvattajan taitoihin.

Tiedotuskeskus tekee myös muun muassa lehdistöseurantaa. Sen [www](http://www.evl.fi)-sivuilta löytyy arkisto kirkon toimintaan liittyvistä artikkeleista, jotka ovat päässeet seurannan piiriin kuuluvaan sanoma- tai aikakauslehteen.

4.2 Toiminta seurakuntatasolla

Seurakunnissa tehdään paljon kansainvälisyyskasvatustyötä. Kristillinen toiminta on jo lähtökohtaisesti kansainvälisyyskasvatuksen arvoja ja tavoitteita lähellä: kaikki ihmiset nähdään samanarvoisina, toista kunnioitetaan ja arvostetaan, lähimmäisistä tulee pitää huolta asuvat he sitten naapurissa tai toisella puolen maailmaa, väkivaltaa ja sotimista vastustetaan. Myös rikkouden ja köyhyyden teemoja käsitellään Raamatussa monessa kohdin. Kansainvälisyyskasvatus kuuluu tavalla tai toisella useimpien seurakunnan työntekijöiden toimenkuvaan.

Seurakunnan lähetyssihteerin erityinen tehtävä on huolehtia siitä, että seurakunnassa on lähetyskasvatusta. Siihen kuuluvat kiinteästi suvaitsevaisuus, tasa-arvo ja ihmis-oikeudet. Lähetyssihteerin pitää lähetystä ja sen eri työmuotoja ja -alueita esillä seurakunnan ja järjestöjen pienpiireissä, aikuisille suunnatuissa juhlissa ja viikonlopputapahtumissa sekä kouluvierailuilla, rippikoulussa ja muussa nuorten ja lasten toiminnassa. Erityisenä haasteena ovat ne kohteet, joihin seurakunnalla on nimikkosopimus jonkun lähetysjärjestön kanssa. Sopimuksessa on sitouduttu tukemaan nimikkolähetin työtä tai nimikkokohdetta vuosittain tietyllä summalla. Osa rahasta saadaan kokoon vapaaehtoisin lahjoituksin, myyjäisin ja tapahtumin, osa on kirjattu seurakunnan talousarvioon.

Seurakunnat järjestävät yhteistyössä lähetysjärjestöjen kanssa sekä aikuisille että lapsille tarkoitettuja näyttelyitä ja tapahtumia sekä lähetystyöntekijöiden vierailuja. Lehdet ja järjestöjen monipuolinen kirjallisuus ja toimintamateriaali ovat lähetyssehteerin työn apuvälineitä. Jos seurakunnassa ei ole lähetyssehteerää, vastaa lähetystyön yhteyksistä ja lähetyskasvatuksesta yksi papeista.

Lähetyssehteerin tai usein myös joku diakoneista on nimetty seurakunnassa kansainvälisen diakonian yhteyshenkilöksi. Hänen tehtävänä on seurakunnan innostaminen kansainvälisen diakonian pitkäaikaisiin haasteisiin ja pikaiseen katastrofiapuun erityisesti yhteistyössä Kirkon Ulkomaanavun kanssa.

Seurakunnassa voi olla myös erikseen nimetty työntekijä, jonka vastuulla on maahanmuuttajatyön organisointi ja koordinointi. Hänen tehtäviinsä voi kuulua suvaitsevaisuus- ja monikulttuurisuuskasvatus, teemaan liittyvä tiedottaminen, yhteyksien luominen maahanmuuttajiin sekä mahdollisesti leirien ja muun toiminnan järjestäminen heille.

Seurakunnan nuoriso- ja lapsityöntekijät tekevät useimmiten paljon kansainvälisyyskasvatusta. Sen piiriin kuuluvia aiheita käsitellään rippikoulun ryhmänohjaaja- eli isoskoulutuksessa, rippikouluissa, kerhoissa ja muussa nuorten ja lasten toiminnassa. Haasteena on mm. nuorten innostaminen mukaan esimerkiksi Yhteisvastuukeräykseen, seurakunnan nimikkolähettien työn tukemiseen tai yhteisen kummilapsen hankkimiseen. Tiedon, myönteisten asenteiden ja avoimen keskustelun myötä vastuuntunto ja halu sitoutua voi vahvistua. Joissain seurakunnissa on nuorten erityisryhmä, joka toiminnassaan keskittyy kehitysyhteistyöhön, kansainväliseen diakoniaan ja lähetykseen.

Useat lähetyjärjestöt tarjoavat nuorille aikuisille ns. lähetyksen esikoulutusta, jonka aikana on mahdollisuus pohtia monelta taholta lähetystyön perusteita, lähtemisen haasteita ja omaa paikkaansa kristittyinä kotiseurakunnassa ja koko maailmassa. Koulutukseen liittyy usein mahdollisuus lähteä ulkomaanharjoitteluun.

4.3 Kansainvälisyyskasvatus kirkollisissa järjestöissä

4.3.1 Kirkkopalvelut ry

Kirkkopalvelut ry www.kirkkopalvelut.fi perustettiin vuonna 2001 Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton ja Suomen Kirkon Sisälähetysseuran yhdistyessä. Kirkkopalvelut ry toimii paitsi seurakuntien ja järjestöjen keskusjärjestönä myös SKSK:n ja Sisälähetysseuran tehtävien toteuttajana.

Kirkkopalvelujen taustajärjestönä toimiva Suomen Kirkon Sisälähetysseura on diakoniajärjestö, jolla on merkittävä asema kirkollisessa koulutuksessa. Kirkkopalvelujen Kristillinen opintokeskus www.kirkkopalvelut.fi/koulutuspalvelut/index.html puolestaan järjestää yhdessä Kirkkohallituksen kanssa sekä ammatillista täydennyskoulutusta seurakuntien työntekijöille että koulutusta laajemmillekin ryhmille. Kristillisen opintokeskuksen materiaaleista löytyy esimerkiksi Me ja muut muukalaiset -opintoaineisto, joka liittyy maahanmuuttajiin ja ihmisten erilaisuuden käsittelyyn.

Kirkkopalvelujen kulttuuritoiminnan www.kirkkopalvelut.fi/kulttuuripalvelut/index.html tarkoituksena on kirkon ja kulttuurielämän välisten yhteyksien rakentaminen ja arvokeskustelun edistäminen yhteiskunnassa. Kirkkopalvelujen kulttuuritoimi pyrkii palvele-

maan kirkkoa, seurakuntia ja jäsenjärjestöjä välittämällä kulttuuri- ja taidealaa koskevaa tietoutta ja edistämällä taidekasvatusta. Kulttuuritoimi oli muun muassa helmikuussa 2003 järjestämässä pääkaupunkiseudun tapahtumaa Toleranssista rikkauteen – Monikulttuuristen kysymysten viikko.

Kirkkopalvelut ry:n Yhteisvastuukeräys www.kirkkopalvelut.fi/yv.index.html on suuri vuosittainen rahankeräys- ja asennekasvatuskampanja, jonka tehtävänä on hädän tiedostaminen, vaikuttaminen ja uusien työmuotojen kehittäminen. Keräys toimii yhteiskunnan unohdettujen ihmisryhmien ja oikeudenmukaisuuden puolestapuhujana. Mukana on 40 000 vapaaehtoista kerääjää ja talkoolaista ja se toteutetaan kaikissa Suomen seurakunnissa. Keräyksen tuotosta 60 % menee Kirkon Ulkomaanavun kautta kehitysmaakohteisiin, 30 % kotimaisiin kohteisiin ja 10 % paikallisten seurakuntien valitsemiin kohteisiin. Vuonna 2003 Yhteisvastuukeräys tuki väkivallan vastaista työtä Suomessa ja Ruandassa.

4.3.2 Lapsi- ja nuorisojärjestöt

Kirkon lapsi- ja nuorisotyön palvelujärjestöjen tavoitteisiin ja toimintaan, mm. koulutukseen kuuluu luonnostaan useita kansainvälisyyskasvatuksen kokonaisuuksia.

Suomen Poikien ja Tyttöjen Keskus www.ptk.fi (PTK ry) on kirkon varhaisnuorisotyön palvelujärjestö. PTK tukee nuorisotyöntekijöitä ja perheitä kasvatustyössä ja toimii varhaisnuorten edunvalvojana puolustaen heitä kirkossa ja yhteiskunnassa. PTK:n jäsenenä on 356 seurakuntaa ja neljä muuta järjestöä. Kansainvälisyyskasvattajana PTK toimii kulttuurikasvatuksen ja maahanmuuttajatyön saralla.

Seurakuntien lapsityön keskus www.evl-slk.fi (SLK) tukee, ohjaa ja kehittää paikallisseurakuntien lapsityön toimintaa. SLK on aloittanut toimintansa jo 1888 Suomen Pyhäkoulu-yhdistyksen nimellä. 2000-luvun alussa järjestö on kiinnittänyt erityisesti huomiota lapsuuden suojeluun.

Nuorten Keskus www.nuortenkeskus.fi on valtakunnallinen, kristillisen nuorisotyön palvelujärjestö, jonka jäsenenä on seurakuntia ja nuorten kristillisiä yhdistyksiä. Nuorten Keskus tekee yhteistyötä kirkon keskusten, hiippakuntien, seurakuntien, kristillisten lapsi- ja nuorisotyön järjestöjen, herätysliikkeiden, Suomessa toimivien kristillisten kirkkojen ja ekumeenisten yhteisöjen, opetusministeriön nuorisotoimen sekä Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n ja sen jäsenjärjestöjen kanssa.

4.3.3 Lähetysjärjestöt

Suomen evankelisluterilaisen kirkon lähetystyö kanavoituu kirkon virallisten lähetysjärjestöjen kautta. Lähetysjärjestöjen ulkomainen työ on julistusta ja palvelua. Kansainvälistä diakoniaa toteuttaa lisäksi Kirkon Ulkomaanapu. Lähetysjärjestöjen kotimaisessa työssä korostuvat varainhankinta ja lähetyskasvatus, jonka voidaan ajatella olevan yksi kansainvälisyyskasvatuksen erityissektori.

Kylväjä ry www.flom.fi on 1974 perustettu ulkolähetystyötä tekevä lähetysjärjestö. Kotimaassa lähetyssasiaa viedään eteenpäin muun muassa osallistumalla suurempiin valtakunnallisiin tapahtumiin, tuottamalla lähetysmateriaalia kuten videoita, esitteitä ja lehtiä sekä vierailemalla rippikouluissa, päiväkerhoissa ja varhaisnuorten tapahtumissa.

Sanansaattajat ry www.sansa.fi (SANSA) on lähetysjärjestö, jonka erityisalana on radioitse tehtävä lähetystyö. Sanansaattajat kustantaa kristillisiä radio-ohjelmia Aasiaan, Afrikkaan ja Eurooppaan. Suomessa järjestö jakaa tietoa lähetystyöstä ja erityisesti radiolähetystyöstä sekä järjestää yhdessä seurakuntien kanssa lähetystilaisuuksia ja koulutuspäiviä. Järjestö kerää eri tavoin varoja lähetystyöhön. Yksittäisellä kuulijalla on esimerkiksi mahdollisuus kustantaa nimikko-ohjelma haluamallaan kielellä.

Suomen Evakelis-luterilainen Kansanlähetys www.sekl.fi (SEKL) korostaa ulko- ja sisälähetystyön välistä yhteistyötä. Kotimaassa tehtävä työ on suurelta osin evankelioimista, mutta myös lähetystyöstä kertomista.

Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys www.sley.fi (SLEY) on niin ikään sisä- ja ulkolähetystyötä tekevä järjestö. Järjestön lähetysosasto tuottaa erilaisia kansainvälisyyskasvatukseenkin soveltuvia materiaaleja, kuten diasarjoja, piirtoheitinkalvoja, videoita ja lähetysnäyttelymateriaaleja sekä myyntiartikkeleita ja ilmaisjakoon tarkoitettuja kenttälehtiä ja julisteita.

Suomen Lähetysseura www.mission.fi (SLS) on kirkon suurin lähetysjärjestö. Sen jäseninä ovat kaikki Suomen evankelisluterilaisen kirkon seurakunnat. Lähetysseuran kotimaisessa työssä tärkeää on lähetys- ja kansainvälisyyskasvatus, siihen liittyvä materiaali-tuotanto, musiikkituotanto ja kuorotoiminta sekä erilaisten tapahtumien ja varainhankinnan toteuttaminen yhteistyössä seurakuntien kanssa. Verkkosivut, kuvapalvelu, kiertävät näyttelyt ja Lähetysmuseum toimivat sekä tiedonlähteinä että lähetys- ja kansainvälisyyskasvatuksen välineinä. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyötuen avulla Lähetysseura toteuttaa monia kasvatus-, koulutus-, terveydenhoito- ja rakennusprojekteja eri puolilla maailmaa. Ulkoasiainministeriön tiedotustukea on käytetty mm. Tasauksen lyhyempi oppimäärä- ja Sinä, minä ja muut -aineistojen toteuttamiseen.

Suomen Pipliaseura www.bible.fi on maamme vanhin kristillinen yhdistys. Sen päätehtävänä on raamatunkäännös- ja -levitystyö. Järjestöllä on kansainvälisyyskasvatusta tekevä Enkeliklubi, joka tukee lukutaito- ja raamattutyötä köyhien perheiden ja lasten parissa 12 maassa. Klubilaiset saavat säännöllisesti tietoa työn etenemisestä kohde- maissa. Yhteistyössä Suomen Lähetysseuran kanssa Pipliaseura on myös tuottanut varhaisnuorille tarkoitettua Pipliaa, pliiis! -produktion.

Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland r.f. www.slef.fi (SLEF) on yksi kirkon seitsemästä virallisesta lähetysjärjestöstä. Sen yhteistyökumppaneita kotimaisessa työssä ovat nimenomaan ruotsinkieliset seurakunnat. Työtä tehdään mm. lasten ja nuorten parissa. Ulkomailla SLEF toimii Keniassa ja Virossa.

4.4 Suomen ortodoksisen kirkon kansainvälisyyskasvatus

Suomen ortodoksisella kirkolla www.ort.fi ei ole olemassa virallista kansainvälisyyskasvatusohjelmaa, mutta toisaalta kirkko on luonteeltaan hyvinkin kansainvälinen. Suomen ortodoksisella kirkolla on kiinteät suhteet muiden ortodoksisten kirkkojen kanssa ympäri maailmaa. Jumalanpalvelukset ovat kaikissa ortodoksikirkkoissa periaatteessa samanlaisia, ainoastaan kieli muuttuu. Kynnys tulla mukaan ortodoksisen kirkon toimintaan Suomessa onkin pieni, erityisesti jos ihminen muuttaa Suomeen perinteisestä ortodoksimaasta kuten Kreikasta, Jugoslaviasta, Romaniasta tai Venäjältä. Seurakunnissa on paljon maahanmuuttajia, jotka ovat usein kiinteästi mukana seurakuntien toiminnassa ja tekevät siellä tärkeää monikulttuurisuustyötä. Erityisesti Helsingin ortodoksinen seurakunta on todella monikulttuurinen. Jumalanpalveluksia pidetään paitsi suomeksi ja ruotsiksi myös englanniksi, kreikaksi, romaniaksi ja kirkkoslaaviksi, tarpeen vaatiessa muillakin kielillä.

Kirkkokunnan piirissä toimii Ortodoksisten Nuorten Liitto, www.ort.fi/onl ONL ry. Se on ollut mukana perustamassa kansainvälistä ortodoksisten nuorisojärjestöjen toimielintä Syndesmosta, joka on jäsenmäärältään mitattuna suurin kansainvälinen kristillinen nuorisojärjestö. Syndesmokseen kuuluu jäseniä Intiasta, Kreikasta, eri puolilta Afrikkaa, Venäjältä, lähes kaikista Euroopan maista, Australiasta sekä Pohjois- ja Etelä-Amerikasta. ONL järjestää Suomessa vuosittain ainakin yhden nuorisotapahtuman sekä tutustumismatkoja eri maihin. Näillä matkoilla tavataan aina myös paikallisen kirkon nuoria.

Ortodoksinen kirkko ei itse tee kehitysyhteistyötä, mutta sillä on kaksi avustusjärjestöä, Ortodoksisen kirkon ulkomaanapu Ortoid www.ort.fi/ortaid/index.php sekä Ortodoksinen Lähetys www.ort.fi/autonom/jarj/lahetys/lahetys.htm. Ortodoksinen lähetys tekee työtä kotimaassa muun muassa julkaisemalla tiedotuslehteä. Sen alaosastot järjestävät tiedotustilaisuuksia myös paikallisesti.

Vaikka kansainvälisyystyötä tehdäänkin erilaisissa toiminnallisissa yksiköissä, ajatus kestävästä kehityksestä, ihmisoikeuksista ja rauhasta kuuluu olennaisesti myös ortodoksiseen uskoon ja ortodoksisen kirkon toimintaan, ja kirkon opetustoiminta vie näitä arvoja eteenpäin.

5. Media ja kansainvälisyyskasvatus

Mitä voimakkaammin yhteiskunta kehittyy viestinnän ja median yhteiskunnaksi, sitä enemmän myös kasvattajien on puhuttava joukkoviestinnän keinoilla ja jopa viestinnän ammattilaisten kautta. Koska ihmiset valitsevat itse, mitä ja mistä viestimistä seuraavat ja mitä merkityksiä sanomille antavat, on hyvän viestintäkasvattajan ja tietysti myös vaikuttajan tunnettava viestinnän lainalaisuuksia ja merkityksenantotapoja. Järjestövaikuttajan kannalta ei ole yhdentekevää, millä perustein haluttu sanoma saadaan läpi erilaisissa viestimissä.

5.1 Sähköinen joukkoviestintä Suomessa

Suurin kansallinen radio- ja televisiotuottaja Suomessa on ei-kaupallinen Yleisradio Oy. Kaksi muuta kansallista televisioyhtiötä, MTV Oy ja Oy Ruutunelonen Ab ovat kaupallisia ja yksityisomisteisia. Lisäksi Suomessa toimii useita kaapelitelevisioverkkoja ja paikallistelevisioita. Valtakunnallisen kaupallisen radiokanavan Radio Novan lisäksi Suomessa on lukuisia paikallisia, yksityisessä omistuksessa olevia radioasemia. Digitaaliset radiolähetykset alkoivat Suomessa vuoden 1998 lopussa ja digitaaliset televisiolähetykset vuonna 2000.

Suomessa sähköisten viestimien toimintaa säätelevät lainsäädäntö ja lisenssit. Yleisradio Oy (YLE) on julkisia palveluja tuottava radio- ja televisioyhtiö, jonka toiminta on säädetty laissa eikä se näin ollen tarvitse erillistä lisenssiä. Lailla taataan se, että yhtiö noudattaa julkisen palvelun periaatteita, mutta sille taataan myös rahoitus sekä mahdollisuus itsenäiseen ohjelmatuotannon suunnitteluun.

Kun YLE:n toimintaa rahoitetaan pääasiallisesti televisiolupamaksujen ja kaupallisten mediayhtiöiden lisenssimaksujen avulla, kaupallisten kanavien toimintaa rahoitetaan mainosin. MTV Oy:n lisenssi edellyttää, että kanavan täytyy tarjota yleisölle monipuolista ja laadukasta uutisointia, ajankohtaisteemojen käsittelyä ja viihdettä. Tietyn osan ohjelmistosta täytyy olla kotimaista alkuperää ja edelleen osa kotimaisesta ohjelmistosta täytyy olla muilta suomalaisilta tuottajilta kuin Yleisradiolta ja MTV:ltä itseltään. Oy Ruutunelonen Ab:n (kanava Nelonen) toimintaa ei säädellä niin tarkkaan kuin MTV:n, vaikka silläkin täytyy olla hallituksen myöntämä lisenssi toiminnalleen.

5.2 YLE:n erityisasema

Laki Yleisradio Oy:stä määrittää yhtiön tehtäväksi tuoda täyden palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin. Toimintaan kuuluu julkisen palvelun erityisiä tehtäviä:

- ▶ tukea toimivaa kansanvaltaa tarjoamalla yhteiskunnallisista kysymyksistä monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja, myös vähemmistöryhmille ja erityisryhmille,
- ▶ tukea, luoda ja kehittää kotimaista kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville,
- ▶ edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, tukea kansalaisten opiskelua ja tarjota hartausohjelmia,
- ▶ kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia ja tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvin osin myös maan muille kieliryhmille,
- ▶ välittää asetuksella tarkemmin säädettäviä viranomaistiedotuksia ja varautua yleisradiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa ja
- ▶ valmistaa, tuottaa ja lähettää suomalaisia ohjelmia ja välittää uutisia ja ohjelmia Suomen ja ulkomaiden välillä.

Kansainvälisyyskasvatuksen näkökulmasta YLEllä onkin muihin yhtiöihin nähden erikoisasema. YLE on velvoitettu tuottamaan yhteiskunnallisista kysymyksistä monipuolista ohjelmistoa sekä suuntaamaan tuotantoa myös vähemmistöryhmille.

Toiminnan määrittelyssä korostetaan suomalaisen kulttuurin tukemista, mutta YLE:n hallintoneuvosto on ilmaissut selkeän kannan monikulttuurisuuden edistämisen puolesta. Maahanmuuttajataustaisia toimittajia alkaa löytyä jo Suomestakin. YLE:llä on ollut tähän asti analogisissa lähetyksissä vain yksi selkeä monikulttuuri-ohjelma, Basaari. Digitaalisen puolella YLE Teema -kanavan puolella on monikulttuurisille ohjelmille varattu päivittäin tunnin lähetyksiaika. Digi-TV antaakin analogista paremmat mahdollisuudet erityisryhmien huomioimiseen. Voidaan tosin kysyä, edistääkö tämä monikulttuurisuuden eteenpäin viemistä valtaväestön parissa.

YLE toimii kansainvälisyyskasvatuksen tavoitteita ajatellen paljon laajemminkin. Ylen Hyvä on Kirkon Ulkomaanavun, Suomen Punaisen Ristin, Suomen Unicefin ja Yleisradion yhteinen hanke, jonka puitteissa järjestetään vuosittain varainkeruu- ja tiedotuskampanja. Teema ja keräyskohde vaihtelevat vuosittain ja tuotto käytetään kehitysyhteistyöhön ja katastrofiapuun. YLE osallistuu kampanjaan lähettämällä kuhunkin kohteeseen liittyvää ohjelmaa radio- ja televisiokanavillaan pitkin vuotta.

Vuonna 2003 rahaa kerättiin Länsi-Afrikan kotinsa menettäneiden auttamiseksi. YLE kertoi vuoden mittaan eri tavoin pakolaisuudesta ja Länsi-Afrikan tilanteesta. Marraskuussa kampanjan huipentuessa ohjelmistoa esitettiin kaikilla kanavilla. Kampanjassa YLE:n kaikki eri kanavat toimivat ensimmäistä kertaa yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi välittämällä tietoa avustuskohteista.

5.3 Hyvän jutun kulmakivet

Kun järjestö joko näyttäytyy itse jossakin mediassa tai haluaa siinä juttunsa läpi, on olemassa tiettyjä periaatteita, joita tulee ottaa huomioon. Esimerkiksi hyvä lehtimies joutuu pelkistämään, painottamaan, tiivistämään ja rajaamaan kuvaa todellisuudesta. Teksti on tuote, jolla pyritään herättämään ja ylläpitämään lukijan mielenkiinto, eikä siinä voi tuoda julki kaikkea tietoa, mitä asiasta löytyy eikä osoittaa asian kaikkia mahdollisia puolia.

Hyville jutuille on ominaista se, että niissä on jotakin uutismaista. Koska järjestön edustaja tuntee aihekentän hyvin, hän myös tietää, mitä aiheesta on jo kirjoitettu yleisellä tasolla ja mistä näkökulmista. Hänen tulee siis valita uusi näkökulma ja kirjoittaa siitä, mistä aiemmin ei ole kirjoitettu, liittämällä asia uuteen asiayhteyteen tai yhdistellä tosiasioita eri tavalla kuin mihin on totuttu. Hyvä juttu on jollain tapaa ajankohtainen ja käsittelee aihetta tuoreesti.

Hyvä juttu on suoraa ja rehellistä kirjoittamista, joka ei pyri vaikuttamaan vaikeilla termeillä ja tieteellisen tarkalla yksityiskohtaisuudella, vaan pikemminkin ajattelun loogi-

suudella ja rohkeilla kannanotoilla. Tekstiin saa uskottavuutta ja väriä lainauksista, joita voi käyttää luovallakin tavalla. Lainattaviksi kannattaa hakea ihmisiä, jotka ovat persoonallisia ja joilla on rohkeutta ottaa kantaa.

Juttua kirjoittaessa tulee pitää mielessä kohderyhmä, jolle viesti on suunnattu. On luovuttava ajatuksesta, että tekstin tulee miellyttää kaikkia ja olla kaikilta osin tarkkaa ja perusteltua. Tavalliselle mattimeikäläiselle suunnattu juttu vaikuttaa ehkä köykäiseltä alan kovimpien ammattilaisten silmissä, mutta alan terminologian viljely ja tekstiin rakennetut kaiken kritiikin sietävät monimutkaiset ajatusmallit eivät yksinkertaisesti saa asialle vihkiytymättömässä lukijakunnassa aikaan toivottua reaktiota.

Järjestön tarjotessa juttua joko suoraan lehteen tai freelancer-toimittajalle tulisi nämä samat asiat pitää mielessä. Kun valmistelet jutun hyvin, mietit valmiiksi ”koukun”, jolla kohdeyleisöön pyritään vaikuttamaan ja tarjoat kiinnostavia haastateltavia, ollaan juttua harkitsevan toimittajan tai median silmissä jo paljon pitemmällä kuin vain kysyttäessä, kiinnostaisiko jutun kirjoittaminen jostain aiheesta yleisellä tasolla.

Juttuja tarjotessa ei järjestön edustajan kannata olla turhan kaino. Asiantuntemusta löytyy esimerkiksi kehitysmaauutisoinnin suhteen lehdistöstä aika vähän. Joka toinen lehti on tällä saralla täysin riippuvainen uutistoimistojen tarjonnasta. Monilla lehdillä ei ole yksinkertaisesti taloudellisia resursseja oman asiantuntemuksen hankkimiseen esimerkiksi kehitysmaahan suunnattujen matkojen avulla. (Korva 2002.)

Suomesta löytyy Journalistiliiton freelancer-rekisterin mukaan kuitenkin aika paljon toimittajia, jotka ovat erikoistuneet kansainvälisyyskasvatukseen sisältöihin. Noin viidestä sadasta freelancerista kolme ilmoittaa erikoisalakseen monikulttuurisuuden, yksitoista ihmisoikeudet, yhdeksäntoista tasa-arvon, yhdeksän vähemmistöt, kahdeksan pakolaiset ja siirtolaiset ja kaksi maahanmuuttajat. Tämän lisäksi myös järjestöjen edustajilla on kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää tietoutta ja heidän kirjoittamiaan juttuja julkaistaan lehdissä.

5.4 Kehitysmaauutisointi laskuvarjojournalismina

Korva (2002) on tehnyt tutkimuksen siitä, miten kehitysmaauutisointia toteutetaan käytännössä suomalaisissa sanomalehdissä ja STT:ssä. Tyypillisimpiä sisältöjä uutisoinnissa ovat olleet kehitysyhteistyö ja muu länsimainen avustustoiminta sekä luonnonkatastrofit, sairaudet ja pakolaisuus. Näistä luonnonkatastrofit sijoittuivat pääasiassa Latinalaiseen Amerikkaan ja sairaudet, nälänhätä ja pakolaisuus Afrikkaan. Ilmiö on tuttu aiemmistakin tutkimuksista. Jonkin verran kehitysyhteistyöstä kirjoittamisen yleisyyttä selittää se seikka, että ulkoasiainministeriö toimii hyvin monien kehitysmaihin suuntautu-

neiden toimittajamatkojen rahoittajana, ja matka-apurahahakemuksessa ilmoitetaan, että avustukset on tarkoitettu toimittajille, jotka ovat kiinnostuneita kehitysmaista ja haluavat tutustua suomalaisiin kehitysyhteistyökohteisiin.

Hyvin tyypillistä on kirjoittaminen kehitysmaista negatiiviseen sävyyn ja ongelmakoh- tien kautta. Tämä on merkittävä asia, koska esimerkiksi Afrikka-kirjoittelu tuottaa tie- tynlaista Afrikka-kuvaa, jota asialle vihkiytymättömän on vaikea kyseenalaistaa. Jo ilta- päivälehdistä tuttu sääntö on ikävä kyllä se, että negatiivisten asioiden on helppo ylit- tää uutiskynnys.

Jutut, jotka poikkeavat selvästi perinteisestä kehitysmaagenrestä tai tuovat kehitys- maasta esiin uusia, innovatiivisia ja yllättäviäkin puolia, jäävät harmittavan harvalukui- siksi. Tutkimusten mukaan kehitysmaat esimerkiksi esitetään tiedotusvälineissä poliit- tikkojen ja vallanpitäjien kautta. Tavallisella ihmisellä voisi olla sanottavaa, joka saat- taisi uudistaa kehitysmaakuvaa. (Korva 2002, 42.) Laskuvarjojournalismi-termi viittaa- kin osuvasti suomalaiselle kehitysmaajournalismille tyypillisiin piirteisiin. Harvat mah- dollisuudet käydä paikan päällä itse kokemassa asioita, näiden matkojen tukeminen tie- tyin perustein valtion taholta ja tätä kautta tyypillisen kehitysmaanäkökulman tuotta- minen uutisoinnissa ovat valitettavan totta, muttei ylitsepääsemätöntä. Tällaisiin asioi- hin voi järjestöjen edustaja vaikuttaa avartamalla keskustelua ja tarjoamalla perintei- sestä poikkeavia juttuja.

5.5 Monikulttuurisuus ja journalismin haasteet

Suomalaisessa journalismissa ei esiinny juurikaan näkyvää rasismia. Enemminkin rasismi elää ihmisten arkisissa puheissa ja käytännöissä sekä yhteiskunnallisten insti- tuutioiden rakenteissa. Journalismi on niin ikään instituutio, jonka rakenteista saattaa löytyä etnisiä ennakkoluuloja ylläpitäviä käytäntöjä. (Pietikäinen 2002.)

Vähemmistöt näkyvät uutismediassa harvoin. Vähemmistöjen marginaalisuudesta val- taväestöön nähden seuraa luonnollisesti se, että heidän asiansa on ylitettävä uutiskyn- nys, jotta suuri yleisö kiinnostuisi siitä. Perinteisesti vähemmistöuutisointi on kulminoit- tunut maahanmuuton, rikoksien ja etnisten suhteiden ympärille riippumatta tiedotus- välineestä ja etnisestä tilanteesta. Vähemmistön edustajat pääsevät myös huonosti esiin oman asiansa edustajana. Lainattuja tahoja ovat useimmiten viranomaiset ja valtavä- estön edustajat. Vähemmistökulttuurien mediajulkisuuden ollessa muutenkin vähäistä, tiedotusvälineiden esittämistä stereotyyppioista tulee pääväestölle helposti tiedon veroisia tosiasioita. (Pietikäinen 2002.)

Edellä mainittujen käytänteiden ohella ennakkoluuloja ylläpitää kieli, jota uutisoin-

nissa käytetään. Vaikka rasistisia sanoja ja mielipiteitä vältetään painamasta, kielellä on monta tapaa painaa vähemmistön edustaja marginaaliin. Kun esimerkiksi maahanmuuttajasta käytetään aktiivimuodon sijasta passiivimuotoa, tehdään toimijasta herkästi objekti subjektin sijaan. Kirjoitetaan: ”Maahanmuuttajalle hankitaan työpaikka integroitumisen edistämiseksi” sen sijaan, että kirjoitettaisiin: ”Maahanmuuttaja hankkii töitä integroitumisensa edistämiseksi.” Niin ikään näennäisesti neutraalit sanat luovat herkästi kuvaa maahanmuutosta ja pakolaisuudesta isoina uhkina valtaväestölle: muuttoaalto, pakolaistulva. Ei siis ole merkityksetöntä, miten kieltä käytetään monikulttuurisuutta periaatteessa tukevissa teksteissä. Pahimmillaan tällainenkin teksti vahvistaa voimassaolevia stereotyyppioita. (Pietikäinen 2002.)

Journalismia voidaan kehittää monin tavoin. Juttuja, jotka kertovat vähemmistöistä rakentavalla tavalla, tulee lisätä. Vähemmistöjen edustajat tulee ottaa mukaan uutisointiin. Näin tarjotaan mahdollisuus todelliseen dialogiin. Lisäksi tulee huomioida etnisen monimuotoisuuden kannalta tärkeät urheilutoimittajat, rikostoimittajat ja kunnallistoimittajat. Etnisyyteen liittyvän osaamisen tulee olla läpileikkaavaa, jotta se olisi todella vaikuttavaa. Käytettyyn kieleen kannattaa kiinnittää lisää huomiota ja miettiä, miten kieli uusintaa maailmankuvaa ja millaista kuvaa vähemmistöistä juuri kyseisellä jutulla tuotetaan. Journalismin niin kuin muidenkin yhteiskunnan instituutioiden kannalta on tärkeää, että tulevaisuudessa alalla on toimijoita, joilla on itsellään vähemmistötausta. Tämä edistää monikulttuurisuutta rakenteellisesti.

6. Yritykset ja kansainvälisyyskasvatus

Yritykset tekevät kansainvälisyyskasvatusta hyvin vaihtelevasti. On yrityksen toiminnan luonteesta kiinni, minkä verran yrityksessä ollaan tekemisissä esimerkiksi ihmisoi-
keuskysymysten, monikulttuurisuuden tai kestäväen kehityksen kanssa. Suomen rajojen sisäpuolelta löytyy paljon yrityksiä, joissa ei ole vielä nähty vieraan kulttuurin edustajia. Toisaalta yhä useampi yritys kansainvälistyy. Yrityksissä vaaditaan monikulttuurista osaamista, jotta uusien, erilaisista etnisistä taustoista tulevien työntekijöiden taidot voitaisiin valjastaa mahdollisimman tehokkaasti yrityksen käyttöön. Samoin tarvitaan vieraisissa maissa ja kulttuureissa työskentelyn osaamista. Vaikka kotimaassa perustuslaki turvaa monet yksilön oikeudet, eettiset säännöt saattavat tulla hyvinkin ajankohtaisiksi maissa, joissa eettisten ongelmien käsittelyyn ei löydy yrityksestä valmista mallia.

Kansainvälisyyskasvatusta voidaan toteuttaa yrityksissä monella tapaa. Kansainvälisyystaitoja voidaan hankkia käytännön toiminnassa, esimerkiksi muodostamalla monikulttuurisia tiimejä. Koulutusta voidaan myös hankkia yrityksen ulkopuolelta, vaikkapa ympäristöasioihin keskittyneeltä koulutusfirmalta tai ihmisoi-
keuskysymyksiin paneutuneelta kansalaisjärjestöltä. Tärkeää on myös se tapa, millä asenteita ja arvoja muokataan yrityksessä haluttuun suuntaan. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat erilaiset eetti-

set ohjeistukset, joita yrityksissä on alettu luoda kasvavalla innolla. Seuraavassa käsitellään niitä lähtökohtia, jotka ovat yrityksen eettisen toiminnan ja kansainvälisyyskasvatuksen pohjana.

6.1 Liiketoiminnan eettisyys

Yritysten toiminta on yksinkertaisesti ilmaistuna voiton tavoittelua. Kuitenkin jo Henry Ford on todennut aikoinaan:

”Yrityksen tulee tuottaa voittoa, muuten se kuolee. Mutta jos joku yrittää pyörittää yritystä pelkästään voittoa tavoitellakseen, yritys kuolee myös, sillä sen toiminnalle ei enää ole edellytyksiä.”

Näillä edellytyksillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi yrityksen sidosryhmien sitoutumista yritykseen ja sen arvoihin, mutta myös yrityksen toiminnan aineellisten edellytysten turvaamista, johon kuuluu mm. vastuullinen ympäristökäytännön hoitaminen.

Liiketoimintaan sisältyy niin mikrotasolla, yksittäisissä yrityksissä, kuin makrotasolla, markkinataloudessa, lukuisia toivottavia, oikeita ja hyviä normatiivisia elementtejä. Liiketoiminta on luonnostaan etiikan läpitunkemaa, eikä siihen tarvitse tuoda ulkopuolelta ideaalista altruistista hyvää. Ulkopuolelta tuodut eettiset ohjeistukset eivät välttämättä istu yrityksen liiketoiminnan strategiaan saati päädy yksittäisten työntekijöiden toiminnan lähtökohdiksi. Enemminkin yrityksen eettisen toiminnan kehittäminen lähtee jo olemassa olevan yrityskulttuurin kehittämisestä ja todellisesta arvokeskustelusta.

Eettinen koodi on kirjallinen ja julkinen dokumentti, jossa yritys ilmaisee, millaisia arvoja se kannattaa. Eettisillä koodeilla voidaan käytännössä tarkoittaa monenlaisia eettisiä ohjeistuksia, yrityksen arvolausumia ja toimintaperiaatteita. Tällaisilla eettisillä koodeilla on merkitystä käytännössä. Monien tutkimusten mukaan ihmisten moraalinen käyttäytyminen saa vaikutteita ennemminkin viiteryhmien mielipiteistä, organisaation toimintatavoista ja organisaatioilmastosta kuin henkilökohtaisista moraalista arvoista.

Eettisen koodin sisältämien etiikan periaatteiden korostaminen yrityksessä ei tarkoita taloudellisten tavoitteiden hylkäämistä tai taloudellis-teknillisten näkökohtien laiminlyöntiä, vaan tavoitteena on löytää moraalisesti oikeutetut menettelytavat, joiden mukaan toimiminen on myös pitkällä aikavälillä mahdollisimman tehokasta ja kannattavaa. Onkin hankala ajatella, että yrityksen ja ympäröivän yhteiskunnan arvomaailma voisi pysyvästi poiketa kovin ratkaisevasti toisistaan. Tästä hyvänä esimerkkinä on se, miten ympäristökäytännöksiä ollaan tuotu kasvavassa määrin esille erilaisissa yrityk-

sissä. Ympäristötietoisuuden lisääminen on monessa yrityksessä jo liiketaloudellisesti-kin kannattavaa.

Yrityksen toimintaan eettisesti hyväksyttävällä tavalla kohdistuu yhteiskunnallista painetta, mutta toisaalta eettinen koodi toimii yhä useammin ratkaisevaa kilpailuetua tuottavana tekijänä. Esimerkiksi analyytikot, jotka arvioivat kansainvälisiä yrityksiä sijoittajia varten, kysyvät usein yrityksen ihmisoikeusperiaatteista ja niiden suhteesta kansainvälisiin sopimuksiin.

6.2 Yrityksen sosiaalinen vastuu

Yritys on myös osa ympäröivää yhteiskuntaa ja sillä on näin ollen myös sosiaalista vastuuta. Tämä sosiaalinen vastuu on sisäistetty eri yrityksissä eri tavoin.

Amnesty International julkaisi vuonna 2003 Ihmisoikeudet ja sosiaalinen vastuu -ohjeituksen, jossa on muun muassa kirjattuna Amnestyn ihmisoikeuspolitiikkaa koskevat suositukset yrityksille. Amnesty korostaa yritysten vastuuta toimia erityisesti syrjinnän välttämiseksi, orjuuden, kidutuksen ja pakkotyön kieltämiseksi sekä yhdistymisvapauden ja hyvien työolosuhteiden takaamiseksi. Lisäksi Amnesty korostaa oikeutta elämään, oikeutta tulla otetuksi huomioon yksilönä sekä oikeutta ajatusten, omantunnon ja uskonnon vapauteen.

Muutaman vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna ihmisoikeuskysymyksien huomiomisessa on menty huomattavasti eteenpäin. Amnestyn selvityksien mukaan yritysjohtoisissa on alettu huomata selkeämmin ihmisoikeuskysymysten painoarvo, mutta edelleen niiden sijoittaminen osaksi oman yrityksen toimintaa on epäselvää. Kansainvälisiin ihmisoikeusasiakirjoihin ei ole haluttu yleisesti sitoutua. Lisäksi joidenkin ihmisoikeuksien toteutumista ollaan pidetty omassa maassamme itsestäänselvyytinä, jota ei tarvitse kirjata erillisiksi ihmisoikeusperiaatteiksi. Näin ei kuitenkaan voi olla kansainvälisyydessä yrityksessä, sillä vaikka Suomen laki velvoittaa noudattamaan ihmisoikeuksia, se ei voi estää esimerkiksi lapsityövoiman käyttöä toisella puolen maapalloa.

Yritysmaailman neutraali rooli ihmisoikeusasioissa myötäilee Suomen valtion yleistä linjaa kansainvälisissä ihmisoikeuskysymyksissä. Voimakas profiloituminen ihmisoikeuksien edistäjänä ei tue Suomen vakiintunutta poliittista tyyliä ja kansallisten tavoitteiden edistämistä. Puolueettomalle maalle on jossain määrin mahdotonta esimerkiksi valita kauppakumppaneitaan poliittisin perustein, tässä siis ihmisoikeusloukkauksien perusteella. Tämä vahingoittaisi maan mainetta ja sen puolueettomuuden uskottavuutta. Tämä edelleen vähentäisi maan mahdollisuuksia toimia rauhanomaisten ratkaisujen toteuttamiseksi ja ihmisoikeustilanteen korjaamiseksi. (Wallin 2001.) Yritysten toi-

minnan tavoitteiden ambivalenttisuus on vieläkin mahdottomampaa: yritys ei voi ajaa ihmisoikeusasiaa, mikäli sen ajaminen vaikeuttaa liiketoimintaa merkittävästi.

Ei liene järkevää soveltaa länsimaiden universalistista ihmisoikeuskäsitystä sellaiseenaan yritysmaailmaan. Universalistinen ihmisoikeuskäsitys on konkreettisenä arvona varsin nuori: ihmisyydestä universaalina arvona on tullut laajan huomion kohde vasta YK:n ihmisoikeusjulistuksen myötä. Niin kutsutun maltillisen eettisen relativismin ideana on sen sijaan moraalien näkeminen ihmisen luomana, ylläpitämänä ja uusintamana sosiaalisena instituutiona, jolla on ohjaavaa ja pakottavaa voimaa vain siihen sitoutuneisiin osapuoliin nähden. Moraalijärjestelmä luo sosiaaliselle yhteisölle pelisäännöt ja järjestystä. Sitoutuminen järjestelmään on näin ollen rationaalista. Maltillisessa eettisessä relativismissa kehitys on mahdollista ihmisen vapaan harkinnan kautta, kun he sitoutuvat erilaisiin moraalijärjestelmiin. Juuri tästä on kyse yritysten eettisissä koodeissa. (Wallin 2001, 61.)

Global Education in Finland

Global education aims at raising a sense of global responsibility in people of all ages. It includes human rights education, equality education, cultural education, development education, environmental education, media education, peace education and security education.

Global Education for All Ages

Global education is a legally defined educational principle in Finnish schools. However, how this principle is turned into practice, varies greatly from school to school. Finnish Non Governmental Organizations, NGOs, have created educational materials to support the inclusion of global education in the teaching programs.

Youth organizations have attempted to bring global educational information within the reach of the young on their own terms. For example, the organizations offer global educational materials in an electronic format via the Internet. They have also developed role games with global educational themes.

The most important forums of global education for the adult population are the work place as well as free time- and hobby activities. Many employers offer their employees courses with global educative topics. In addition to formal courses and training, multi-

ethnic teams have been formed at work places to advance multicultural understanding and tolerance.

Global Education and the NGOs

The NGO sector in Finland is exceptionally active compared to many other countries. There are a fairly large number of various organizations that have global education as a main task, or as one of many. These include religious organizations, development organizations, political organizations, youth organizations, labour organizations, hobby or free time organizations, to name a few. The most important areas of global education in Finnish organizations are cultural, development and equality education. The democratic Finnish society provides a relevant and important context for organizational work. It ensures a relatively non-restrained and open working environment for the organizations.

In December 2001 the Service Centre for Development Cooperation, Kepa, and its member organizations initiated a network project to strengthen global education in Finland. The project has aimed at supporting the work that the organizations are doing. This has been done, in particular, by facilitating co-operation and networking between organizations working in this field. As part of the project, Kepa has collected global educational material, and offered training and consultation for the NGO's involved. The project has received funding from the EU, the Ministry for Foreign Affairs, the Ministry of Labour, the Ministry of Education, and Kepa itself.

YLE helps is an example, in a Finnish perspective, of an innovative and exceptionally wide-reaching global educational project. It is a joint fund-raising project of the Finnish Broadcasting Company, YLE, the Finnish Red Cross, Finnchurchaid and Unicef Finland. It consists of a number of separate campaigns, each with a specific theme. The funds collected in the campaign are channelled through the organizations involved. YLE's national radio- and TV channels have played an important role in the global educational aspect of the project. In addition to campaign advertising, they have broadcast several documentary programs introducing the relief targets.

Global Education in Government

With the growth of ethnic minorities in Finland, the national government has had to address the issues of human rights, equality, and racism to a larger extent than before. The cabinet of 1999-2003 launched a program to combat ethnic discrimination and racism in Finland. In the same period, education in human rights began for main officials of the various ministries. Another all-inclusive governmental program was focused on sustainable development, another line of policy which has increased in importance during the past decade.

The different ministries have distinct ways of including global education in their own fields. Particularly important are the Ministry of Education, which e.g. distributes subsidies for projects promoting tolerance in the society, the Ministry for Foreign Affairs, whose Department for Development Policy as well as Development Policy Information Unit do various kinds of global educative work, and the Ministry of Labour with major projects in immigrant affairs, and cultural and tolerance education. The Ministry of Labour is also the seat of the Ombudsman for Minorities who monitors and promotes improvement in the status of ethnic minorities in Finland.

Local government also plays an important role in the field of global education in Finland. Global education again takes various forms in different areas, depending on local circumstances and resources. A central coordinating organization, The Association of Finnish Local and Regional Authorities, has paid special attention to multicultural issues and the promotion of sustainable development on the local level. In 2000 the Association initiated the North-South Local Authority Co-operation Programme to improve development co-operation in the municipal sector. The Association is also an active member in JOIN, an EU-funded project that concentrates on developing mechanisms to confront discrimination.

Global Education and the Church

The Evangelic-Lutheran Church is the main religious organization of Finland. 85 % of the Finns are its members. Its traditional area of global education has been in connection with missionary work. Missionary organizations have been informing the Finnish public about the target countries and their conditions over the years. However, there are other forums for global education within the church. Finnchurchaid carries out development, relief and inter-church aid projects in about 60 countries. As part of the central organization of the church, special committees have been formed to promote peace education and human rights – in particular those of the unemployed and women. The church arranges many annual fund-raising projects. Of these, Yhteisvastuukeräys, (Common Responsibility Collection), is the most important. These projects also aim to have an impact on people's attitudes.

Local congregations do many kinds of grass-root level global education. They organize missionary circles, exhibitions on international topics, social work, school visits etc. The congregations offer many activities for children and the young. Perhaps most important are the confirmation camps and classes, which some 90 % of the 15-year-olds attend. Confirmation classes deal with a number of global educational topics, such as protection of the environment, tolerance and peace.

Global Education and the Businesses

As the Finnish business world grows more and more international, companies are faced with challenges of the multicultural environment, and differences in culture and ethics in various parts of the world. Global education takes various forms in companies. In addition to listening to actual lectures, employees have opportunities to practice and improve their intercultural and ethical skills in multiethnic work teams formed specifically for educational purposes.

A popular approach to global education in Finnish companies has been to publish an ethical code that sets out the attitudes and values which the employees are expected to express in their work for the company. These ethical codes tend to take a moderate stand in issues like human rights. This careful profile is in line with the political neutrality of the Finnish government.

Lähteet

Ahteenmäki-Pelkonen, L. 1997. Kriittinen näkemys itseohjautuvuudesta. Systemaattinen analyysi Jack Mezirowin itseohjautuvuusnäkökulmista. Helsinki: Hakapaino.

Allahwerdi, H. 2001. Kansainvälisyyskasvatuksen suosituksista maailmankansalaisen kypsyyskokeeseen. Suomen YK-liitto kansainvälisyyskasvattajana 1970-2000. Helsinki: Hakapaino.

Cantell, M. 2002. Kulttuurikasvatuksesta monikulttuuriseen ja kulttuurienväliseen kasvatukseen. www.kansainvalisyyskasvatus.net/verkossa/kulttuuri/artikkeli

Electronic Mass Media in Finland. 1999. Ministry of Transport and Communications Finland. MTC/Press and Information Unit.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Goffman, E. 1974. Frame Analysis: an Essay on the Organization of Experience. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös ekologisen kestävyuden edistämisestä. 1998.

Hämeenlinnan kaupungin kuntakohtaisen opetussuunnitelman perusteet 25.10.2001. www.hameenlinna.fi/tiedostot/kuntakohtainenops.pdf

Kohti etnistä yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta. Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen toimintaohjelma. 2001. Työhallinnon julkaisu 284. Työministeriö. Helsinki.

Ihmisoikeudet ja sosiaalinen vastuu. 2003. Amnesty International.

Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa/Baltic 21E -ohjelma. Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa -työryhmän ehdotus ohjelman käynnistämissuunnitelmaksi. 2002. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:36. Helsinki: Yliopistopaino.

Kohti etnistä yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta. Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen toimintaohjelma. 2001. Työhallinnon julkaisu 284. Työministeriö.

Korva, H. 2002. Laskuvarjojurnalismia kolmannen maailman kanssa: suomenkielisten sanomalehtien ja Suomen tietotoimiston toimittajien työmatkat kehitysmaihin 1.7.-31.12.2000 rakenteistumisteorian ja ”liaanimallin” valossa. Pro gradu -työ. Tampereen yliopisto.

Kouros, K. 2002. Ihmisoikeuskasvatus. www.kansainvalisyyskasvatus.net/verkossa/ihmisoikeudet/artikkeli

Kuluttajapoliittinen ohjelma vuosille 2000-2003. Kauppa- ja teollisuusministeriön neuvottelukuntaraportteja 1/2000.

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. 2000. Hämeenlinnan kaupunki. Hämeenlinna.

Pakarinen, P. 2002. Vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalaisen haastattelu. Maailmanpyörä. Suomen YK-liiton lehti 3/2002.

Perusopetuksen opetuskokeiluissa lukuvuonna 2003-2004 noudatettavat opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 3-9 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1-2. 2003. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Pietikäinen, S. 2002. Etniset vähemmistöt uutisissa – käsitteitä ja aikaisempien tutkimusten kertomaa. Teoksessa Etnisyys ja rasismi journalismissa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Suomen kehitysyhteistyö 2001. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyökertomus eduskunnalle vuodelta 2001. 2002a. Ulkoasiainministeriö. Porvoo: Uusimaa.

Tanskanen, M. 2003. Kestävä kehitys ja paikallinen agenda 21. www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;65;356;1987

Kansalaisjärjestöhankkeet. Ulkoasiainministeriön tukemat kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeet. 2002b. Ulkoasiainministeriö. Kehitysyhteistyöosasto. Kansalaisjärjestöyksikkö ja tiedotusyksikkö. Helsinki: Hakapaino Oy.

Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi. 1997.

Wallin, P. 2001. Valtion ulkopoliittikka kulttuurisena konstruktiona. Suomen ihmisoikeuspolitiikka poliittisen kulttuurin luomassa kontekstissa. Pro gradu -työ. Tampereen yliopisto.

Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

”Kansainvälisyyskasvatusta tarvitaan kaikissa yhteiskunnallisissa ryhmissä ja eri-ikäisten ihmisten keskuudessa”, sanoo opetusministeri Tuula Haatainen tämän raportin saatesanoissa.

Pallo haltuun – kansainvälisyyskasvatus Suomessa ohjaa lukijan kansainvälisyyskasvatuksen maailmaan. Teoksessa kuvataan järjestöjen, valtionhallinnon, kuntien, kirkkojen sekä yritysten ja tiedotusvälineiden tekemää, eri ikäisiin kohdistuvaa kansainvälisyyskasvatustyötä.

Kansainvälisyyskasvatuksella tarkoitetaan tässä raportissa kaikkea toimintaa, joka tähtää maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen. Koska kansainvälisyyskasvatus on kirjavaa ja tekijöiden joukko suuri, haasteeksi nousee se, miten toimintaa voidaan parhaiten tukea. Pallo haltuun – kansainvälisyyskasvatus Suomessa auttaa lukijaa hahmottamaan kansainvälisyyskasvatuksen kenttää ja löytämään uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Pallo haltuun – kansainvälisyyskasvatus Suomessa on Kehitysyhteistyön palvelukeskus ry:n (Kepa) teettämä selvitys kansainvälisyyskasvatuksesta Suomessa. Se liittyy Kepan ja sen jäsenjärjestöjen vuosina 2001–2004 toteuttamaan projektiin, joka tukee kansainvälisyyskasvatustyötä mm. edistämällä järjestöjen ja muiden toimijoiden verkostoitumista.

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS

RAPORTTISARJA, NUMERO 76

ISSN 1236-4797

ISBN 952-200-001-9 (NID.)

ISBN 952-200-002-7 (PDF)